

HÁROM KARAGÖZ-JÁTÉK.

TÖRÖK SZÖVEGET FÖLJEGYEZTE ÉS MAGYARRA FORDÍTOTTA

DR KÜNOS IGNÁCZ.

KÜLÖNNYOMAT A MAGYAR TUDOM. AKADÉMIA KIADÁSÁBAN MEGJELENŐ
«NYELVTUDOMÁNYI KÖZLEMÉNYEK» XX. KÖTETÉBŐL.

BUDAPEST,

1886.

HÁROM KARAGÖZ-JÁTÉK.

TÖRÖK SZÖVEGÉT FÖLJEGYEZTE ÉS MAGYARRA FORDITOTTA

DR KÚNOS IGNÁCZ.

KÜLÖNNYOMAT A MAGYAR TUDOM. AKADÉMIA KIADÁSÁBAN MEGJELENŐ
«NYELVTUDOMÁNYI KÖZLEMÉNYEK» XX. KÖTETÉBŐL.

BUDAPEST,

1886.

220203

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Magyar Tudományos Akadémia
Könyvtára 897. / 1958. sz.

Karagöz.

Török ramazáni bohózatok.

A *Karagöz* (Fekete-szem), más néven *Hajal* (Képzelet), egyike a török főváros legkedveltebb népjátékainak. Bábtánczoltató mutatványok; akár a németek *Kasperlja*, az olaszok *Pulcinellája*, akár a mi *Paprika Jancsink*. Csakhogy a hajalbeli báboknál elmaradhatatlan az árnyékvetés, mely mint eredetre a sinai marionett-játékra vall. Maga az itteni néphagyomány egy *Karagöz* nevű udvari törpéhez fűzi e játék keletkeztét, noha a Prologus, a közönség figyelem-ébresztője, a persa nevű *Šah Küšterit* vallja a hajaljátékosok *pirjének*, ősmesterének. Bizonyosságul arra, hogy az árnyjáték, régibb török nevén *cadër hajal-baz* (sátoros árnyékjátészó), persa úton jutott Sinából a törökökhez.

Az oszmanli népnek e játék úgyszólván farsangi bohózata. Nem mintha vallásos vonatkozásai volnának, a pór *Karagöz* effélet meg se tűrne, hanem mert legalkalmasabb betöltője a török farsangi éjjeleknek. Ha a ramazáni szent hónap beköszöntött és a harmincz napon át folyó nappali nagy böjtöt éjjeli vig farsang váltja fel, cseneg a *zil* (csengő), pereg a *dajre* (dob) a *hajaldsik* (hajaljátékosok) zászló díszítette bódéjából és szórják szójátékukat, szókimondó tréfáikat a *hajal* két legünnepeltebb vitéze: *Hadsejvat* meg *Karagöz*.[^]

A szintér valamely fedett helyiségnek egyik szöglete. Egy átlátszó kis fehér lepel van a *köşe* (szöglet) elé kifeszítve, melyen az előadás kezdetéig egy kép, az előadandó játék egyik főhőse vagy tárgya pótolja a színlapot. E fekete szélű fehér lepel egyuttal a színpad. Belül a szögleten egy deszka van a vászon alsó részéhez erősítve, a mécses számára, mely a bábokat kellően megvilágítja.

és árnyékukat a függönyre vetteti. A megnyitás kezdetéig e mécses csak halványan világít.

A megnyitás azzal veszi kezdetét, hogy a *köşebeli* két zenész egyike rákezd egy *kamuş* (nád) nevű fuvó-hangszeren valami járatos danára, miközben a *hajaldsinak* láthatatlanul működő keze leemeli a függönybeli képet, gyűjtja a mécsset és akasztja le a szegről az est bábjaait. A megnyitó zene elhangzott, kezdődik a játék.

Nagyot ugratva pattantja elé az ügyes hajaldsi a minden játékok megnyitóját *Hadsejvat* apót és hajlogtatja, árnyékát is hozzá illően libegteti a *gazel*hez, melyet a *köşebeli* másik zenész énekeltet vele *zil* meg *tef* (csengős féldob) kísérettel. Hagyományos szokás, hogy minden újonnan fellépő alak *şarkival*, *türküvel* vagy bármiféle más dallal kezd szerepéhez. A *gazel* elhangzott, következik a Prologus. Ünnepestes mozdulatok közt, válogatott kifejezésekkel kezdi meg erre *Hadsejvat* a mondókáját, melyben a közönséget szép látni valókkal kecsegteti, árnyékokkal biztatgatja. De a ravasz Karagöz, ki megkezdte már a fészkelődést, közibe csap olykor-olykor a beszélőnek, elébukkan, el-eltűnik és alighogy vége a hivatalos megnyitónak, már nevelteti közönségét a torzonborz főbábu jellemzően tompa hangjával, szót nem válogató élceivel. És folyik e szójáték meg a tréfa, lebben és tűnik az árnyék meg a bábserег egész a hajnali étel idejéig, mely a farsang berekesztője és a nagy böjt előhirdetője.

A ramazáni bohózatok tárgya rendszeren a török népeletből van merítve. Sokat veszített ugyan jellemzetességéből, a mióta az európaias *tiatoro* is tanyát ütött mellette, de még mindig hű visszatükrözője a török nép szellemi, különösen pedig nyelvi életének. Egységes tárgyat, kerek egész mesét hiába keresnénk benne. A megválasztott tárgy is csak a keretet képezi, melyben a török népeletnek tarkánál tarkább genre-képei mozaikszerűen illeszkednek egymáshoz. Mily különfélesége a mindennapi élet apróbb eseményeinek, mily találó alakjai a fővárosi társadalom különböző rétegeinek. A kupolás török fürdő ezernyi apróságaival, keleti kényelmes berendezésével, a díszes nászmenet gangos handabandájával, csengő-bongó *köcsekjével* (zenész-gyerek), a vendéglátó *kavedsi* (kávés) rigmusba szedett mondókájával, fénylő sor nargiléjével a keleti életet varázsolják elénk, melyet a lépten nyomon felhangzó

dalok édes bús melodiája a valódi kelet költői fényével aranyoz be.

És megjelennek a típusok, a fővárosi népelet leggyakoribb és mégis legérdekesebb alakjai. Élükön *Karagöz* az egyszerű, de furfangos, és *Hadsejvat* a mesterkelt, de együgyű török. Az a ravaszkodó, gonyoló, ez a kigunyolt fél. Bajtársak a nélkül, hogy hűséget esküdtek volna egymásnak, ellenfelek a nélkül, hogy egymás vesztére törnének. *Karagöz* nyersesége a török néphumore, *Hadsejvat* naivsága az európaiaskodó töröké. Egymásnak úgyszólván kiegészítői és együttesen sajátságos vegyülete az ő meg az új töröknek. Ők indítják meg a cselekvényt, ők szövik fonják a többiek sorsát, és nem egyszer egyesülnek is, ha mások kijátszásáról, közös ellenségről van szó. És ilyenkor *Karagöz* a nyers erő, *Hadsejvat* meg az eszesség képviselője. Megjelenik továbbá az uraskodó efendi, az önkénykedő és könnyen megvesztegethető rendőr, a fürdő- meg a kávé-személyzet tipikus alakjai, a gyámoltalan *türk*, a *hanım* (nő) efendi és a tarka nemzetiségek jellemzetes képviselői.

És mind e sereget a hajaldsi igazgatja, a hajaldsi beszélteti, miközben még értelemhez illő árnyékot libegtet, az alakokhoz illő hangokat hallat. De nem is ez még az ő virtuozsága. Kell, hogy időhöz és közönséghez mértén szólaltassa apró táborát, hogy egyéniségüket improvizálva domborítsa ki és hogy azt a sok finom apró vonást, melyek összeségéből képet teremt elénk, a saját észleletéből, a maga környezetéből válogassa össze. Színészi képességnek költői tehetséggel kell benne párosulnia. És ez a hajaljátékoknak külső, de nem kevésbé fontos jelentősége.

Voltaképi sajátsága, mintegy belső jelentősége a *Karagöz*nek a török nép nyelvi viszonyain alapul. Az oszmanliságnak tudvalevőleg nemcsak nép-, de nyelvosztályai is vannak. Más az úgynevezett efendi nyelv, az iskolázottak, az úri emberek nyelve, más ismét a kaba (*dürva*) nyelv, a tanulatlan alsó néposztály beszéde. Amaz természetellenes keveréke az arab, persa és csak legkisebb részében a török nyelvnek, emez a tiszta, és az idegen elemektől jóformán mentes oszmanli-török nyelvjárás. Amazt a műveltek, a szalonbeliek, sőt a Korán mellett iskolázott köznép legtöbbszei beszélik, emez a megvetett *csapkın* (hunczut) beszéd, mely csak az alsóbb néposztály, a *kajkdsik* (csónakos), *hamalok*

(hordár) és az anadoliai *türkök* szavajárása. Az efendi nyelvet beszélők ez utóbbiakét szégyellik és megvetik, ezek pedig amazok beszédét meg sem értik. Kóros tünetény, előlője a nyelv szabad fejlődésének és gátolója a nemzetiségi tudatnak is.

Ennek a megvetett, számba se vett nyelvnek a szószólója Karagöz, míg az úribb nyelvnek — de nem a tiszta efendi beszédnek — Hadsejvat a képviselője. A valóságos efendi nyelv, az egy Prologust kivéve, száműzve van a hajaldsik bódéjából. Ebben az a szójátékokban és eleven népies fordulatokban bővelkedő népnyelv uralkodik, melyet úgyszólván csak eme játékok és a kihaló félben levő *türkü*k (népdalok) őriztek még meg. Innen a hajaljátékok nyelvi fontossága. Az iskolázatlan Karagöz nem érti meg olykor Hadsejvatot, a Mekkába is elzarándokolt *hadszi* (Hadszi-Hajvat) számos kifejezéseit, fogja és magyarázza a maga módja szerint, hol népetymologikus úton, hol meg szándékos furfanggal. E játékok párbeszédei, a szójátékot szójátéokra halmozó feleselések megannyian szó-megnemértésből, szó-félremagyarázásból keletkeztek. Az ósdi Karagöz harcza a neologus Hadsejvat és társai ellen. Eme táborból valók még az első játékunkbeli *Rezaki-zade* a gazdag fürdő-tulajdonos, a második játék költője, a kiknek zagyva nyelvű *şarkijait* ugyancsak *kaba* szavú *türkü*kkal veri vissza főhösünk. A török nő, a ki szintén hozzájárul a fővárosi nyelv jellemzésére, inkább ez utóbbi felé hajlik; noha sajátságos kifejezései, csakis nők használta szavai emettől is megkülömböztetik.

Egy másik czéltáblája Karagöz gúnyjának a zagyva nyelvű nemzetiségek. Egy nyelvet se beszél tán annyi más fajtabeli mint a törököt és sehol se együttesebben mint a főváros népei közt. A hány a nemzetiség, annyiféle a szólása, a kiejtése. A sémita arab a maga nyelve hangjait köhinti belé, a *dzs*-t *zs*-re, *s*-re változtatja; a *jahudi* (zsídó) az ő spanyolja módjára nótázza a szó meg a mondat végét, a szókezdő *g*-t eljésíti, a mélyhangú *i*-t ugyancsak magasra csapja át; nem különben a görög, a ki nagy ellensége a *cs*, *dzs*, *zs*, *s* hangoknak és következetesen *cz*, *dz*, *z*, *sz*-re selypíti őket; továbbá az örmény, a kinek nem egyes hangjaiból, hanem az egész hangsor petyhüdtes kiejtéséből rí ki az indigena. És hányféle a hangsúlyozás, mily törökellenes a szóelhelyezés. Hogy ne sértené mind ez Karagöz nyelvérzékét, mely még saját nyelvében is talál megütközni valóra; hogy ne fordulna ellene

erős gunyjával, mikor egyuttal az idegent is bánthatja benne. Ugyanolyan lélektani processus szüleménye ez a nyelvhumor is, mint az efendi nyelv ellen való, csakhogy itt még szándékosabb, még malitiosusabb a pórul járatás. Amaz a hajaljátékoknak nyelvi, ez meg a nyelven alapuló nemzetiségi harcza.

Ennyit röviden a ramazáni bohózatok jellemzetességeiről. E nemből valók az itt közlendő játékok is, a Fürdő- meg a Verseny-játék a hallottam darabok legjobbjai. Amaz a török fürdői életet tárja elénk belső berendezésével, kényelemadó szolgáltaival, tarka vendégseregével; ez meg ama költői mérközést örökíti meg, melynek színtere a kávéház, hősei meg Karagöz és a poéták. Mindkettőben a Karagöz megjelenése, az ő burlesk komikuma a központ, melyhez csak keretképen jelenik meg egyrészt a fürdő ezernyi változataiban. élénk eseményeiben, másrészt az ideális poéták, kiken teljes diadalt arat Karagöz vastag realismusa. De minthogy e gyűjteménnyel főleg nyelvi érdekekre céloztam, az volt főigyekezetem, hogy egyéb játékokból is beleválogassam a mi eredeti szólást, jellemző nyelvalakokat és izlésünkkel össze nem ütköző szótrefákat csak hallottam. A sztambuli nyelvjárásnak törekedtem benne hű rajzát összeállítani. És nem jelentéktelen érdeme van e munkában az én tiszteletreméltó barátomnak *‘Ürfi bej efendinek*, a kivel nem egy ramazáni estét töltöttünk el, loppal jegyezgetve a hajaldsik bődejában, és kinek kitűnő népnyelvismerete különben is megközelítette a hajaldsik nyelvértő talentumát. A nagytudományú *Szilágyi Dániel*, a ki folyvást a legszívesebb figyelemmel és érdeklődéssel kísérte török nyelvtanulmányaimat, nem egy drága óráját szentelte e népies szöveg megértetésére és magyarázására. Ezért hálával, fájdalom, már csak emlékének adózhatom.

A játékok leírását illetőleg, melyről a szöveg végéhez csatolandó *‘Tárgyi és nyelvi magyarázatok’* közt bővebben lesz szó, az élő kiejtés hű visszatükrözésére igyekeztem. Sztambuli, de meg egyáltalában oszmanli népnyelvi szöveg, tudtommal legalább, nincs kiadva,¹⁾ és így egyes nyelvhangok megfigyeléséről és megjelöléséről számot kell adnom. A mélyhangú *i* jelölésére *ı* helyett az *ē* jegyet használtam, mely az élő kiejtésnek még legjobban megfelel.

¹⁾ A Bálint Gábor Török nyelvtanában közölt vígjátékban (*‘Szin-darab, a stambuli tájbeszédék mintaképe’*) csak jó osznanliasságot találtam.

A betű felibe helyezett vízszintes vonallal jelöltem azokat a hosszú 'hangzókat, melyek két vagy három hang összeolvadásából keletkeztek. Értem az ilyeneket mint *dōru*, *sōra*, *örenmek*, *olum*, melyek irodalmi átírással *doŗru*, *soŗra*, *oŗrenmek*, *oŗlum*. A három hangból összeolvadtaknál megint más esettel állunk szemben. Jelöltem *coŗū*, *aŗā*, *dā*, *buldūm*, *zūrt* alakokat, melyek emilyen teljes alakokból olvadtak: *coŗūŗu*, *aŗaŗa*, *daha*, *bulduŗum*, *zūhiŗt*, tehát egészen a fentebbiekhez hasonlóan. Jelöltem azonban ilyeneket is: *ā'z*, *b'āz*, *ā'rlēk* *bā'rmak*, *kulā'na* a teljesebb *aŗēz*, *boŗaz*, *aŗērlēk*, *baŗērmak*, *kulaŗēna* alakok helyett. E szókban nem ugyanazon ket magánhangzó közt állott az eltűnt consonans, a mely hehezetté gyengülve az összeolvadásból való hosszú magánhangzó mellett még némileg hallható, ilyenformán: *bozaŗā'nē* (*bōzaŗaŗēnē*), *kulā'na* (*kulaŗēna*), *ajā'ma* (*ajaŗēma*), *ēā'rmak* (*ēaŗērmak*) stb. De ha az összeolvadandó hangzók egyike a szóvégre esik, akkor a hehezetféle articulatio csak a mássalhangzót pótolja, pl. *soka'e* (*sokaŗē*), ellenben *sokā'na* (*sokaŗēna*); *kēlē'a* (*kēlēŗa*), ellenben *kēlē'na* (*kēlēŗēna*); *sarēlē'a* (*sarēlēŗa*), ellenben *sarēlē'nē* (*sarēlēŗēnē*); *sacā'e* (*sacaŗē*) ellenben *sacā'm* (*saŗaŗēm*). — E játékok egyéb sajátságairól a Magyarázatok közt lesz bővebben szó.

Sztambul, 1885 november havában.

Dr. KÚNOS IGNÁ CZ.

Ebul Lakkala («a ghain ع és kaf ق betűket törve ejti ki»). *Batak Esze* és *Atak Kōsze*, a mennyire az arab írású textusból ki lehet olvasni, anadoliai nyelven beszélnek.

I.

Hamam ojunu.

(Evvela bir gazel söjlijerek ‚Haŕejvat‘ perdeden görünme başlar,
ve gazel bittikte) :

Off haĝ hakk jetistik, çok şükür bezmi irfane (Kara göz per-
denin üstünden : ‚aferim koĝa cingjane‘). — mesiret gjahi uşşaka
bunun gibi mekjan olmaz, bu Haŕejvat kullarına Karagöz gibi iĝvan
olmaz ; eli â’zenâ uĝun, elfazi düzgün, musahabeti tatlı bir jar olsa-
da derdi derunum söylesem, o söylese ben dinnesem, her ikimiz-de söy-
lesek, hazır olan jaran maettenezzül dinnese-de, saĝajab olsa. — evvela
resm ejledim resmi zülal, perde kurdum şama jaktım gösterem zilli ha-
jal, — fani dünja kesretile aldanıp itme mejjal, pirimiz Şah Küşteri
dir annatmasē emri mahal, perdeji bezden ahubbaje idüp arzi žemal,
viririz her titredikçe zeüki kemal. — o demek deĝl efendim ben bende-
nize ben duaŕeneza olsa bir jare kafadar, (Kara göz jine perdenin
üstünden : ‚dur azele itme, aşā inersem kafan darsa bollatērēm
kerata‘) — bir parça itsek haspē hal, bakalēm ajineji devran reraji
perdeden ne suret ejler ajan (dijerek Karagözün kapusu önüne
gidüp) Karagöz ā Karagöz !

Karagöz (bir bo’uk sesle): hā ?

2

Haĝ. olan külhane, nergde sin nerede ? sesin derinden gelijor.

Kar. kuju dibindejim, kuju dibinde.

Haĝ. olan, kuju dibinde ne japijorsun ?

Kar. çoĝū terletijorum, çoĝū.

Haĝ. olan, kuju dibinde çoĝuk terler-mi ?

Kar. ā’zene kapadēnnan öjle bi terler ki hamam gibi.

Haĝ. jok jok, dōru söyler, nerede sin ?

Kar. tavan arasəndəjim, tavan arasənde.

Haş. olan, tavan arasənde ne japijorsun?

3 Kar. farelerle taula ojnadəm, delije kaşd'lar-da onnarə bekljorum-ki
kumar parasənə alajəm.

Haş. olan, tavan arasənda hiç taula ojnanər-mə?

Kar. nije ojnanmaz? şte ojniyorum.

Haş. jok jok Karagöz, dōru sōjle neredə sin?

Kar. kömürlüktejim, kömürlükte.

Haş. olan, kömürlükte ne japijorsun?

Kar. çamaşər dejiştirijorum, çamaşər.

Haş. olan, kömürlükte çamaşər dejiştirilir-mi?

Kar. neje dejiştirilmejor? pek ala dejiştirijorum. — ne japajəm eve
müsafir geldi ben-de onun içün kömürlükten eji jer bulamadəm.

4 Haş. olan budalalək istemez; — külhane buraja gel bir deježəm var.

Kar. jiježen varsa, aşčə dükjanəna.

Haş. olan gel sene, bir işim var.

Kar. çişin varsa soka'ə saptənnan burnunun dōrusənda ajak jol-
larə var.

Haş. žanəm Karagöz, gel sene bir iki lakərdəm var.

Kar. jō, evde müsafirler var, takərtə-makərtə istemez.

Haş. žanəm, bir iki sözüüm var.

Kar. üzüm varsa je.

Haş. žanəm gel buraja.

5 Kar. gelijorum (dijerek birden bire jokardan baş aşā asəla kalup)
— aman Aşeivat, kuzum Aşeivat, ölmüş tauklarənən başə içün,
žanəm Aşeivat, aman, barsaklarəm a'zəma gelijor.

Haş. aman Karagöz, nerde sin, aşā gel sene.

Kar. Aşeivat gelemejorum, gelemejorum, ajajajaj aman.

Haş. žanəm bilader, ne tarafda sin?

Kar. jokarda-jəm jokarda, jokara bak.

Haş. aman bilader jokarda işin ne?

Kar. çişim-mişim jok, şindik başəna kusažām.

Haş. ne olijorsun Karagöz, ne olijorsun?

Kar. ne olažām, ajā'ma kujunun ipi dolaştə, asəla kaldəm.

6 Haş. aman bilader deme.

Kar. kuzum Azejvat, ujuz eşeklerinin žaně içün, beni asā indir.

Haž. ō bilader jok, ben başımdan korkarēm.

Kar. Azejvat ben bitijorum, aman aman barsaklarēm ā'zēmdan fur-lıjažak ; — ne olur bē, indiri ver beni şurdan.

Haž. aman bilader sōra benim-de başēm belaje girer ; — ejer ben seni indirežek olursam, evvela burdan Londraja telgraf vurmale, sōra Parise sōra Portugize sōra Italiye sōra Junana sōra buraja xaber gelmeli, ondan sora bana indir demeli, o vakēt seni indiririm.

Kar. o vakēta kadar iplerim çürür-de ben kendi kendime inerim ;
— aman Azejvat ajajajajaj, bittim Azejvat.

Haž. olan jine eski joldasēm sen, sana aždēm indirem, ama bir dā bana el kaldērmazmēsēn ?

Kar. vallā Azejvat tekmejlen vururum.

Haž. olan bir dā bana sömeježejine jemin et bakajēm.

Kar. kuru-kuru çmaklarda bōlajēm, ölmüs kargalar gözümü ojsun, dilim et olsun, dišim kemik olsun, iki kaurulmuş ratēlukum şekeri ā'zēma dolsun, žeddeni sansar bōsun ki, sinsilenden başka kim-sene söversem.

Haž. olan külhane, gel bas enseme bakajēm (dejüp Karagözü omu-s zuna alēr ve sōra Karagōze der) : in bakajēm.

Kar. lakin ne güzel, jer ohhh ; — kara deniz b'azēndan dört başālē, üç bandēralē bir gemi geliyor ; ama b'az içine bak b'az içine, taulklar bir birini kovaliyor ; hele hele Hajērsēz adaja bak Hejbele adaj-lan kouga ediyor.

Haž. Karagöz omuzum çürüdü, in dijorum.

Kar. jō bilader, ben başēmdan korkarēm, sōra başēma bir bela gelir ; — burdan pešin Londrija tel vurmale, ondan Parise, Portugize, Italiye, Junana, ondan sōra bana in dije xaber gelmeli ki ben inejim.

Haž. Karagöz atarēm.

Kar. ben-de çatarēm (derken Hažejvat omzundan Karagözü atar-atmaz savusur gider ve Karagöz arkasē üstü düşer) — vaj belim vaj kuskurdak-kemijim (diyerek ajā kalkar) seni gidi, üçü bir okka gelir, mum başaklē, zēmba sakallē kerata brrrre gidi, anažā-

zenê sallajêp sêrdemênên brrrrre gidi; — bana Karagöz âbêfendi derler, Billâ öfke topūndan aşâ indi, elime geeme kerata hakk (derken Haşejvat gelir) ptuh... (derken Haşejvat kaçar) — brrrrre gidi iki başle, sip sivri, dibi delik idare fitil kelleklê kerata. — ulan hiç soru sual jok-mu, Kōragöz âbêfendi argên-mê-dêr dargên-mê-dêr joksa jorgun-mê-dêr joksa karêşile zemberê-zêmbêrê? (derken Haşejvat gelir).

- 10 Haş. aman bilader ne dir o, deminden berü bir patêrtê bir kutürtü bir vavejla dir kopar.

Kar. nerden kopar?

Haş. kim?

Kar. mor lejlak.

Haş. olan ben sana mor lejlak dedim var-mi? (dijerek Karagöze urur.)

Kar. ulan ben-de sana kermêzê zambak dedim var-mê? (dijerek o-da ona urur).

Haş. olan sen-de hiç edeb erkjan dedikleri jok-mê-dêr?

Kar. gördüm.

- 11 Haş. kimi gördün?

Kar. gebe dükjanê.

Haş. olan gebe dükjan olur-mê? (dijerek jine vurur).

Kar. Aşejvat çat-pat urup durma; bejnimde ateş ojunu olıjor sanıjorum.

Haş. Karagöz, sen bilirmisin ilmi hikmetten?

Kar. ne bilejim bē, kilimi kim çaldê mektebden?

Haş. Karagöz sen hiç mürekkeb jalamaden-mê?

Kar. a'êrê acêk buldūmda jaladēm.

Haş. neji?

Kar. merkebi.

- 12 Haş. haj külhane haj. — olan sen musiki falan bilirmisin?

Kar. mum siki olsun, samdan siki olsun ne işime?

Haş. olan külhane, ben sana meram annatamîžām-mê?

Kar. ne annatažān? annat bakajēm.

Haş. dinne köpek.

Kar. sōjle şaşkên pezevenk.

Haş. olan külhane, baban'ın adı ne ?

Kar. babam'ın adı yok ; — geçen gün senin gibi bir sija merkebi vardı, sattı.

Haş. sus edersiz seni ; — olan senin adı yok-mu ?

Kar. benim-de yok, babam'ın-de yok.

Haş. olan sen hiç ana razmine düşmedin-mi ?

13

Kar. dün ayşam düştüm.

Haş. neye ?

Kar. jolda giderken jenerim söndü ; bir büyük ana lame vardı, karanlıkta düştüm.

Haş. olan ismin ne dir ismin ?

Kar. ispirim-de yok, bir ev uşa'ı vardı ona-da isim verdik.

Haş. olan, validen sana isim tesmiye kılmadı-mı ?

Kar. hâjr, validemin ispiri testişi kılmadı.

Haş. küçükken senin kulâ'na ezan okumadılar-mı ?

Kar. ulan benim bejnimde zuma namazı-mı kıldırıyorlar ?

14

Haş. olan sen nerden çıktın ?

Kar. jerden.

Haş. olan seni kimse dörmadı-mı ?

Kar. do-do-dördü.

Haş. kim dördü ?

Kar. ben dördüm.

Haş. ananı kim dördü ?

Kar. onu-da ben dördüm.

Haş. babanı kim dördü ?

Kar. onu-da ben dördüm.

Haş. halanı kim dördü ?

Kar. onu-da ben.

Haş. çoşunu kim ?

Kar. onu-da ben.

Haş. olan bir insan kendi kendisini sinsilesini dora bilir-mi ?

15

Kar. biz sinsileşe züm-zürt oldümüzdan ebe paramız joktu, anın-içün hepsini ben dördüm.

Haş. olan sana kim derler ?

Kar. minderler, jastıklar'ın kardası.

Haş. *nasl sormalê bilmem-ki seni ne dije cā'rêrlar (kendi kendine):
ben şunun bir türlü adêne sôjletemiyezek-mi-jim?*

Kar. *Karagöz, Karagöz brrrrre...*

Haş. *demek senin adên Karagöz.*

Kar. *ulan, amma sersem herif sene, atêm Karagöz dejl, ben-im Karagöz.*

16 Haş. *ha külhane, şindik bana-de lazîm olan bu idi. -- şindik Karagöz gel seninle adêmezê dejiştirelim.*

Kar. *dejiştirelim amma, pesin mallede bi tellal bā'rtmalê ki coluk-
çoşuk jine adême örensın.*

Haş. *şanêm senin mallede adên jine Karagöz olsun; bir birimizi
cā'rdêmez vakitte başka adla cā'ralêm.*

Kar. *ej ja.*

Haş. *şindik Karagöz senin adên jumru bok olsun, benim adêm mersin olsun.*

Kar. *nasê nasê?*

Haş. *senin adên jumru bok olsun, benim adêm mersin olsun.*

Kar. *şê, mersin ne demek?*

Haş. *efem, mersin gajet güzel kokulu bir çiçek dir.*

Kar. *ej, jumru bok ne dir?*

17 Haş. *şte öjle fena bi şej.*

Kar. *haj kerata haj (kendi kendine): kendini mersin, bizi jumru
bok öjle-mi? (Haşejvata): yok yok yok, senin adên jumru bok,
benim adêm mersin olsun.*

Haş. *e hajdê, şatêrenê kêrmajêm öjle olsun.*

Kar. *haj zevzek horoz akêllê haj.*

Haş. *şindik adlarêmezê ezberlijelim.*

Kar. *nasl ebzerlijelim?*

Haş. *şanêm bellemek içün bi kaç kerre sen benim adême ve bi kaç
kerre-de ben senin adêne cā'rêrêm.*

Kar. *e hajdê.*

Haş. *şindi ben sana ,mersin baba Karagöz' derim, sen-de bana
,jumru bok Haşejvat' dersin; bi kaç kerre bôjle sôjleriz.*

Kar. *hajdê bakalêm.*

Haž. (makamle) mersin baba Karagöz, baba mersin Karagöz. 18

Kar. jumru bok Hažižaužau, jumru bok Hažižaužau.

Haž. mersin baba Karagöz, ne jersin Karagöz?

Kar. jumru bok Hažižaužau, jumru bok Hažižaužau.

Haž. mersin baba Karagöz, baba mersin Karagöz
anan ne jer Karagöz, baban ne jer Karagöz?

Kar. jumru bok Hažižaužau, jumru bok Hažižaužau.

Haž. halan ne jer Karagöz, tejzen ne jer Karagöz?
amžan ne jer Karagöz, dajen ne jer Karagöz?

Kar. ju ... ju ... jum ... (derken Hažejvata bir vurur) seni gidi 19
žumba kuka kijafetli kerata seni, bir az dā išitmejejdīm, sojuma
sopuma bok jedirežekti.

Haž. aman bilader olmadē-mē?

Kar. jok jok jok.

Haž. öjlejse senin adēn ujuz tazē, benim adēm baba hekim olsun.

Kar. ujuz tazē ne?

Haž. bazi ava götürürler, au küpeji.

Kar. baba hekim?

Haž. hekim demek.

Kar. jok jok jok, benim adēm baba hekim, senin adēn ujuz tazē.

Haž. eh öjle olsun, hajdē ezberlijelim.

Kar. ebzerlijelim ama deminki gibi jumruk inmez, sōra tekme saka-
sēna başlarēz.

Haž. (makamle) baba hekim Karagöz, hekim baba Karagöz. 20

Kar. ujuz tazē Hažižaužau, ujuz tazē Hažižaužau.

Haž. baba hekim Karagöz, baban kim Karagöz?

Kar. ujuz tazē Hažižaužau, ujuz tazē Hažižaužau.

Haž. anan kim Karagöz, baban kim Karagöz?

deden kim Karagöz, jengen kim Karagöz?

Kar. ujuz tazē Hažižaužau, ujuz tazē Hažižaužau.

Haž. halan kim Karagöz, tezen kim Karagöz?

Kar. uj ... uj ... uj ... (der jine vurur) seni gidi dibi čekmēs
šamdan suratlē kerata, seni azažēk dā iši čakmajejdēm sinimi-
sinselemi ujuz tazē japažaktē.

Haž. aman bilader olmadē-mē?

Kar. *jok jok yok, ben vaz gestim, benim adēm ej, senin adēn-da dursun jerinde.*

Haž. *haj külhane haj, demek istemijorsun.*

Kar. *ö....ö....ö....*

Haž. *žanēm nekadar hiddetlendiniz, meram o demek dejl efem, ahubba ejlensin. — bu jakēnnarda žanēm çok tatlē isteior, nasē Karagöz sen-de severmisin ?*

Kar. *ne tatlēse seversin bakajēm ?*

Haž. *hamur işine dajr olan tatlēlarē.*

Kar. *kajmaklē jazsē kadajfē severmisin ?*

Haž. *hajr bilader hajr, bir az zijadiže jēžek olursam gōjnümü bulandērijor-da, onun içün pek sevmem.*

22 Kar. *iki katlē ekmek kadajfennan nasē sen ?*

Haž. *hajr bilader.*

Kar. *kajmaklē baklavajlan nasē sen ?*

Haž. *vaka üstü gevrek dir ama, altē hamur oldūndan mejdede durur.*

Kar. *gülläže ne dersin ?*

Haž. *hajr bilader ondan hiç oslanmam.*

Kar. *okkasē on altije-de onun içün kerata. — aman bilader bi tatlē buldum ki, bi tatlē buldum ki ā'zēmēn suju akar.*

Haž. *aman Karagöz nedir o, çabuk sōjle.*

Kar. *kerata amma juthunijor ha ; — Hažejvat bi parçe jemiš olsan, bajlērsēn.*

28 Haž. *aman bilader çabuk sōjle ne dir o, ā'zēmēn sular akijor.*

Kar. — *bašēma limon sēk-ta dibimi je.*

Haž. *sus edebsiz külhane, seni gidi hattēnē-huttēnē bilmez seni.*

Kar. *ulan ne kēžejorsun ?*

Haž. *nasē kēžmam ; — zaten evden masraf kougasē ettim, o kēžgēn-nēkla buraja geldim, šindi hērsēmē senden alērēm hā.*

Kar. *masraf dedēn-de ben-de šindi evde karilen kouga ettim.*

Haž. *aman sen ne dije kouga. ettin ?*

Kar. *žanēm pirinž almiyorsun, jā almiyorsun, eve hiç bir masraf gördüm jok diyorlar. — bilader bundan zijade-de masraf olur-mē? geçen ajde bir takēm žijer aldēm, geçen sene Ramazanda on iki buçuk direm pirinç, sekiz direm jā, üç direm zejtin jā, jüzelli*

direm kömür, bir buçuk direm fasulje almıştım, çabuğazek bir senenin içinde bitire vermişler ; efem dā bundan zıjade masraf ola bilir-mi ?

Haş. Karagöz sen cêldêrdên-mê, hiç on iki buçuk direm pirinç, sekiz²⁴ direm jā, üç direm zejtin jā, jüz elli direm kömür, bir buçuk direm fasulje olur-mê ?

Kar. sen dinne-de ötesine karêşma. — eve et almijorsun diyorlar, hiç et sulu jemek jedîmiz yok ; vallâ Hazejvat evin janênda aşcê dük-janê var, aşcê dükjanêndan eve bir musluk ujdurdum, sindik a aşcê etleri jêkadî nekadâr et suju varsa hepsi bizim ere gelijor.

Haş. sen aklên-mê kacêrdên ?

Kar. neje aklêmê kacêrajêm bē ?

Haş. sen sahi cêldêrmêşên.

Kar. cêldêrmaclêm bē.

Haş. seninle lakêrdê etmeje gelmez.

Kar. takêrdê etmeje gelmez jā.

Haş. neme lazêm, varajêm gidejim, bakalêm ajineji devran ne gösterir (der gider).

Kar. sen gidersin-de ben dururmêjêm ? varajêm ben-de gidejim, ba-²⁵ kalîm ajnada duran ne gösterir (diyerek o-da gider).

(Erde Karêşile konuştū isidilür.)

Karê herif deminden berū nerde idin ?

Kar. Hazejvatle konuşijordum.

Karê herif senin hiç utanman yok-mê ? eti kasabda, zarzavatê baxçuvanda, parajê sarrafta görijoruz.

*Kar. ulan şukür et sene jā, gözüñ kör olajdê-da görmejejdin ne japa-
zaktên ?*

Karê ben bøjle lakêrdê bilmem ; — şurdan gitmeli bana üç okka et almalê.

Kar. eh alajêm bē.

Karê efem bir okka pirinç almalê.

Kar. eh alajêm (der giderken).

Karê ja hō !

Kar. ūh ?

Karê gelürken bi-de kepçe al.

Kar. *eh alajēm (der giderken).*

Karē *ja hō!*

Kar. *nūh?*

Karē *bi-de sac mangal al.*

Kar. *eh onu-de alajēm.*

Karē *bi-de ēzgara al.*

Kar. *alajēm (der giderken).*

Karē *ja hō!*

Kar. *nūh, ne dir o?*

Karē *bi kac tane-de kebab šiši al.*

Kar. *alanēn-da anassēnē getürenin-de (der gider).*

27 (Hažejvatin çekte mälle dōru bir hamam konulup bu šarkikle
Reza ki-zade çekmā başlar :

*,Bahar oldu sular cālar
ben ālarēm bülbül ālar
meskjen oldu bana dālar
(Nakarāt:) Ben ālarēm bülbül ālar.*

*Servi boja kēldēm nazar
žemalini gōren azar
kirpikleri name jazar
(N.) Ben ālarēm bülbül ālar.*

*Konže ačar har içinde
bülbülleri zar içinde
sevdijim ājar içinde
(N.) Ben ālarēm bülbül ālar.*

šarki bitežene jakēn Hažejvat dahi čekar, ve šarki bittikče.)

28 Haž. *vaj mašallā žijer kösem, vakte šerifler hajrlar olsun.*

Rez. *mezidi ömr olun efendim.*

Haž. *efem böyle vakēle vaketsēz šarki okijarak ne tarafē tešrif buju-
rijorsēnēz?*

Rez. *efem, malüm jā pederden kalma bir hamam var-dēr, hajle vakit-
ten berü boşta dir ve kimse-de işletmedinden gidejim-de tamiri*

lazem gelen jerlerini öğrenem-de japtêrâm, zira boş durağā' na hiç olmazsa ajde bir parçe hasilat olsun oradan-da alenêr jā.

Haž. *haj haj efendim, pek ala olur.*

Rez. *lakin Hažejvat čelebi, sindik malüm jā bendeniz her vakêť burada bulunamam, anên içün emnietli bir adem isterim-ki, hama-mên tamiratena baksên.*

Haž. *aman efendim sizin zaten bendeniz pederinizin eski refiklerin-29 den-im bendenizden münasib kimi bula bilirsiniz ?*

Rez. *vaka öjle Hažejvat čelebi (derken).*

Kar. *bu kim dir, ne görüľť edijorsunuz burada ? (dijerek jokerêdan bakêp sôra ašā iner) merhaba!*

Rez. *merhaba baba.*

Kar. *ölum ufaklên var-mê ?*

Rez. *baba ne japağān ?*

Kar. *bi kaç para ödünç ver diježektim.*

Rez. *baba sen kim sin ?*

Kar. *(jokerê dōru kalkarak Hažejvata) : Hažejvat bana kim derler, kim-im ben ?*

Haž. *olan edepsizlenüp durma.*

Kar. *ağ gözlü sersem kerata seni, neme gerek (Rezaki-zadeje) : — 30 sê ölum bana Ka .. Ka .. Karagöz derler.*

Rez. *baba ben bilmedim adama para vermem.*

Haž. *(Karagöze) Karagöz, def ol ordan külhane.*

Kar. *tef olurum dümbelek olurum, táf be.*

Haž. *ulan onu sen bildin-mi ?*

Kar. *jō.*

Haž. *ona adlan-sannan Rezaki-zade derler.*

Kar. *ā bildim bildim, bunun bir-de küçük bilader var-dêr.*

Haž. *kim o ?*

Kar. *sê m'ālebeži. dükjanlarênda asuranên üzerine koduklarê kuş-üzümü dejl-mi ? hatta büyük kardaşê-de vardê, o-da İzmir-sijahê dejl-mi dir ?*

Haž. *def ol diyorum.*

Kar. *tef olurum dümbelek olurum sana ne ? táf be ; — ben sana dedim*

ben bunu küçükten beri soy-sop bilirim ; hatta bunun bir-de kez kardaşê vardê çekrideksiz ; bunnar üzüm sinsilesi dejl-mi ?

Haş. Karagöz başemêzdan git diyorum, bu senin annadeklarêndan dejl-dir.

Kar. hā öyle jā Haşejvat köşe penşeresinden gözetliyorum karêşmam (diyerek gider).

Haş. bakmajenêz efendim, mezub dur.

Kar. (jokarêdan başêne uzatarak) zêrzob sen sin kerata, jedî helvaja bak (diyerek çekilir).

Haş. efendim nasêl, münasib gördünüz ?

Rez. evet Haşejvat celebi, şindi seninle gidelim hamama gezelim, nereleri tamir olağakse sejr ediniz ve anattarê size brakajêm, artêk her ne lazêmsa iğabına bakarsenêz, — şte sana şindilik elli altên.

⁸² **Haş.** bereket versin efendim, — bendeniz sindi Hamamşêja ve Şallê-Natêra xaber göndürerim gelsin hamamê derlesinler toplansınlar, isallâ bir-iki güne kadar hepsini bitirerim.

Rez. pek ala Haşejvat celebi, zaten uzun uzadeja tamir olağak bişej dejl-dir ; bir badanañle silmeden ousmadan ibaret bişej.

Haş. evet efendim bujrun gidelim.

Rez. bujrun (diyerek hamama giderler).

(Hamamên içinde)

Rez. şte Haşejvat celebi peştamallar şte havlular. — içeri-de bujrun . . . şte halvetler, şte kurnalarê, birinin düşmüş ama o bişej dejl, japêlêr.

Haş. haj haj efendim.

Rez. şte göbek tasê.

Haş. maşallâ pe pe, bendeniz bir iki güne kadar her bir işini bitiririm.

Rez. eksik olma Haşejvat celebi, şte alenêz anattarê, bendeniz gidiorum, artêk size havale.

Haş. pekî efem pekî, siz hiç merak etmejin (der savuşurlar).

⁸³ **Hamamşê** hanêm :

,Geze gündüz intizarlan
bir mürada ermedim

*çok güzeller sevdim amma
bir vefaşın görmedim.*

*Oturmış göbek tasına
başlamış terlemeje
açmış başı döktü saçı
başladé taramaja.*

*Aj efendim a sultanım
gül dibinde nar biter
jürejimde ateş var-dér
hem janar ve hem tüter.*

(türküsinü söylöjerek çekmä başlar; — Hamamže türkü söylerken
Haşejvat dahi karşusına çekar, türkü bittikte).

Haş. vaj efendim vakté şerifler hajrlar olsun.

34

Ham. eksik olmajên Haşejvat éelebi, beni çârmêzsênêz, azeba mühim
bir emrinizi var?

Haş. estafrullâ kézêm, çârmamdan maksat şurada bir hajlé vakitten
berü işlenmedik bir hamam var, sahibi-de hamamê bana teslim
ittînden ve işletmek iêün sizin bosta oldûnuzu haber aldêmden ve
sizin-de hamamžêlêkta olan sanatênêze zaten bildîmden, ejer arzu
olunursa hamamê size teslim idejim güzelže işledüp ajdan aja
hisabêna bakarêz (derken Karagöz penžereden bakarak).

Kar. bu kim? (dejüp aşı iner ve kadına): şe sizde ufaklêk-fêlan
bulunur-mê?

Ham. ah ne japažân?

Kar. şe hanê geçen gün benden bikaé gurus ödünç almêştên.

Ham. ajol sen deli-mi oldun? sen kendini pabuzu büjüje okut.

85

Kar. (jokarê dôru kalkarak) şe Haşejvat pabuzlarêna bakajêm.

Haş. Karagöz mezuablûn sêrasê dejl.

Kar. zêrzob sen sin.

Haş. Karagöz def ol git dijumlah.

Kar. tef ol dümbelek ol (dişerek gider).

Haş. annadênêz-mê kézêm? — bendeniz sindik Şallê-Natêra-da ça-

ber gönderirim o-da gelsin beraberçe hamamê işledirsiniz ; zaten sizin-de on onbeş senelik refikaniz dir.

Ham. pek ala Haşejvat ama ben Şallê-Natêrle dargên-ëm.

Haş. ejer isterseniz bendeniz sizi barêstêrêrêm efendim.

Ham. benim zanêma minnet ama, barêsmaz.

86 Haş. siz o zîhetçe merak itmejin ; — şindi hamama gidelim, hamamê bir geziniz bendeniz-de ne japar japar gidüp gönlünü iderim ve geldî vakitte siz-de bed m'âmelede bulunmejîm.

Ham. pek ala Haşejvat çelebi.

Haş. bujrun gidelim.

Ham. bujrun (dijerek hamama girerler).

(Hamamên içinde.)

Haş. şte kêzê her şejsi tekmiî ; şte havlularê şte çekmeşesi, şte hepsi tamam dêr. — şindi bendeniz gidüp Şallê-Natêrên gönlünü ider size gönderirim (der sôra jine bu türkûjle

,Destemalême kuruttum
sinemi sinend' ujuttum
adênê bildim unuttum.

(Nakarat:) Jarêmeî al janaklarê
aşnamên bal dudaklarê.

Ah kêzê sen djaur sin djaur
dilin sôjler zêvêl joul
kaç güzel karsêmdan soul.

(N.) Jarêmeî etc.

Ibrisim kuşak kuşanêr
saça'e jere düşenir.
kalkêp öpmeje üsenir.

(N.) Jarêmeî etc.

Hanêm güllerin çillelmiş
dalinde bülbül ejlenmiş
öper iken kederlenmiş.

(N.) Jarêmeî etc.

Şallê-Natêr çekmâ başlar ve türkû söylerken hamamzê-da 37
berû tarafdan karşêlar ve türkû bittikten sôra)

Ham. sefa geldiniz efendim.

Sal. Allâ emanet olun.

Ham. aferim aferim bukadar-da hakikatsêzlek olur-mu?

Sal. hakikatsêz siz siniz (derken Karagöz aşâ inerek)

Kar. (Şallê-Natêra) sen kim sin?

Ham. buna Şallê-Natêr derler.

Kar. bildim şu şallê katêr; — şe şallê katêr sizin bir hemsîre vardê,
 bazi gelin arabalarêna kosarlar, nerede o?

Sal. ajol sen cêldêrdên-mê, o nasê lakêrdê?

Kar. neje cêldêrejim bê? sen şallê katêr dejl-mi-sin?

Ham. Karagöz, hajdê işine hajdê.

Kar. siz nereje gidijorsunuz?

88

Ham. hamama.

Kar. beni-de götürseniz e?

Ham. â hiç kadên hamamêna erkek geldîni îsîtmemiştîm.

Kar. neje gelmezmiş, ben-de kadên olu veririm.

Ham. žanêma dâ hamam acêlmadê bile acêlsên-da erkeklerin-de ajrê
 jeri var, o vakit sen-de gelür girersen.

Kar. ben kadênlarênkinede girerim (dijerek gider).

Ham. efem, sindi sizinle hamama gideriz, lazim olan şejlere bakarêz
 ve Hazejvat celebîle-ê hamam anasêna xaber göndüreriz (der
 giderler; — sôra bu türkûyle

Arabadan atladê
 mendilini katladê
 pabuclarê patladê
 donini dolaboni donini vaj.

Arabadan inişi
 têramvaja binişi
 têpêş têpêş jürüşü
 donini dolaboni donini vaj.

Arabadan hopladê
 koza karê çatladê

pabuçu-da patlade
donini dolaboni donini vaj.

H a m a m a n a s e çekar ; jine hamamže).

39 Ham. sefa geldiniz Emeti Molla.

Ana *Allā emanet olun kēzēm*, beni cā'rmēzsēnēz, bişej-mi lazim ?

Ham. evet Emeti Molla bir hamam aştēk-ta seni hamam anasē jap-mak istijoruz (derken)

Kar. (koşa karēje iki büklüm görünze asā inerek) : merhaba !

Ana merhaba, ne istijorsun ?

Kar. (koşa karēnēn arkasēna vurarak) bu omzunde ki ne dir ?

Ana ulan bak bak ensemi sēkēştērijor, bak bak bak nasē dikkatlē bakijor, galiba bana göjnül verdi.

Kar. haj sana mezarşı Māmūt göjnül virejdi ; bişej-mi kajb ettin ejilmis arijorsun (dijerek koşa karēja bir jumruk urur).

Ana seni gözü kör olasēja seni, şindi toplu ĩneji çekersem.

Kar. jo jo jo, öjle böyük silālarlan şaka edüp durma (dijerek gider).

40 Ana ē kēzēm.

Ham. şte efem, size annatmā hażet jok, hamam analēnēn usulēnē bilirsin (derken).

Kar. (inerek) bu kim, bu kim ?

Ana jine-mi geldin ?

Kar. sē bu hamamēn anasē-mē ? hamamē bu-mu dōrdu ?

Ham. žanēm öjle dejl, her hamamēn bir anasē olur ; bunu-da hamama japažāz.

Kar. sē kuzum, beni-de şu hamama hamam-babasē jap sana.

Ham. ajol, hamamen babasē olur-mu ?

Kar. niye olmaz be, anasē oljor-da babasē olmaz-mē ? — sē (koşa karēje türterek).

41 Ana nō olan ?

Kar. sē, dōru sōjle, sen hamamēn anasē-mē-sēn ?

Ana zahir anasējēm.

Kar. demek hamam senin olun, dōru sōjle kimden gebe oldun ?

Ana seni basē gözü jarēlasē seni, vallā şindi seni zaptijeje vererim hā (dijerek Karagözü kovalar)

Kar. (kaçarak jokarıdan) ama kēzde hā, koža karē eji fitile alde
(der gider).

Ana kēzēm sen bilmijormēsēn ben elli sene dir hamam analē
edijorum, elbette her sejinī bilirim.

Ham. evet Emeti Molla, bujrun gidelim.

Ana bujrun kēzēm, hajde bakajēm (der hamama girerler).

(Hamamda.)

Ham. ste Emeti Molla (diyerek hamamen iēini Anaja gösterirler).

(Sora Ajvaz Serkiz bu türkūje čekar

42

,Uj mandēl mandēl mandēl
kaldēr kollarēn endir
atēm arab dēr benim
iētīm šarab dēr benim
üč gündür içmemişim
kejfīm harab dēr benim
halēm harab dēr benim
uj mandēl mandēl mandēl
kollarēn bojnuma endir.'

hamamzē karšēlar ve Karagöz-de bunun arkasēna takēlarak hēra-
ber ojnijarak gelir).

Ajv. foš geja hanom ofondi, āšamon hejr ola.

43

Kar. b'āzēnē sansar bo'a.

Ham. xoš geldin usta Serkiz.

Ajv. foš geja hanom ofondi, hoš boldok.

Kar. Usta Sekiz, gečen gün seni Dokuz arijordu.

Ajv. foš geja Karjagoz gozmoni gafa indiriram volah, gjozen
čeka vlah.

Kar. fuški sen je, senin gözüün čeka vlah.

Ajv. volah ne hirlisen?

Kar. Usta Sekiz ā'zēnē topla, beš kardaša kaušursēn ha.

Ajv. foš geja ne bārisen vah?

Kar. foški ne sōjlisen vah?

Ajv. volah banemle eglenisen he?

44

Kar. volah evlenmirem he, vah, vah.

Ajv. *foş geja şindi gazma gafan jîjisen.*

Kar. *foşki vah (kendi kendine): ermeni amma kêzêjor hâ.*

Ajv. *volah gjet dîrem babanžana.*

Kar. *senin baban ženabet kerata; — neme lazê m savuşur giderim vah vah (der gider).*

Ajv. *foş geja hanom ofondi eşettam ki bir hamom totmozsoniz, kül-honžilik etmoje gjoldem.*

Ham. *pek ala Usta Serkiz, hajdê gidelim-de sen-de külhana bakarsên (derken Karagöz iner).*

45 Kar. *(hamamžêje): ben ne vakê gidežem hamama?*

Ham. *žanem dâ hamama gelen jok; ne vakit gelirlerse sen-de o vakê gelirsîn.*

Kar. *(kendi kendine): Ajvazên arkasêndan giderim.*

Ham. *(Usta Serkize) hajde Usta Serkiz gidelim.*

Ajv. *pokî hanom ofondi bojoron (der giderler ve Karagöz-de arkalarênda hamama girer).*

(Hamamên icinde)

Ajv. *foş geja Karjagoz, ne gelisen arkam sera, foş geja san kjolhan jahmak blisan?*

Kar. *volah bliram.*

46 Ana *olan Karagöz işin ne burada?*

Kar. *sen sus be.*

Sal. *â bu sakallê kim?*

Kar. *sakalden ne istijorsun? ben onu traş ederim.*

Ham. *Karagöz žanêm, ben sana demedim-mi sora geldije?*

Kar. *ben bu hamama girmezsem size-de rahat vermem (hamamžê Karagözlen dêsarê çekarak)*

Ham. *ben seni bu hamama kojmam kojmam kojmam.*

Kar. *ben-de sana bu hamamda rahat vermem vermem vermem (der giderler ve sora Karagöz evine gidüp ‚Abla‘ dije karêşene çâ‘rêr).*

Karê *ne o herif?*

Kar. *şu bizim beşi ver.*

Karê *â herif beşi ne japažân?*

Kar. *sen ver, komşudan istijorlar.*

47 Karê *aşada odunlûn üstünde (derken Karagöz beşi alup hamamên*

*kapusena gelerek kapujê calar ; — hamamen içinden ,kim var ?
diye sorarlar)*

Kar. *ben var-êm (dijerek hamamen içine girer).*

(Hamamda)

Kar. *annem selam etti hamama gelecekler beşî gönderdi.*

Ham. *peki brakenêz beşî-de gidin.*

Kar. *jō ben gidemem.*

Ham. *ajol sen erkek sin, senin işin ne burda ?*

Kar. *jok jok jok, ben burda çözü sallıjajām.*

Ham. *biz çözü sallarêz, sen brak-te git.*

Kar. *hajr hajr annem merakli dir, çözü kimseje sallatmaz.*

Ana *herif senin işin ne burada ?*

48

Kar. *sus sen mezar düşkünü.*

Ajv. *volah Karjagoz, borda ne gezisen ?*

Kar. *sus ulan adême söyleme.*

Ham. *atên dêsarê atên.*

Kar. *şê atmajên be atmajên, ben çekijorum.*

Ajv. *volah seni gjozi êkasi kjopek, çoh diram (dijerek Karagözü
dêsarê atarlar).*

Kar. *şê beşî verin.*

Ham. *atên atên şunun besini.*

Kar. *jok jok jok, besik-meşik atma, kêrarsên be, sora alerêm (der 49
gider).*

*,Kediji kojum torbaja
başenê sokmêş corbaja
jaurumu vermem zorbaja.*

*(Nakarat:) Hajdi lingo lingo
zanêl lingo lingo
hahamen kêzê papazên kêzê.*

*Kedimi kojum kojnuma
bilezik takmêş bojnuna
şastê fareler ojnuma.*

(N.) Hajdi etc.

*Kedimi kojđum ambara
eline almış on para
kedimiz olmuş zampara.*

(N.) *Hajdi etc.*

*Kedimi kojđum kapana
kaçmış gitmişti tavana
siçanlar düştü amana.*

(N.) *Hajdi etc.*

*Kedimi kojđum jorgana
sansarê urmuş urgana
pisimi vermem korkana.*

(N.) *Hajdi etc.*

*türküsunü söjlüjerek Jaudi çekmā başlar, Karagöz-de peşine
taklaşêr çekar).*

50 Jau. *ej, kim dir arkalarimda?*

Kar. *ben-im ben.*

Jau. *ej, Karajuz efendi?*

Kar. *Jaudi, ā'zenē topla (dejerek bir tokat vurur).*

Jau. *ajajaj jok-mu be jaudiler be Alla için bu muslumanların elinden.*

Kar. *Jaudi de sakala bak, bajramlêk üç çift çorab çekağak.*

Jau. *ajde ajde ne jelirsin jotumun sera, fakir fukara kenefi ajde.*

Kar. *Jaudi ā'zen topla dejorum, bejnine bir jumruk indirirsem, sōra
fakir fukara kenefini öğrenirsin.*

Jau. *ajde biçimsiz ölu biçimsiz, ajde kakavan ölu kakavan (diyerek
jüzünü Karagöze dönüp) ej surata bak, kaldırımı bozulmuş tram-
vaj şadesi.*

Kar. *Jaudi sen belaja sokağān.*

Jau. *ande kakamena (al-de kakamê je).*

Kar. *kakanê sen je kerata.*

Jau. *eh, bu nasi surat, bu nasi çalim.*

51 Kar. *(Jaudiye bir iki jumruk dā vurur) nasê siçan-im?*

Jau. *eh, ama ūrsuz ölu ūrsuz sin, ne kademsiz ölu kademsiz sin,*

nerde jiderim arkalarım sera jelirsin. — hamamlarda jidežektim, jotum sera jeldin ; eh sen nerelerde jidijorsun ?

Kar. *sen nereje gidijorsun ?*

Jau. *hamamlarda jidijorum.*

Kar. *Jaudi hamam bir tane.*

Jau. *eh, jelirsin benimle ?*

Kar. *hajdê hajdê (dijerek hamamdan içeri girerler).*

(Hamamın içinde.)

Jau. *eh, vakitlerin hajrlar olsun hamamžu hanum.*

Ham. *vakitler hajr olsun, Usta Zakariadi.*

Jau. *ej, işittim ki buralarda hamamlar tutmuzsunuz, gidejim de- 52*
dim-de jeldum.

Ham. *o arkanêzda kim dir ?*

Jau. *eh, bilmem Karajuz-mu olažak, arkam sera jeldi, bilmem.*

Kar. *(kendi kendine) haj köpölu haj, demin beraber gidelim dejordu.*

Ham. *Karagöz ?*

Kar. *ha ?*

Ham. *hajdê bakajem seni edebsiz seni (dijerek Karagözü döver).*

Kar. *vurma bē ha vurma.*

Ajv. *vuj gjozen čika kjopolu, jine-mu gjeldin, jihul diram (dijerek Karagözü dēsarē atarlar).*

Ham. *ben seni bu hamama kojmam kojmam kojmam.*

Kar. *ben-de sana bu hamamda rahat vermem vermem vermem (dije- 53*
rek gider ve sōra bir Kasida okijarak Arabi čekmā başlar
ve Karagöz-de pešine taklašēr).

Arab. *ula sana bana selamin alejkum.*

Kar. *ötekine berikine alejküm salam.*

Arab. *ula san šindi nerde gidežek ?*

Kar. *sen nereje ise ben-de graja.*

Arab. *ejva ben hamamda gidežek.*

Kar. *ajva fēlan jok, — šej Hažibaba sormak ajb olmasēn ama, senin adēn ne ?*

Arab. *ula benim adi Haži Kandil.*

Kar. *bildim, hanē sizin küčük bilader vardē haži samandra, bir-de*
hemšire vardēr haži fičil, sen onun kardaš dejl-mi-sin ?

Arab. ula ja ganem sen ne sordun ?

Kar. usurdum yok.

Arab. ula ja şanem sende hamam-da gideşeksin ?

Kar. eşek sen sin, a'z enê topla.

Arab. ula ban sindi hamamde gidežegim.

Kar. ben-de gidežem (dişerek hamama girerler).

(Hamamên içinde.)

54 Ham. bujrın Haži Kandil, sefa geldiniz.

Arab. ula ja şanem sefa bulduk.

Ham. Haži Kandil siz kaç kisi geldiniz ?

Arab. ula ja şanem hanım efendi ben bir kışım geldi, arkamda birisi dā gelijordu.

Ham. Karagöz ?

Kar. ha ?

Ham. jine-mi geldin ? hajdê bakajê hajdê şuradan, jelloz şürtük sümüklü seni.

Kar. ulan şürtük-te sen sin, jelloz-da sen sin, sümüklü-de sen sin ; neje sümüklü olajê, sindi sümkükdüm.

Ana olan seni gözü çekasê seni.

Kar. seni žanê çekasê seni.

Ana bak dā laf sōjlejor.

Kar. be be be be.

Ajv. vola sindi gozmon gofo indiriram, gine mo gjeldin ?

55 Ham. hajdê bakajê cabuk ol hajdê bakajê. — Karagöz ben seni bu hamama kojmam kojmam kojmam (dişerek Karagözü dēşarê atarlar).

Kar. (dēşardan) ben-de sana bu hamamda rahat vermem vermem vermem (dişerek gider ve

,Bağçeje kurdum cifte salênzak
jar gelüp jar gelüp sallanažak
sāt dörten sōra neler olažak.

(N.) Abalaba şippop şippop bop
imeta mimeta beberu hi.

*Hamamın kubbesi kireçden dir
kızların güzeli ilağdan dir
çoğukların güzeli traşdan dir.*

(N.) Abalaba şıppop şıppop bop
imeta mimeta beberu hi.'

*türküsinü dijerek Altê-kulaç çekmâ başlar ve Karagöz-de
arkasından gelir).*

Alt. selamin alejkum babalêk.

Kar. alejkum salam kuru kalabalêk.

Alt. işittim burada bir hamam varmış, hamama girmek için buraya
geldim ; — nasê sin ejü-mi-sin hoş-mê-sên, aź-mê-sên tok-mê-sên,
dolu-mê-sên boş-mê-sên, kuru-mê-sên jas-mê-sên, ne alemde sin,
nerden geliyorsun, nereye gidiyorsun ? — malümja bendeniz öyle çok
lakêrdelardan hoşlanmam ; bir sen söylemeli ben dinnemeliyim,
bir ben söylemeli sen dinnemelisin ; azažêk-da bize rât vermeli,
jetişmedi-mi artêk ? hep siz söylüyorsunuz ? hiç bizim söyledimiz
joktur, azažêk susun-da biraz-de biz söylejelim (dijerek çabuk
çabuk hem söyler ve hem-de kalğêr, Karagöz-de beraber kalğêr).

Kar. amma lakêrdê küpü, soluk-ta-mê almijor ; — baba senin
adın ne ?

Alt. bana adlan-sannan Altê-kulaç derler.

Kar. vallâ beş buçü jalan, buruna bak buruna Diyar-bekir çakmâ ; 57
sen ajâ kalkmazmêsen ? biraz-da ajakta söyleşelim.

Alt. baba sen benden ejlenijormusun ? ben senin ejlenğen dejl-im,
sen nerden taklaştın arkama, abalaba şıppop (dijerek jine
kalğêmâ başlar Karagöz-de beraber).

Kar. aj bu deli.

Alt. nije deli olajê ? budala.

Kar. bu dala ö bür dala ; — sen şimdi nerede gideğen ?

Alt. annatmadêk-mê ? evden geliyorum, hamama gidežem, sojuna-
žâm, jêkanažâm, gijinežem, eve gidežem, ujıžâm sôra kalka-
žâm

Kar. tornehet (kendi kendine) : vaj anassêne, lakêrdê sormâ gel- 58
mijor ki jedi jêl evvel oldünü jedi jêl sôra olažânê annadijor.
— (Altê-kulaça) : babalêk beni-de götürürmüşün ?

Alt. *seni-de götürürüm, sen beni kesellersin ben seni keselerim, sen beni jêkarsên ben seni jêkarêm, sora çekarêz birer kâve içeriz, birer nargile doldururuz, gejiniriz, kusanêrêz, gideriz...*

Kar. *vaj lakêrdê kumkumase vaj kerata lakêrdê kumkumase-me dêr? ne dir, hiç soluk-ta almijor; — babalêk hajdê gidelim hajdê (diyerek hamama girerler; hamamdan jine, ben seni bu hamama kojmam kajmam kojmam' diyerek ve döverek Karagözü deşare ûradêrlar, Karagöz-de, ben-de sana bu hamama rahat vermem vermem vermem' diyerek gider ve sora)*

59

*,İki kaşên arasênda
var-dêr bir elif nişan
bir görüşte aldên aklêm
ittin beni peruşan,
ažeb iştâ olur-mu ki
senin ile konuşan.*

(Nakarat:) *Sevdim ne çare ne söylem
eller arêf dir
isterim ben jare gidem
hasmêm galêb dir.*

*Güneş dômuş güneş dômuş
o hanêmen köşkiine
devlet konmuş devlet konmuş
o hanêmen başêna
doldur doldur ver içejim
jarêm senin aşkêna.*

(N.) *Sevdim ne çare etc.'*

sarkisini okijarak K i n n a p - z a d e çekmâ başlar ve Hazejvat-da karsêlar, Karagöz-de penžereden bakar).

60 Haž. *vaj efendi olumuz masallâ, böyle sabâlajn şarki okijarak ne tarafê tesrif?*

Kin. *estafrullâ efem, işittim ki sizin elinizin altênda bir hamam varmêş.*

Kar. (jokaređlan) *Hađiđauđau elinin altendan hamame kaldır (der gider).*

Hađ. *evet efendim.*

Kin. *efem, bir dññmñz oldñndan hamame bu gñn biz tutmak isteriz.*

Hađ. *peki efendim bař ùstñne ; siz gidin gelin hanım-fılan gñnderiniz, bende gider hamamže hanımlara tembı edñp iđeri kimseji kodurtmam (derken Karağöz ařa iner).*

Kar. *merhaba ölüm.*

61

Kin. *merhaba baba.*

Kar. *ře keseniz janññzda-me?*

Kin. *ne japağaksññz baba?*

Kar. *ře fukara-jñm, bir iki lira ödññž versenize? (kendi kendine): amma de istedik ha, nejse.*

Kin. *babalek ben lira-fılan tařmam; hekimler sarıle a ùrarsñn diğerek tařmā izim vermeğor.*

Kar. *öğleğse beř on tane meğidi veriniz.*

Kin. *meğidide tařdñm jok-tur.*

Kar. *o neden ağeba?*

Kin. *zāfe basardan.*

Kar. *sarrafeñ bozağā'ne ben-de bilijorum.*

Kin. *babalek sarraf bozar demedim; gñmñř parlak oldñndan baktñm vakitte gözlerimi kamađđerijor-da anin iđñn meğidi tařmñjorum.*

Kar. *ölüm metelik Sultan Māmud beřli fılan bulunmaz-me?*

62

Kin. *hajr baba, ekseri bakkallar ve kasablar ufakleک dir diğerek böğle para kullandėklare iđñn kimisi jālė kimisi kirlı olığor-da bundan-da řořlanmijorum.*

Kar. *peki bakař filan jok-mu?*

Kin. *babam malñm ja, a'ñ para oldñndan tařmasė insana ā'rlėk verijor, anin iđñn bunu-da tařmam.*

Kar. *on para versen ā, köprñden geđejim.*

Kin. *onlñm jok baba.*

Kar. *beř para ver-de bir su iđejim.*

Kin. *beřim de jok.*

Kar. *avuzėma tñkñr-de buğena sıđejim.*

Kin. *seni gidi hattēnē-huttēnē bilmez seni.*

Kar. *(kendi kendine): lakin amma de miras jedije çattēk hā.*

63 Haž. *Karagöz sen hattēnē ašmā başladēn, bu senin annadēklarēn-dan dejl-dir.*

Kar. *ne olursa olsun, sej Hažejvat bu kim bu ?*

Haž. *buna adlan-sannan Kinnap-zade derler.*

Kar. *bildim, büyük biladeri žambaz ipi, babasē-da vapor haladē, dejl-mi ? (Kinnap-zadeje): se sizi geçen gün jorgan iplī arijordu.*

Kin. *nasē jorgan iplī ?*

Kar. *žanēm siz urgan sinsilesi dejl-mi siniz ?*

Haž. *(Kinnap-zadeje): bakmajēn efendim bakmajēn, bir az me-žubža dēr.*

Kar. *zērzob sensin kerata.*

Haž. *(Karagöze): hajde Karagöz def ol bakajēm.*

Kar. *tef olurum dümbelek olurum ... neme lazēm (der gider).*

64 Haž. *šte bendeniz şimdi gider tembī ederim.*

Kin. *eksik olmajēn Hažejvat čelebi, bendeniz-de gider şimdi gönderirim (derken ikisi-de giderler).*

(Karagözüün evinde karēsile Karagözüün arasēnda.)

Karē *herif jeni bir hamam acēlmēs, çoktan dēr hamama gittimiz jok. — bir iki mežidī ver-de hamama gidēm.*

Kar. *nasē nasē ?*

Karē *hamama gidežēm, bir iki mežidī ver.*

Kar. *tāf be, sankē hamamē satēn alažak ; — ben hamama girdim vakitte bir gurus veririm, čēkarken-de beš gurus ašērērēm.*

65 Karē *ah ajol, bizimki erkek hamamē gibi dejl ; — en ašā bir mežidī lazēm.*

Kar. *žanēm bir mežidī verdik, ne japažān bir mežidīle ?*

Karē *iki gurusluk ot alažām.*

Kar. *otu ne japažān ?*

Karē *ah ajol, karēlarēn adeti böyle.*

Kar. *tāf be, kuzularē-da beraber-mi götürežēn ?*

Karē *ah ama-de sorijorsun hā ; žanēm otsuz hamama gidilmez.*

Kar. *pekī iki gurus oraja ; üs (üst) tarafē ?*

Karē *kirk paralēk-te kireč.*

Kar. *hamamê badana-mê edeşen?*

Karê *şanê m öjle deşl, siz hamamda ustura tutunmazmêşênêz? karê-larên-da usturasê kires-dir.*

Kar. *sora?*

66

Karê *bi kaç gurus natêra.*

Kar. *hamamda katêrên işi ne?*

Karê *şanê m katêr deşl, natêr, natêr.*

Kar. *pekî, sora?*

Karê *üç beş gurus-de anaja.*

Kar. *nasl ana?*

Karê *şanê m, hamam anasê var-dêr, ona verirler.*

Kar. *ühm bildim, şu mezar şadêşêna hâ, jok jok jok, olmaz; — sen şindi bana bak, şte sana bir gurus, bunu hamamşêje verirsın, gelürken bikaç meşidî aşêrêr gelirsın.*

Karê *herif ne dir benim senin elinden çektim?*

Kar. *çekme be, neje çekijorsun?*

Karê *ilahê herif, gözün kör olsun-da jetişme-emi?*

Kar. *ben merdüven kurar jine jetişirim (derler lakêrdêje bitirirler).*

(Sora

67

*,Indim jarê m baycesine jol sandê m
el uzattê m koncesine gül sandê m
el kêzê nê ben kendime jar sandê m.*

(N.) *Bir aşıb kêza gönül verdim ben.*

*Keten gölmek gül vişude gijilmez
kaş göze bakmajilen doşulmaz
sana gönül verdim gerü alênmaz.*

(N.) *Bir aşıb etc.*

*Evlerimin anü jol dêr geşilmez
dar kafeste güzel çirkin seşilmez
şişe dolu amberije içilmez.*

(N.) *Bir aşıb etc.*

*okijarak önde gelin hanem, arkasênda üç dört tane aşıbblarêndan
bunlarê aralarênda Karagöz-de karê kelêklê çekarlar ve türkü*

aralarında içlerinden biri ,bir hoş halâm var her kime' dedikte,
ötekiler ,şu gelinin askêna, ala ala he' derler ve Karagöz dahi
,abu şanêmu abu' dijerek hamama girerler.)

(Hamamın içinde.)

68 Ham. (gelin halkêna): sormak ajb olmasên ama, siz kaç kişi gel-
diniz?

Dün halkêndan biri: biz beş kişi gelirken jolda aramêza bir karê
takêldê, lakin kim oldûnu bilmeziz.

Kar. ,abu şanêmu abu'.

Ham. aj bu iri bir sese benzijor.

Kar. (jine) ,abu şanêmu abu'.

Ham. Karagöz?

Kar. hâ?

Ham. olan bu kêlek ne?

Kar. komşulara imbrendim-de bu kêlê'a girdim.

Ham. Karagöz ben seni bu hamama kojmam kojmam kojmam (diye-
rek ve Karagözü döverek dêşarê ûradêr).

Kar. bende size bu hamamda rahat vermem vermem vermem (der-
gider).

69 (Andan sôra:

,Evlerimin önü marul
sular akar harêl harêl
inşe bele pekçe sarêl.

(Nakarat:) Gelin mi oldun gelin mi oldun
evveli benim jarêmu idin
şindik elin jarê-me oldun.

Evlerimin önü asma
asmanên daline basma
benim jarêmu aslê jösma.

(N.) Gelin mi etc.

Evlerimin önü kuju
kujudan çekerler suju
o hanêmen eski hıju.

(N.) Gelin mi etc.

*Erlerimin önü harman
padisâdan gelir ferman
seftalesi derde derman.*

(N.) *Gelin mi etc.*

*türküsunü söyliyerek ve zil çalarak K ö c e k o j n a r ve ara jerde 70
jine ,bir hoş halem var her kime, su hamamženen askena' gibi bir
takem alajlar olduktan sora Köcek gider ; — bunun arkasından
K i l 3 i gelir ,kil alan yok-mu' semajisini okiyarak. — kilzi Baba
Himmet ve arkasinda eseji oldü halde çekar ve Karagöz-de gelir,
usul ile esejin üzerine biner — Baba Himmet semaji okurken —*

*Kar. eseje : ,dah, dehdehdeh' eseji sürmek ister. — kilzi semaji bitir-
dikte eseji çekerse-de, esek pek javaş jürümē başlar).*

Kil. ulan neje jürümijön, gok gozlü doñuz.

*Kar. Baba Himmet fitile aldē, kabāt esekte dejl (eseje) : — deh hej
meret (der Baba eseji çekerek hamama girer).*

(Hamam'la.)

Ham. hoş geldin Baba Himmet.

71

Kil. hoş bulduk, gozünü sevijim.

Ana ah o esejin üstündeki kazek kadar herif kim ?

*Kar. eji benzettin eji (kendi kendine): vaj köpölu ajē gibi Baba Him-
meti hamama gir diyorlar-da, benim gibilerine kazek gibi diyorlar.*

Ajv. volah foški Karjagoz, gino-mo gjeldi ?

Kar. sus be, ben Karagöz deylim, ben kilzinin jamā'jēm.

*Ham. Karagöz senin isin ne burada bakajēm? sen her vakit öjle
görültü-mü edežēn? hajdē bakajēm dešarē hā, seni gidi sen, hajdē
bakalēm, alimollahi senin ā'zēna sindi biber doldururum hā.*

Kar. jok jok jok, öjle zehirli sejlerlen pek ojnama.

*Ajv. volah cik direm gjozin kjor ola (diyerek Karagözü jine ūra-
dērlar.*

*Kar. (dešarē çekarken) ben sindi merdüveni getürüp kubbeje ceka- 72
rēm, žamē kērar hamama girerim (der gider. — evde karēsēna):
abla, bizim merdüven nerde ?*

Karē ne japažān ?

Kar. kavenin kiremitleri kērlmēs-da onu aktaražām.

Karê *bağçede durujor. (Karagöz merdüveni alêp hamamên janêna gelüp; merdüveni dajajêp hamamên gubbesine çekar.*

Kar. (gubbenin penžeresinden hamama dōru bakarak) *koža karêja bak, kurna başênda ot tutunijor; — haži Kandile bak haži Kandile göbek tašêna jatmêš; — lakin koža karê hošuma gidijor; dur azžêk šunu kêzdêrejim (dijerek žamê urur ve Karagöz karêje), koža karê önü sarê, kandil jakar önüne bakar; koža karê önü sarê, kandil jakar önüne bakar* (derken Karagözüin ōlu merdüvenin janêna gelür).

ōlu *baba, baba!*

78 Kar. *olum, olum?*

ōlu *baba ben merdüveni alažām.*

Kar. *brak ulan, pušt.*

ōlu *alijorum, alijorum.*

Kar. *ulan brak (derken ōlu merdüveni alêp gider) aldê be, haj pezevengin ōlu — ben-de žamê kêrar ičeriye girerim (dijerek žamê kêrêp hamama düšer).*

(Hamamên ičinde).

Jaudi *ajajajajaj nerde jeldi jine bu kademsiz-ōlu; ajajaj, sakalimi-da çekijor, ej braksuna dē.*

Kar. *vaj köpōlu jaudi vaj, dā dokunmadan jajgaraja başladê.*

Arab. *ula ja šanēm sen nerde geldi burda?*

Alt. *baba šōjle dur, tasê devirdin, sabunumu çalma.*

74 Kar. *aman aman sen sus, vaj köpōllarê vaj çalmadan ojnijorlar bē.*

(Hasêlê karêlarla erkeklerle bir hajlê görültü ederler, sōra bir. türküjle :

*,Suja gider elinde dir bakêržak
ne olurmêš ōlan kêza bakêržak
iki gönñül bir olupta jatêržak.*

(Nakarat :) *Šekerim ben šekerimi isterim
elmaz jarēm kajmak ile beslerim.*

*Suja gider su testisi elinde
aller giymiš etekleri belinde*

şeker hanım zampareler elinde.
(N.) *Şekerim beğ etc.*

Su ja gider su testisi doldurur
eve gelir gül jüzünü soldurur
şekerin bakışe adem öldürür.
(N.) *Şekerim etc.*

Tek-bujêk hamamên kapusêna gelir.)

Tek. *(kapujê çalarak) hej, kim var orda bakajê, dêşarê çekên* 75
dêşarê.

Kar. *geldi.*

Tek. *ulan şu hamamên altêndan bir ateş-mi verejim, joksâ birer birer*
kollarêndan bud, göjsiünden pırzola, gerdanêndan kuş başê-mê
japajê; lakin böyle jazêk olažak, şunlarê birer birer külhana
kütük japajê.

Kar. *vaj gidi merhamet vaj, insaf etti be (Jaudije): hajdê baka-*
lêm, ziburgjan kurusu.

Jau. *eh ne olıjorsun be, dişarda kim bā'rijor? hamam-mi kapa-*
nažak?

Kar. *ha ha hamam kapanažak, hajdê çek dêşarê.*

Tek. *ulan kim varsa gelsin dijumlah, joksâ şindi kuburu dolduražam.* 76

Kar. *jok jok jok, öjle şaka istemez (Jaudije): hajdê bakalêm hajdê*
(der Jaudiji çêr-çêplak dêşarêja ūradêr).

Tek. *ulan senin karêlar hamamênda işin ne?*

Jau. *eh ben jelmijordum, Karajoz zorlan jetirdi.*

Kar. *(içinden) jalan vallâ jalan, vaj köpölu Jaudi.*

Tek. *ulan senin sakalêna ažêdêm, def ol şuradan, bir dā gözüm*
görmesin (derken Hažî Kandil, Altê Kulaç, Kinnap-zade, Baba
Himmet, Arabi hepsi birer birer çekêp Karagözden şikajet eder-
ler ve Tek-bujê'ên elinden kurtulup giderler, sōra) dā kim var
bakajê?

Kar. *şê kimse yok.*

Tek. *kula'ma bir ses gelijor.*

Kar. *hamam böžej dêr, hamam böžej.*

Tek. *ulan, çek diyorum, sindi çekerim hā.*

Kar. *jok jok jok, çeküp durma, astarē jērtarsēn (derken Tek-bujēk görmeden kaçır sora) ulan użuz kurtulduk bē.*

Tek. *ašā in dejourum.*

78 Kar. *jāma jok, inejim-de öldürürmüsün?*

Tek. *sana dejourum, ašā in bakajēm.*

Kar. *indim bē, ben sennen korkarmējēm brrr... (dijerek ašā iner).*

Tek. *babalek ölümlerden ölüm bejen bakajēm.*

Kar. *vaj anassēnē; — azeba hangēsēnē bejensem? hiç birini-de şanēm istemijor, ben bunlarē hiç birini bejenmedim.*

Tek. *ulan şu kelleni ej bakajēm.*

Kar. *ne japaşān?*

Tek. *ulan böyle durursan gömlejin kan olur.*

Kar. *jok jok jok, tatsēz şaka istemez.*

Tek. *ulan şu jere bir mendil jaj bakajēm.*

Kar. *o niçün?*

Tek. *ulan kellen jere düşerse toz olmasēn.*

Kar. *pir ol bē, ben öldükten sora benim kelliği düşüniyor (derken Haşejvat gelür).*

79 H. ş. (Tek buje'a): *aman efendim, bu seferlik kusurunu af edin-de bir dā japmaz.*

Kar. *ha ha, aferim zēmba şakallē kerata.*

Haş. (Tek buje'a) *aman efendim, sinnine hormet edin bu seferlik bendenize bā'zljēm.*

Tek. *pekī, şte bu sefer senin hatērēn içün af ettim, birdā bu jollarda görürsem işini bitiririm, şte ben gidijorum (der gider).*

Kar. (Haşejvatin şakallēnē ōşajarak) *aferim benim keçi şakalē Haşizauşaum.*

Haş. *ej benim Karagözüüm.*

Kar. *ne dir söziün?*

Haş. *jareñ aşsam bir güzel ojnu ojnişakmēsēn?*

Kar. *ne ojnu istersin?*

Haş. *şajrlerle uruşma ojnununu ojnarmēsēn?*

80 Kar. *işallā jarēñ aşsam istediñden ala dedān ojnu ojnarēz (dejiüp ikisi bir ā'zdan):*

*,On herre dinedim-mi
kuzum seome dokuz jar
sekizde vefa jok amma
jedi-de zinhar
altile bes, dört ile üç
başa çikilmaz
üçün ikisin hasf ide gör
ta kala bir jar' (der giderler).*

I.

Fü rd ő - j á t é k.

(Először egy gázelt énekelve *Hadsejvat* mutatkozik a függöny megől.
A gázelt bevégeztével elkezd):

¹ Hej igaz isten ím megérkeztünk, hála a műkedvelők biztatásának (*Karagöz* a függöny felső részéről: ,dicséret a vén czigánynak‘). — A szerelmesek sétaterén ehhez mérhető hely nincs, nekem szegény *Hadsejvat*nak *Karagöznél* külömb társam nincs; keze szájához illő, szólása síma, társalgása édes egy barát; ha keblem fájdalmát beszélném, vagy ha ő beszélné és én hallgatnék vagy ha mindketten beszélnénk és a jelen levő jó embereink leereszkedéssel hallgatnának, örömük telnék benne. — Előbb lerajzoltam élénk színnel, a függönyt előkészítettem, gyertyát gyújtottam, hogy árnyékképeket mutassak — a mulandó világ bővségében ne csalódj és ne kácsongj reá; ős-mesterünk *Küsteri Şah*, a kit megérteni lehetetlenség; vászon függönyre szépségeket tárván fel barátaink előtt, teljes jó kedvet nyújtunk minden megreszkedésre (bábrezegtetésre). — De nem is az a fő uram, csak nekem szolgátoknak és érettetek imádkozónak barátja és társa (*kafadar*) volna... (*Karagöz* megint a függöny tetejéről: ,várj ne siess, ha leszállok és ha szük a fejed (*kafan darsa*), majd megtágitom én gézenguz‘) — hátha kissé meggondolnók állapotunkat; nézzük csak, a világ forgásának tüköre a függöny háta megett minő képeket mutat fel (ezzel *Karagöz* kapuja elé megy): *Karagöz*, hej *Karagöz*!

² *Kar.* (Fojtott hangon) he?

Hads. Ficzkó, hamúházi (korhely), merre vagy, merre? hangod mintha mélyről jönne.

Kar. Kút fenekén vagyok, kút fenekén.

Hads. Ficzkó, kút fenekén mit csinálsz?

Kar. Gyermekeket izzasztok, gyermekeket.

Hads. Ficzkó, kút fenekén izzad-e gyermek?

Kar. Ha száját befogod úgy izzad, akár egy fürdő.

Hads. Nem nem, igazán szólj, merre vagy?

Kar. Eresz alatt vagyok, eresz alatt.

Hads. Ficzkó, mit csinálsz az eresz alatt?

Kar. Patkányokkal tavlát játszottam, lyukba futottak, most meg várom őket hogy a játékpénzt megvegyem rajtuk.

Hads. Ficzkó, hát lehet-e eresz alatt tavlát játszani?

Kar. Hogy ne lehetne, ime játszom.

Hads. Nem nem Karagöz, igazán szólj, merre vagy?

Kar. Széntartóban vagyok, széntartóban.

Hads. Fiú, mit csinálsz a széntartóban?

Kar. Fehér ruhát váltok, fehér ruhát.

Hads. Ficzkó, széntartóban lehet-e fehér ruhát váltani?

Kar. Hogyne lehetne, pompásan lehet; — mit csináljak, házamba vendégek érkeztek és én a széntartónál jobb helyet se találhattam volna.

Hads. Ficzkó, bolondoskodásodra nincs szükség; — ide jer hamubázi, mondani valóm van (*deježem*).

Kar. Ha ehetnéked van (*jiježen*) van, ott a laczikonyha (főzőbolt).

Hads. Ficzkó, jer elő csak, dolgom van (*išim*) veled.

Kar. Ha szükséged (*čišim*) van, a mint az utczáról letérsz, orrod irányában ott az árnyékszék.

Hads. Lelkem Karagöz, jer elő, egy-két szóm (*lakirdě*) volna veled.

Kar. Nem, vendégeim vannak otthon, zörejt-zajt (*takirtě-makértě*) nem akarok.

Hads. Lelkem, valami mondani valóm (*sözüm*) van.

Kar. Edd meg, ha szöölöd (*üzüm*) van.

Hads. Lelkem, jer hát elő.

Kar. Jövök no (ezt mondván egyszerre csak felülről fejjel lefelé függve marad); jaj Hadsejvat, bárányom Hadsejvat, döglött tyukjaid fejére kérlek, lelkem Hadsejvat; jaj most mindjárt a számba jön a bélem.

Hads. Ugyan Karagöz, merre vagy, gyere le már.

Kar. Nem mehetek Hadsejvat, nem mehetek, jajajajajaj.

Hads. Testvér, merre felé vagy?

Kar. Fent vagyok fent, felfelé nézz.

Hads. Ugyan testvér mi dolgod (*işin*) oda fenn?

Kar. Semmi olyasféle dolgom (*êişim-mişim*), most mindjárt le-okádlak.

Hads. Mi lelt Hadsejvat, mi lelt?

Kar. Mi lelt volna, a kút kötele lábamra tekergődzött, függőben maradtam.

Hads. Ugyan testvér ne mondd.

Kar. Lelkem Hadsejvat, rühes szamaraid lelkére kérlek, segíts le innen.

Hads. Oh testvér nem, én féltem a fejemet.

Kar. Hadsejvat végem van, jajaj, mindjárt kiugrik a bélem a számon; — mi lesz hé, segíts le azonnal innen.

Hads. Jaj testvér, aztán még az én fejem is bajba kerül; — mielőtt innen leszállítanálak, először innen Londonba, aztán Párisba, aztán Portugáliába, aztán Itáliába és Junanba (Görögországba) kell sürgönyözni, aztán még feleletnek kell ide érkezni és majd csak akkor jöhetsz le, ha azt mondják, hogy bocsássalak.

Kar. Hisz addig a kötél is elrohad és magamtól is leszállhatok; — jajaj Hadsejvat, jajajajjaj, végem van.

Hads. Minthogy régi czimborám vagy, megsajnálalak ficzkó, lesegítlek, de fogod-e még valaha kezéd rám emelni?

Kar. Alláhra Hadsejvat, rúglak (lábrugással ütlek) ezután.

Hads. Ficzkó, nosza esküdj meg, hogy nem fogsz többé szidni.

Kar. A legeslegszárazabb folyóba füljak; döglött varjak vájják ki a szememet; nyelvem hússá, fogom csonttá váljék; kétszer pergelt szultánkenyér czukra töltse meg számat; őseimet görény fojtsa agyon, ha nemzetségedből még más valakit is szidnék.

Hads. Ficzkó, hamuházi, nosza lépj tarkómra (ezzel Karagözt vállára veszi és aztán azt mondja neki): nohát szállj le.

Kar. Beh szép föld ahhh... a fekete tenger torkából¹⁾ négy kéményű, három zászlójú hajó jön; de a torkolatba nézz, a torkolatba; a tyúkok egymást kergetik; nézz csak a *Hajrsiz*²⁾ szigetre, mint verekszik a Hejbeli³⁾ szigettel.

Hads. Karagöz, a vállam oda van, szállj le mondom.

Kar. Nem úgy testvér, féltem ám a fejemet, még bajba talál végül kerülni; — előbb még innen Londonba, aztán Párisba, Portu-

¹⁾ Bosporus. ²⁾ Bulwer szigete. ³⁾ Antigone szigete.

gáliába, Itáliába, Junanba kell sürgönyözni (*tel vurmale*) ; aztán hogy leszálljak, még feleletnek is kell jönni, hogy szálljak le.
Hads. Karagöz, ledoblak. 9

Kar. Én meg felcsaplak (ezt mondván H. alighogy leveti Karagözt elmenekül, Karagöz meg hátára esik); — jaj csípöm, jaj faresokom (ezt mondván feláll), hej kurafi, te három egy okkájú gyer-
 tya lábú, két ágú szakállú gézengúz kurafija te, hogy láttam az anyádat,¹⁾ kurafi ; — Karagöz aga bej efendi az én nevem, Alláhra mondom epém a bokámnál is alább szállt, kezem közé ne kerülj te gézengúz (ezt mondván H. jön) ptuh... (H. megint elszalad)
 — hej kurafi, te kétfejű, hegyes, lyukas fenekű, mécsbél alakú gézengúz ; — hát ficzkó még azt se kérded, hogy Karagöz aga bej efendi haragos-e, bosszus-e, fáradt-e, avagy a feleségével csett-csatt? (míg ezt mondja, H. ismét jön).

Hads. Ugyan testvér mi lehet az, éppen csak egy pár percze, hogy 10
 csattanás, verekedés, jajgatás (*vavejla*) támadt.

Kar. Honnan támadt?

Hads. Ki?

Kar. A viola színű virág (*mor lejlak*).

Hads. Ficzkó, mondtam-e én neked violaszínű virágot? (Karagözt üti.)

Kar. Ficzkó, hát én veres liliomot említettem-e előtted? (szintén üti).

Hads. Ficzkó, te benned nincs már semmi emberi erkölcs (*edeb erkjan*) féle?

Kar. Láttam. — *Hads.* Kit láttál?

Kar. Egy vemhes boltot (*gebe dükjané*). 11

Hads. Ficzkó, lehet-e vemhes bolt? (ismét üti.)

Kar. Hadsejvat, csat-pat ne ütögess ; agyamban azt hiszem, tűz-játék van.

Hads. Karagöz, tudod-e ma az a természettudomány (*ilmi hikmet*)?

Kar. Mit tudom én, hogy ki lopta el a szőnyeget (*kilimi*) az iskolából (*mekteb*)?

Hads. Karagöz, sohse nyaltál még tintát (*mürekkeb*)?

Kar. Ha az istállót nyitva találtam, nyaltam.

Hads. Mit?

¹⁾ Szó szerint: a kinek én anyácskáját ringatván meggyűrtem.

Kar. Szamarat (*merkeb*).

12 Hads. Hej hamuházi, hej, — ficzkó, zenefélében (*musiki*) jártas vagy-e?

Kar. Gyertya fajzatja-e (*mum siki*), gyertyatartó fajzatja-e (*şamdan siki*), mi közöm hozzá?

Hads. Ficzkó, hamuházi, megérttessem-e veled a czélzatot (hogymire czélzok)?

Kar. Mit értetsz meg no, értess hát lássuk.

Hads. Figyelj kutya.

Kar. Beszélj gaz kurafi.

Hads. Ficzkó hamuházi, apádnak mi a neve (*adê*)?

Kar. Apámnak lova (*atê*) nincs; — a minap volt egy magadféle fekete szamara, eladta.

Hads. Csitt, erkölcstelenje te; — ficzkó, neked nincs neved (*adên*)?

Kar. Sem nekem, sem apámnak (t. i. *atê*).

13 Hads. Gyerköcz, nem anyaméhbe (*ana raxmine*) estél-e?

Kar. Tegnap este estem.

Hads. Hová?

Kar. A mint jöttem az úton, lámpásom elaludt; egy nagy pöczesatorna (*ana lamê*) volt arra, a sötétben bele estem.

Hads. Ficzkó, a neved mi, a neved (*ismin*)?

Kar. Kocsisom sincs (*ispirim*); egy házi szolgám volt, azt is elcsaptam.

Hads. Ficzkó, nem kaptál-e anyádtól nevet (*isim tesmije kâlma-dê-mê*)?

Kar. Nem, az anyám kocsisa nem törte el a korsót (*ispiri testiji kêrmadê*).

Hads. Gyermekekrodban nem olvasott-e az ezán füledbe (*ezan okumadêlar-mê*)?

Kar. Ficzkó, az én agyamba még pénteki imát (*şuma namazêne*) mondanak e?

14 Hads. Ficzkó honnan kerültél elő?

Kar. A földből.

Hads. Ficzkó, téged nem szültek?

Kar. Szü... szü... szültek.

Hads. Ki szült?

Kar. Én szültem.

Hads. Anyádat ki szülte?

Kar. Azt is én szültem.

Hads. Apádat ki szülte?

Kar. Azt is én szültem.

Hads. Nagynénédet ki szülte?

Kar. Azt is én.

Hads. Gyermekeket ki? — *Kar.* Azt is én.

Hads. Gyerköcz, szülheti-e ember önnön magát és egész nemzet-¹⁵ ségét?

Kar. Minthogy mi nemzetségestül földhöz ragadt szegények vagyunk, nem volt babapénzünk és így mindet én szültem.

Hads. Ficzkó, kinek hívnak téged (*kim derler*)?

Kar. A derékalj (*minderler*) a párna testvére.

Hads. Már nem tudom, mi módon kérdezzelek, hogy hogyan szólítanak; (maga magához): hát nem tudnám-e valami módon a nevét kimondatni?

Kar. Karagöz, Karagöz hé!

Hads. Így hát neved Karagöz (*adên*).

Kar. Ficzkó, ostoba legény vagy ám te; nem a lovam (*atêm*) Karagöz, én vagyok Karagöz.

Hads. Na hamuházi, éppen erre van most szükségem. — Karagöz ¹⁶ most jer, nevünket cseréljük meg egymással.

Kar. Cseréljük, de előbb egy kikiáltónak a tizedben ki kell hirdetni, hogy a sokaság és a gyerek-sereg (apraja nagyja) újból megtanulja nevemet.

Hads. Lelkem, tizededben továbbra is Karagöznek maradsz te; csak ha egymást szólítjuk, mondunk más nevet.

Kar. No jó.

Hads. Most hát Karagöz, 'ganaj-gombócz' lesz a neved, az enyém meg 'mirtus'.

Kar. Hogy is, hogy is?

Hads. A te neved 'ganaj-gambócz', az enyém meg 'mirtus'.

Kar. Izé, mi az a mirtus?

Hads. Uram, a mirtus egy kitűnő jó szagú virág.

Kar. Jó, hát a 'ganaj-gombócz' miféle?

Hads. Az olyan rosszféle dolog.

Kar. Hej gézengúz, hej! (magában) ő mirtus, én meg ganaj-gom-¹⁷ bócz? (Hadsejvathoz) nem nem nem, téged hívjanak ganaj-gombócznak, engem meg mirtusnak.

Hads. Eh, rajta, hogy kedved ne rontsam, legyen úgy.

Kar. Hej te együgyű kakas eszű, hej.

Hads. Most hát tanuljuk be neveinket.

Kar. Hogyan magoljuk be?

Hads. Lelkem, hogy jól megjegyezhezzük, egynehányszor te fogod az én nevemet, egynehányszor meg én fogom a te nevedet kiáltani.

Kar. Ej, rajta hát.

Hads. Mostan én téged ,mirtus apó Karagöz'-nek szólítalak, te meg engem ,ganaj-gombócz Hadsejvat'-nak mondj; egynehányszor így mondjuk.

Kar. Noeza lássuk hát.

18 *Hads.* (énekel): Mirtus apó Karagöz, mirtus apó Karagöz.

Kar. Ganaj-gombócz Hadsejvat, ganaj-gombócz Hadsejvat.

Hads. Mirtus apó Karagöz, mit eszel Karagöz?

Kar. Ganaj-gombócz Hadsejvat, ganaj-gombócz Hadsejvat.

Hads. Mirtus apó Karagöz, apó mirtus Karagöz, anyád mit eszik Karagöz? apád mit eszik Karagöz?

Kar. Ganaj-gombócz Hadsejvat, ganaj-gombócz Hadsejvat.

Hads. Nagynénéd (atyai n.) mit eszik Karagöz? nagynénéd (anyai) mit eszik Karagöz? Nagybátyád (atyai n.) mit eszik Karagöz? nagybátyád (anyai) mit eszik Karagöz?

19 *Kar.* Ga.. ga.. ga.. (ezt mondván Hadsejvatra egyet ver), ej te kurafi, erkély-fülke képű gézenguzza te, ha még egy kiszé tovább is hallgatom, egész nemzetséggemmel ganajt etet.

Hads. Ugyan ezimbora, hát nem sült el?

Kar. Nem, nem, nem.

Hads. Ha úgy van, legyen hát ,rühes agár' a neved, az enyém meg ,orvos apó'.

Kar. Mi az a rühes agár?

Hads. Néha vadászni viszik, vadászkutya.

Kar. Hát az orvos apó? — *Hads.* Más szóval doktor.

Kar. Nem nem nem, én legyek a doktor, te meg légy a rühes agár.

Hads. Eh, legyen úgy, nosza tanuljuk be.

Kar. Tanuljuk ám, de úgy mint az imént nem ököl száll le (rád), hanem lábrugás tréfájába kezdünk.

20 *Hads.* (Énekelve): orvos apó Karagöz, apó orvos Karagöz.

Kar. Rühes agár Hadsejvat, rühes agár Hadsejvat.

Hads. Orvos apó Karagöz, ki az apád Karagöz?

Kar. Rühes agár Hadsejvat, rühes agár Hadsejvat.

Hads. Ki az anyád Karagöz? ki az apád Karagöz? nagyapád ki Karagöz? az ágyod (bátyád neje) ki Karagöz?

Kar. Rühes agár Hadsejvat, rühes agár Hadsejvat.

Hads. Ki a nagynénéd (atyai) Karagöz? ki a nagynénéd (anyai) Karagöz?

Kar. Rü... rü... rü... (ismét üti), hej kurafi, te feneke kiesett, gyertyatartóképű gézengúz; ha a dolgot ki nem csiholtam volna (ha kiütöre nem veszem a dolgot) egész nemzetségemet rühes agárral készítetteti el.

Hads. Ugyan czimbora, hát megint nem sült el?

Kar. Nem nem nem, én lemondtam; jó az én nevem, a tied is a hadd maradjon.

Hads. Hej hamuházi hej, szóval nem akarod.

Kar. E... e...

Hads. De lelkem, mért hevülsz fel annyira, az nem volt szándékomban uram, csak hogy jó embereink mulassanak. — Mostanság nagyon kívánom az édességfélét, hát te Karagöz, hogy vagy vele?

Kar. Lássuk, miféle édességeket szeretsz?

Hads. A tésztaféle édességeket.

Kar. A tejfeles lapos kadajfot szereted-e?

Hads. Nem czimbora nem, ha többecs két eszem belőle, gyomromat felkavarja, azért nem igen szeretem.

Kar. A kétrétű kenyér kadajfhoz mit szólsz?

Hads. Semmit, czimbora.

Kar. Hát a tejfeles réteshez?

Hads. A felseje ropogós ugyan, de mivel alulról tésztából van, a gyomorban marad.

Kar. Hát a vékony tésztához mit szólsz?

Hads. Jaj czimbora, azt meg épen nem szeretem.

Kar. Mert okkája tizenhat (t. i. garas) úgy-e gézengúz; — hanem czimbora, egy édességre bukkantam ám, egy édességre bukkantam ám, hogy a nyálad is elfolya utána.

Hads. Ugyan Karagöz, mi az, mondd csak gyorsan.

Kar. Hej gézengúz, úgy-e hogy nyeldekldzik (v. nyelhetnéked van). Ha egy kicsit ennél belőle Hadsejvat, elájulnál tőle.

23 *Hads.* Ugyan czimbora, mondd hát szaporán, mi az, már a nyálam (szám vize) is foly utána.

Kar. Fejemre czitromot nyomj, fenekem edd.

Hads. Csitt, erkölcstelen hamuházi, te végét-határát nem tudó kurafi.

Kar. Fiezkó, mit tüzelsz annyira?

Hads. Hogy ne tüzelnék; — már odahaza is perlekedtem a kiadások miatt, bosszusággal jöttem ide, most meg még te bosszantasz.

Kar. Minthogy ép a kiadást emlegeted, én is éppen most perlekedtem odahaza a feleségemmel.

Hads. Ugyan miről perlekedhettél te?

Kar. Lelkem azt mondják: rizst nem veszel, zsirt nem veszel, a háznál semmiféle kiadásod nem látom. — Hát czimbora, képzelhető-e ennél nagyobb kiadás? a múlt hónapban egy csomó tüdőt-máját vettem, a múlt év ramazánjakor meg tizenharmadfél dram rizst, nyolcz dram zsirt, három dram olajat, százötven dram szenet, másfél dram babot és mind ennek egy esztendő alatt nagy gyorsacsckán végére jártak; lehet-e már ennél uram, nagyobb kiadás?

24 *Hads.* Karagöz tán megbolondultál, hát mi az, 13-adfél dram rizs, 8 dram zsír, 3 dram olaj, 150 dram szén, másfél dram bab?

Kar. Te csak ide hallgass, ne avatkozz a máséba. — Otthon azt mondják: húst nem veszel, hogy hús-leves ételt egyáltalában nem eszünk; alláhra H. házam megett laczikonyha van, a laczikonyhából házunkig egy csapot szerkesztettem össze, úgy hogy most a mennyi húst mosott hús-levese csak van a főzőnek, az mind a mi házunkhoz jön.

Hads. Tán az eszed szalasztottad el?

Kar. Már miért szalasztanám el az eszem, no?

Hads. Igazán te megbolondultál.

Kar. Nem bolondultam meg, hé.

Hads. Te veled már szót (*lakêrdê*) váltani se lehet.

Kar. Persze, hogy zajt (*takêrtê*) csapni nem lehet.

Hads. De mire való is nekem, nosza menjünk, lássuk mit mutat a idő tüköre (*ajineji devran*) (elmegy).

25 *Kar.* Ha te mész, én meg tán maradok? nosza én is megyek, hadd látom mit mutat a tükör előtt álló (*ajnada duran*) (ő is megy).
(Hallatszik a mint a feleségével otthon beszélget.)

Fel. Ember, hol jártál az imént?

Kar. Hadsejvattal beszélgettem.

Fel. Ember, te benned már semmi szégyenérzet? a húst a mészárosnál, a zöldséget a kertésznél, a pénzt meg a váltónál látom.

Kar. Asszony, köszönd meg hé, hát ha megvakultál volna és nem látnád, mit csinálnál?

Fel. Az ilyes szókhöz nem értek; — tüstént menj, három okka húst hozz nekem.

Kar. Jó, veszek.

Fel. Efendim, egy okka rizst is végy.

Kar. Jó veszek (szól és a mint megy)

Fel. Hé hé?

26

Kar. Nah?

Fel. Merő-kanalat is végy.

Kar. Jó, azt is veszek (szól és a mint megy)

Fel. He?

Kar. Nahh?

Fel. Pléh mangált is végy.

Kar. Jó, azt is veszek.

Fel. Rostélyt is végy.

Kar. Veszek (szól és a mint megy)

Fel. Hé hé?

Kar. Nahh, mi az?

Fel. Nehány darab pecsenyeforgató nyársat is végy.

Kar. A vevőnek is az anyját meg a hozónak is (ezt mondván megy).

(Hadsejvat távozta helyén egy fürdőt állítanak fel, miközben 27

Rezaki-zade e sarkival lép elő:

«Itt a tavasz, patak cserged,
A rózsám sir, én kesergek.
A tanyáim hegyek lettek.
A rózsám sir, én kesergek.

Megnéztem cziprus termetét,
Arczát látó veszti esztét,
Szempillája ír levelet.
A rózsám sir, én kesergek!

Bimbó nyilik a tövisen,
 Fülemile van keservben,
 Szeretöm meg ellen kézben.
 A rózsám sír, én kesergek.»

28 A dal bevégezte felé Hadsejvat is előjön, a dal bevégeztekor meg)
Hads. Ej isten hozott belsöm szeglete (szívem, lelkem), nagyra
 becsült időd boldog legyen (jó napot).

Rez. Hosszu életű légy efendim.

Hads. Uram ilyen idejével idején kívül (idejében is nem is) sarkit
 énekelve merre felé méltoztatik?

Rez. Uram, tudva levő, hogy atyámról egy fürdő maradt rám,
 jócska idő óta üresen áll és mivel senki se dolgoztatja, menjünk
 hadd tudjam meg a benne kijavítani valókat, hogy megcsinál-
 tassam; mert a helyett hogy üresen áll, legalább havonként
 egy kis jövedelme legyen; hát onnan is cseppen valami.

Hads. Az ám uram, nagyon jó lesz.

Rez. Hanem Hadsejvat uram, tudni fogod, hogy én (szolgád) min-
 denkor nem lehetek itt, és ugyan azért egy megbízható embert
 szeretnék, a ki a fürdő kijavításának utána lásson.

29 *Hads.* De uram, tulajdonkép én (az ön szolgája) atyjának régi ba-
 rátja vagyok, nálamnál (szolgádnál) alkalmasabbat kit talál-
 hatna?

Rez. Valóban úgy van, Hadsejvat uram.

Kar. Ki ez itt, micsoda zajt csaptok itten? (ezzel fentről le néz,
 aztán meg leszáll): üdvöz légy!

Rez. Üdvözöllek apó.

Kar. Fiam, van-e apró pénzed?

Rez. Minek az apó?

Kar. Egy kis kölcsönt adj, mondanám.

Rez. Ki vagy te apó?

Kar. (Felfelé szállva Hadsejvathoz): Hadsejvat, kinek hívnak
 engem, ki vagyok én?

Hads. Ficzkó, ne illetlenkedj.

30 *Kar.* Éhes szemű együgyű gézenguzza te, mire való is nekem. —
 (R.-hoz) Izé fiam, Ka... Ka... Karagöznek hívnak.

Rez. Apó, olyan embernek, a kit nem ismerek, nem adok pénzt.

Hads. (K.-höz) Karagöz, pusztulj innen (*def ol*) hamuházi.

Kar. *Tef* (csengős feldob), dob (*dümbelek*) leszek, különös.

Hads. Ficzkó, ismered-e őt?

Kar. Neeem.

Hads. Névvel-hírrrel (becsületes neve) Rezaki-zade.

Kar. Ah tudom, tudom, ugy-e egy kis öccse is van?

Hads. Ki az?

Kar. Izé, nem ő az a madár-szőlő, a kit a tejes boltban az *aşurá* -ra szoktak tenni? sőt még idősebb testvére is volt, a szmirnai fekete (szőlő), úgy-e?

Hads. Pusztulj mondom (*def ol*).

31

Kar. *Tef* leszek-e, dob leszek-e, mi közöd hozzá? különös, — én csak azt mondtam, hogy kis kora óta ismerem egész nemzet-ségestül; mi több, még egy lány testvére is volt, magvatlan; nem a szőlő családjából valóké ezek?

Hads. Karagöz, hordd el magad innen, mondom, ez nem a te eszedhez való dolog.

Kar. Ha úgy van, Hadsejvat, a szögletbeli ablakból szemlélem, és nem elegyedem belé (megy).

Hads. Ne gondoljon vele uram, feleszű (*mezub*).

Kar. (Fentről fejét kinyújtva): sült bolond (*zêrzob*) magad vagy gézenguz, nézd mi édességet eszik (az ő ette helváját nézd).

Hads. Uram hát alkalmasnak talál-e?

Rez. Igen Hadsejvat uram, most együtt menjünk, járjuk be a fürdőt; vizsgálja meg a javítani valókat; a kulcsokat is önnél hagyom és lásson utána a mire szükség lesz; — ime itt ezuttal ötven arany.

Hads. Isten áldása uram, én most a Hamamdsinak (fürdő asz-³² szornynak) és Sallê Natêrnek (fürdőszolgának) hirt adok, hogy jöjjenek és a fürdőt rendbe hozzák, rendbe szedjék; ha Isten akarja (reméllem), egy-két nap alatt mindennek végére járok.

Rez. Nagyon jó Hadsejvat uram, hiszen voltaképpen hosszadalmas javítani való nem lesz azon; egy meszelésből, törlésből és dörzsölésből álló valami az egész.

Hads. Úgy van uram, tessék, menjünk.

Rez. Tessék! (a fürdőbe mennek).

A fürdőben.

Rez. Ime Hadsejvat uram az előkötők, itt a törülközők. — Befelé is

menjünk... ime a külön szobák, itt a medenczék; az egyik ki-
esett, hanem az nem baj, meg lehet csinálni.

Hads. Meg, meg uram.

Rez. Ime a fürdő-patka (köldök-kő).

Hads. Pompás.. én egy két nap alatt mindent elvégzek.

Rez. Nagyot nőjj (hiánya ne legyen) Hadsejvat uram, ime vegye
a kulcsot, én megyek, a többi önre van bízva (az ön dolga).

Hads. Nagyon jól van uram, nagyon jól, ön ne aggódjék semmit
(ezt mondván elmegy).

⁸³ *Hamamdsi asszony* (a következő dalt énekelve jön elé):

«Éjjel nappal epekedve
Czélomhoz nem értem el;
Sok leányt szerettem, ámde
Hűség nincsen egybe se.

Fürdő patkán üldögélve
Izzadozni kezdett el;
Fejét fedi, haját bontja,
Fésülködni kezdett el.

Jaj efendim, jaj szultánom,
Rózsa tövén gránát nől:
A szivemben erős tűz van,
Hol éget, hol meg füstöl.»

Miközben a hamamdsi énekel, Hadsejvat is jön túlfelől és a
dal bevégeztével):

⁸⁴ *Hads.* Ej efendim, nagyra becsült időd boldog legyen (jó napot)!

Ham. Nem különben (hijával ne legyen) Hadsejvat uram, engem
hivott, tán valami fontos parancsa van?

Hads. Isten mentsen lányom, csak azért hittam (hívásom célja az),
hogy itt jócska idő óta egy dologban nem levő fürdő van és
minthogy tulajdonosa nekem adta át a fürdőt, hogy dolgoztas-
sam és mivel tudom, hogy ön faczér és voltakép hamamdsiság
a mestersége, hogy ha kívánja a fürdőt önnek adom át és szé-
pen dolgoztatva hónapról hónapra összeszámolunk. (E közben
Karagöz az ablakból néz ki:)

Kar. Ki ez? (Leszáll és így szól az asszonyhoz): izé, van-e nálad holmi apró pénz?

Ham. Eh mit csinálsz vele?

Kar. Izé, a minap egy-két garast kölcsön kértél tőlem.

Ham. Ugyan fiú, megbolondultál? ezt egy nagy papucsúnak a fejébe s verd (egy nagy papucsúval olvastass magadra).

Kar. (Felemelkedve) Izé Hadsejvat, had lám csak a papucsaidat.

Hads. Karagöz, nincs most sorja a bolondoskodásnak (*mezub*).

Kar. Sült bolond (*zerzob*) te vagy.

Hads. Karagöz, pusztulj (*def ol*), mondom.

Kar. Tef légy, dob légy (*elmegy*).

Hads. Megértette-e lányom? — én (szolgád) most Sallé Natêrnak hírt adok, az is hadd jöjjön, együtt fogjátok a fürdőt működtetni; — voltaképen ti tiz-tizenöt éves társak vagytok.

Ham. Nagyon jó Hadsejvat, hanem én Sallé Natêrral haragba vagyok.

Hads. Ha akarja, én önöket kibékítem.

Ham. Az én lelkemnek jótétemény, de ő ki nem békül.

Hads. Ön e részben ne aggódjék. — most menjünk a fürdőbe, járjon se egyet benne, én meg a mit teszek teszek, megyek, a szívét meglágyítom és jöttékor rossz arcczal ne fogadja.

Ham. Nagyon jó, Hadsejvat uram.

Hads. Tessék, menjünk.

Ham. Tessék. (Ezzel a fürdőbe mennek).

A fürdőben.

Hads. Íme lányom minden dolog készen, itt a kendők, itt a kaszsa, minden teljes. — Én meg megyek, Sallé Natêr szívét meglágyítom és önhöz küldöm. (Ezután a következő türkület:

«Keszkenöm megszáritottam,
Keblen keblem elaltattam,
Nevét tudtam, elfeledtem.
A rózsámnak piros arca
Szeretőmnek méz ajaka.

Oh leányka gyaur vagy, gyaur,
Nyelved így szól «*dsivil jovul*»,
Siess szépem, fuss előlem.
A rózsámnak stb.

Sodrott selyem övet övez,
 Rojtja a földön elterül,
 Felkelve csókolni restel.
 A rózsámnak stb.

Leány rózsája kinyillott,
 Bokrára fülmile szállott,
 Csókolgatva szomorkodott.
 A rózsámnak stb.

87 *Sallê Natêr* jön elő és a türkü éneklése közben túlfelől a hamamdsi jön vele szembe. A dal bevégeztével):

Ham. Üdv hogy jött ön efendim (isten hozta).

Sal. Istennek legyen ajánlva.

Ham. Derék dolog, annyi igazságtalanság járja-e?

Sal. Ön az igazságtalan. (Ezalatt Karagöz leszáll.)

Kar. (S.-hoz) ki vagy te?

Ham. Sallê Natêrnek hívják.

Kar. Tudom ez az a sáros öszvér (*sallê katêr*); — izé sáros öszvér, egy testvéred is volt, néha a menyasszonyos kocsiba fogják be, hol van az most?

Sal. Ugyan fiú, megbolondultál, micsoda beszéd ez?

Kar. Már mért bolondulnék meg, nem a sáros öszvér vagy te?

Ham. Karagöz, pusztulj, dolgoz után láss.

88 *Kar.* Hát ti hova mentek?

Ham. A fürdőbe.

Kar. Engem is elvisztek?

Ham. Oh, sohse hallottam még, hogy férfi nőfürdőbe menjen.

Kar. Miért ne ment volna, én is asszonyká leszek.

Ham. Lelkem, a fürdő még meg sem nyílt; de ha majd meg is nyílik, külön helyük lesz a férfiaknak, oda te is bejöhetsz.

Kar. Én az asszonyokéba megyek (elmegy).

Ham. Efendim, most menjünk a fürdőbe, a szükséges dolgokat nézzük meg és Hadsejvat urammal adassunk hírt a fürdőanyának.

(Mennek. Aztán a következő dallal:

A kocsiból kiugrott,
Kendőjét behajtotta
Papucsá szétpattagott.
Donini dolaboni donini vaj.

Kocsiból kiszállása,
Tramvajba beszállása,
Tipis tipis járása.
Donini dolaboni donini vaj.

A kocsiból megugrott,
A vén asszony megpukkadt,
Papucsá is szétpattant.
Donini dolaboni donini vaj.

a fürdő-anyá jön, aztán a hamamdsi.)

Ham. Isten hozta, Emeti Molla.

39

Any. Alláhnak legyen ajánlva leányom, engem hívott, valamire szüksége van?

Ham. Igen Emeti Molla, fürdőt nyitottunk, önt szeretnők fürdő-anyának.

Kar. (Az öreg asszony két púpját látva leszáll): üdvözlégý!

Any. Üdvözlégý, mit akarsz?

Kar. (Az öreg asszony hátára verve): ki ez itt a hátadon?

Any. Ficzkó, ni ni még a tarkóm szorítja, nézd el nézd, mily figyelmesen vizsgál, talán a tetszését nyertem meg (szívét adta nekem).

Kar. Hej, hogy Mahmud a temetős nyerné meg a szívedet; tán elvesztettél valamit, hogy meggörbedve keresed (egyet ver öklével az öreg asszonyra).

Any. Hej hogy a szemed vakulna meg, most mindjárt előveszem a gombostűt.

Kar. Ne ne ne, ilyen nagy fegyverekkel ne tréfálj (elmegy).

Any. Nos lányom?

40

Ham. Ime efendim, önnel nem is kell megértetni, a fürdő-anyaságot jól érti. (A mint ezt mondja,

Kar. lejön): ki ez? ki ez?

Any. Megint előjöttél?

Kar. Izé, ez a fürdő-anyja? ez szülte a fürdőt?

Ham. Lelkem, nem úgy van az ; minden fürdőnek van anyja ; ezt is eme fürdőének tesszük meg.

Kcr. Izé, bárányom, engem meg fürdőapának tennél meg.

Ham. Ej fiú, lehet-e fürdő-apjáról szó ?

Kar. Már hogy ne lehetne ? anyja van, apja meg nincs ? — izé...
(az öreg asszonyt döfölgetve).

41 *Any.* Nos, ficzkó ?

Kar. Izé, igazán mondd, te vagy a fürdő anyja ?

Any. Persze hogy az vagyok.

Kar. Más szóval a fürdő a te fiad ; — igazán mondd, kitől vemhesedtél meg ?

Any. Hogy a fejed szemed ketté hasadjon, Alláhra mondom most mindjárt a rendőrnek adlak át. (Karagözt kihajtják).

Kar. (Futva fentről) : ugyancsak bosszankodik ám, a vén asszony jól neki gyuladt (elmegy).

Any. Lányom, tán nem tudod, hogy én ötven év óta fürdő-anyáskodom, mindenesetre ismerem minden csinját-binját.

Ham. Igen Emeti Molla, tessék menjünk.

Any. Tessék lányom, hadd lássuk ! (A fürdőbe mennek).

— A fürdőben. —

42 *Ham.* Ime Emeti Molla ! (az anyának megmutogatja a fürdő belsejét. — Aztán *Ajvaz Serkiz* jön és ezt énekli :

,Ej kendő kendő kendő,
Emeld karod, ölelj át.
A lovam arab fajta,
Italomul bor járja,
Három napja nem ittam.
Az én kedvem oda van,
Állapotom oda van,
Ej kendő kendő kendő,
Karoddal meg ölelj át'.

A Hamamdsi elibe megy és Karagöz is háta megé furakodva [hozzá kötődve] tánczolgatva jönnek).

43 *Ajv.* Ejha (*foş geja*), urnőm efendi, estéd boldog legyen (jó estét).

Kar. Torkodat görény fojtta.

Ham. Üdv, hogy jöttél (isten hozott) Serkiz mester.

Ajv. Ejha, urnőm efendi, üdv hogy találtunk.

Kar. Nyolcz (*Sekiz*) mester, a minapába Kilencz keresett.

Ajv. Ejha (*foš geja*) Karjagoz, csákányt verek a fejedbe, *voláh* fusson ki a szemed *volah*.

Kar. Lóganajt (*fuski*) te egyél, a te szemed fusson ki, *voláh*.

Ajv. *Volah*, mit ordítasz?

Kar. Sekiz (nyolcz) mester, befogd a szád, avagy öt testvéreddel jössz mindjárt érintkezésbe (öt ujjammal).

Ajv. Ejha, mit óbégatsz *vah*?

Kar. Ejha, mit beszélsz *vah*?

Ajv. *Voláh*, gunyt üzől belőlem?

44

Kar. *Voláh* gunyt üzők *vah, vah*.

Ajv. Ejha, most mindjárt csákány eszi a fejed.

Kar. Ejha *vah* (magához): az örmény ugyan csak pukkadoz.

Ajv. *Voláh*, menj mondom, az apád lelkére (*baban žana*).

Kar. Fertelmes (*ženabet*) az apád, gézengúz; — mit nekem, megyek el *vah, vah* (elmegey).

Ajv. Ejha urnőm efendi hallottam, hogy fürdőt nyitottál, szárítónak (hamuházás) jöttem volna.

Ham. Nagyon jó Serkiz mester, nosza menjünk: te is nézd meg a hamuházat. (Ezalatt K. jön).

Kar. (H.-hoz): hát én mikor megyek a fürdőbe?

Ham. Lelkem, még nem lehet a fürdőbe menni; ha mások men- 45 nek, te is akkor mész.

Kar. (Magában): Ajvaz háta megett bemegyek.

Ham. (Serkizhez): nosza Serkiz mester, menjünk.

Ajv. Nagyon jó urnőm asszony, tessék! (Ezt mondván mennek, Karagöz is utánok be a fürdőbe).

— A fürdőben. —

Ajv. Ejha Karjagoz, mit jössz a hátam megett, ejha tudod a hamuházat befüteni?

Kar. *Voláh*, tudom.

Any. Ficzkó Karagöz, mi dolgod itt?

46

Kar. Hallgass hé.

Sal. Ki ez a szakállas?

Kar. Mi bajod a szakállal? leberetváltatom.

Ham. Karagöz lelkem, nem megmondtam, hogy csak ezután jöjj?

Kar. Mig én ebbe a fürdőbe be nem megyek, neked nyugtot nem hagyok. (A hamamdsi Karagözzel kifelé haladva.)

Ham. Én téged ebbe a fürdőbe be nem eresztlek, be nem eresztlek, be nem eresztlek.

Kar. Én is neked ebben a fürdőben békét nem hagyok, nem hagyok, nem hagyok. (Ezt mondván mennek, — Karagöz pedig haza megy és «Néne» szóval feleségét szólítja).

Fel. Mi baj, ember?

Kar. A bölcsönket add csak.

Fel. Ember, minek az a bölcső?

Kar. Te csak add, a szomszédék kéri.

47 *Fel.* Odalent van a fatartó felett. (Ezzel K. veszi a bölcsőt és a fürdő ajtajához menvén zörgeti az ajtót, — a fürdőből kérdezik ,ki az?')

Kar. Én vagyok (bemegy a fürdőbe).

— A fürdőben. —

Kar. Anyám tiszteltet, a fürdőbe fognak jönni, bölcsőt küldött.

Ham. Jól van; a bölcsőt hagyd itt, te meg menj.

Kar. Nem, én nem mehetek.

Ham. Ej ficzkó, hisz te férfi vagy, mi dolgod itt?

Kar. Nem nem nem, én itt gyereket fogok ringatni.

Ham. A gyereket majd mi ringatjuk, te csak hagyd és menj.

Kar. Nem, anyám óvatos, a gyermekét mással nem ringattatja.

48 *Any.* Ficzkó, mi dolgod már itt megint?

Kar. Hallgass te temető szegénye.

Ajv. Voláh Karjagoz, mit járkálsz te itt?

Kar. Csitt ficzkó, nevemet ne említsd.

Ham. Dobjátok ki, dobjátok.

Kar. Izé ne dobjátok hé, ne dobjátok, kimegyek.

Ajv. Voláh, hogy a szemed fusson ki kutya, ki menj mondom (Karagözt kidobják).

Kar. Izé a bölcsőt adjátok.

Ham. Dobjátok, dobjátok a bölcsőjét.

49 *Kar.* Ne ne ne, bölcsőt mit ne dobj, eltöröd hé, majd később elviszem (szól és megy).

(Azután a *Zsidó* lép fel a következő türküt énekelve:

«Macskát tettem tarisznyába,
 Fejét dugta a levesbe,
 Magzatom nem adom bajba.
 Nosza *lingo lingo*, lelkem *lingo lingo*,
 Rabbi leánya, papnak a lánya.

A macskámat ölbe vettem,
 Ékszert tűzött a nyakába,
 Patkány bámult játékomon.
 Nosza stb.

Macskámat hombárba dugtam,
 Tíz parást vett a kezébe,
 Latorrá vált a mi macskánk.
 Nosza stb.

Macskámat tettem egérfogóba,
 Futott ment a ház hijuba,
 Az egerek estek jajba.
 Nosza stb.

A macskám paplanba tettem,
 A görényt kötélre verte,
 Macskám félénknek nem adom.
 Nosza stb.»

Karagöz is nyomába kapaszkodva jön.)

Zsid. Ej ki az itt hátam megett?

Kar. Én vagyok, én.

Zsid. Ej Karajuz efendi?

Kar. Zsidó, befogd a szád! (Nyakon üti).

Zsid. Ajajaj, nincsenek-e itt zsidók, az istenért, ennek a muzlumanának a kezéből (t. i. szabadítsatok meg).

Kar. Zsidó, szakálladra vigyázz, ünnepre három pár harisnya telik ki belőle.

Zsid. Ajde, mit jössz utánam, te koldusok árnyékszéke te, ajde.

Kar. Zsidó a szádat fogd be mondom, ha öklömet verem agyadba, majd megtanulod a szegények árnyékszékét.

Zsid. *Ajde*, faragatlan ficzkó faragatlan, *ajde* piszok ficzkó piszok (arcát K. felé fordítja), ej ábrázatját nézd, te megromlott követű omnibus-út.

Kar. Zsidó, még bajba találsz rántani.

Zsid. *Ande kakamena* (*ajde* piszkomat edd).

Kar. Azt magad edd gézengúz.

Zsid. Ej milyen pofa, milyen arcz kifejezés (*nasě čalēm*).

51 *Kar.* (A zsidót egyszer-kétszer még megöklözi): miféle eger vagyok (*sičan-ēm*)?

Zsid. Ej boldogtalan ficzkó boldogtalan, milyen esetlen ficzkó vagy esetlen, a merre megyek, hátam megett jössz; eh hova mész?

Kar. Te hová mész?

Zsid. A fürdőbe megyek.

Kar. Zsidó, a fürdő csak egy darab.

Zsid. Ej, jössz velem?

Kar. Rajta, rajta! (A fürdőbe mennek).

— A fürdőben. —

Zsid. Ej, időd boldog legyen (jó napot), hamamdsi asszony.

Ham. Időd boldog legyen Zakariás mester.

52 *Zsid.* Ej hallottam, hogy fürdőt nyitottál, menjünk mondtam, ime eljöttem.

Ham. Ki az ott a hátad megett?

Zsid. Ej, nem tudom, Karajuz lesz tán, hátam megett jött, nem tudom.

Kar. (Magában): hej kutyaházi hej, csak az imént mondta, hogy együtt menjünk.

Ham. Karagöz?

Kar. He?

Ham. Kifelé csak szaporán, erkölcstelenje te (Karagözt üti).

Kar. Ne üss hé, ne üss.

Ajr. *Vuj*, fusson ki a szemed kutyaházi, ismét eljöttél, pusztulj mondom. (Karagözt kidobják).

Ham. Én téged ebbe a fürdőbe be nem eresztlek, be nem eresztlek, be nem eresztlek.

Kar. Én is neked ebben a fürdőben békét nem hagyok, nem hagyok, nem hagyok.

(Ezzel elmegy és aztán egy kaszidát elmondva az Arab jön elé, Karagöz meg utána akaszkodik.)

Arab. Fiam, neked is nekem is ,selam alejkum‘.

53

Kar. A tulsónak meg az innensőnek is ,alejküm salam‘.

Arab. Fiam, hová mész most?

Kar. A merre te, én is arra.

Arab. Igen (*ejva*) én fürdőbe fogok menni.

Kar. Birsalma (*ajva*) féle nincs; — izé Hadsi apó megkövetem (kérdésem szégyen ne legyen), mi a neved?

Arab. Fiam, az én nevem Hadsi Kandil (gyertyatartó).

Kar. Úgyebár kis öcséd van Hadsi Hajólámpa, meg egy lánytestvéred Hadsi Lámpabél, nem azoknak a testvére vagy te?

Arab. Fiam meg lelkem, mit kérdeztél (*sordun*)?

Kar. Nem eresztettem (*usurdum jok*).

Arab. Fiam meg lelkem, fürdőbe mész (*gidešeksin*)?

Kar. Szamár vagy jó magad (*ešek sensin*), a száad befogd.

Arab. Fiam én most a fürdőbe megyek.

Kar. Én is oda megyek. (A fürdőbe mennek).

— A fürdőben. —

Ham. Tessék Hadsi Kandil, üdv hogy jött (isten hozta).

54

Arab. Fiam meg lelkem üdv hogy találtuk.

Ham. Hadsi Kandil, hányad magával jött ön?

Arab. Lelkem hamamdsi efendi, én egymagam jöttem, de utánam is jött még valaki.

Ham. Karagöz?

Kar. Hé?

Ham. Hát megint eljöttél, rajta csak kifelé, el innen te szemérmetlen csatangoló, taknyos te.

Kar. Asszony, a szemérmetlen is te vagy, a csatangoló is te vagy, taknyos is te vagy; mért volnék én az, épen most futtam ki az orrom.

Any. Ficzkó, hogy a szemed fusson ki.

Kar. Hogy a lelked szaladjon ki.

Any. Nézd el, még szólni is mer.

Kar. Be be be be.

Ajv. Volá, most mindjárt csákányt verek a fejedbe, megint eljöttél?

Ham. Ki vele rajta, gyorsan csak kifelé. — Karagöz én téged ebbe 55 a fürdőbe be nem eresztelek, be nem eresztelek, be nem eresztelek. (Karagözt kidobják).

Kar. (Kivülről): én meg neked e fürdőben békét nem hagyok, nem hagyok, nem hagyok (megyen).

«A kertemben dupla hintát kötöttem,
A rózsám ha eljön, hintókázhatik,
Négy óra múltán még sok megeshetik.
Abalaba sippop sippop bop
imeta mimeta beberu hi.

A fürdőnek a kúpja mészből való,
Leányok szépsége szerektől való,
Legény szépsége beretvától való.
Abalaba sippop sippop bop
imeta mimeta beberu hi.»

(E türküt mondva *Altê-kulaç* jön elé, Karagöz meg a háta megett).

⁵⁶ *Alt.* Üdv veled apócska.

Kar. Veled is üdv száraz csomóka.

Alt. Hallottam hogy itt fürdő van és én fürdeni jöttem ide;
— hogy vagy, jól vagy-e pompásan vagy-e, éhes vagy-e
jól laktál-e, tele vagy-e üres vagy-e, száraz vagy-e nedves
vagy-e, hanyadán vagy, honnan jösz, hová mész? — Tudvalevő
hogy én (szolgád) nem szeretem a sok beszédet; egyet te szólj,
én hallgatom, egyet én szólok, te hallgatsz; kissé hagyj hát
békét, nem volt még elég? mindent csak te akarsz mondani?
Még semmit se mondhattam, hallgass el egy ki-sé, én is hadd
szóljak egy keveset (peregve beszél meg ugrál, Karagöz is vele
ugrál).

Kar. Ejnye a szó edénye, még lélegzetet se vesz; — apó, hogy hívnak téged?

Alt. Engem névvel hírrel *Altê-kulaç*nak (hat öl) hívnak.

⁵⁷ *Kar.* Istenemre hatodfele hazugság; — orrát nézd csak orrát, *Di-jar* bekir aczélnyi; nem maradhatsz talpadon? beszélgessünk
kissé lábon állva is.

Alt. Apó, csufot üzöl belőlem? nem vagyok én a te játékszered;
merről akaszkodtál a hátam megé? *abalaba sippop sippop ...*
(ismét ugrálni kezd Karagözzel egyetemben).

Kar. No te bolond.

Alt. Már mért volnék bolond? ostoba (*budala*)!

Kar. Ezen az ágon (*bu dala*) vagy a másikon (*öbür dala*); — merre mész?

Alt. Hát nem értettem még meg veled? Hazulról jövök, fürdőbe megyek, ott levetkezem, megmosakodom, felöltözködöm, aztán baba megyek, lefekszem, aztán felkelek . . .

Kar. Tornehet (magában): jaj az anyját . . . még utóljára azt is megteszi, hogy a hét évvel ezelőtt történeteket meg a hét évvel ezután történendőket is meg akarja velem értetni. — (Altékulac-hoz): apó nem vinnél-e el engem is?

Alt. Téged is elviszlek, te engem kensz meg a tarisznyával (tarisznyázol meg) én téged kenlek meg vele, te engem mosdatsz én téged mosdatlak, azután kijövünk egy-egy kávét iszunk, egy-egy nargilét töltetünk meg, felöltözködünk, felövezkedünk, elmegyünk . . .

Kar. Hej ebadta szó butykossa, hej gézenguz szó butykossa? mi lesz, még csak nem is lélegzik — nosza apó gyerünk a fürdőbe. (Ezzel a fürdőbe mennek; — a fürdőben megint Karagözt e szavakkal: «én téged a fürdőbe be nem eresztlek, be nem eresztlek» ütik meg kiteszik, Karagöz meg azt mondva; «én pedig neked e fürdőben békét nem hagyok, nem hagyok» elmegy).

(A következő sarkit énekelve:

Szemöldökid közepette
Ott vagyon ,elif‘ jeled,
Egy látásra eszem vetted,
Tönkre tettél engemet.
Vaj lesz-é szabadulása
A veled beszélőnek.
Égtem. hiába, mit mondjak,
Máé már a szeretőm;
Elakarnék hozzá menni,
Az ellené a győzelem.

59

A nap fölkel, a nap fölkel
A szeretőm köskjére;
Szerencse ült, szerencse ült

A szeretőm fejére;
Töltsed töltsed, hadd igyunk hát
Rózsám egészségedre.
Égtem hiába síb.

Kinnap-zade lép elő, Hadsejvat elibe megy, Karagöz meg az ablakból néz alá):

60 *Hads.* Hej fiam uram, isten hozta, ilyen jókor reggel dalt énekelve merre méltóztatik?

Kin. Isten mentsen uram, hallottam, hogy kezed alatt egy fürdő volna.

Kar. (Fentről) Hadsejvat, emeld csak fel kezed alól a fürdőt (ezzel elmegy).

Hads. Igen efendim.

Kin. Uram, minthogy lakodalmunk van, le akarnók mára a fürdőt foglalni.

Hads. Nagyon jó uram, szívesen; csak küldje a menyasszonyt; — én is megyek, a hamamdsi asszonynak hirt adok és senkit be nem bocsátok (Karagöz lejön).

61 *Kar.* Üdvözlégy fiam.

Kin. Üdvözlégy apó.

Kar. Izé, nálad az erszény?

Kin. Mi dolgod vele apó?

Kar. Izé szegény ember vagyok, egy-két lirát kölcsönöznél-e? (Magában): ugyancsak kértem ám, de hát...

Kin. Apó, én lirát-mit nem hordok magammal; — az orvosok azt mondják, hogy sárgaságot kapok és megtiltják, hogy hordjam.

Kar. No, ha úgy van, adj hát öt-tíz darab medsidijét.

Kin. Medsidijét sem hordok magammal.

Kar. Azt meg vajjon miért?

Kin. Rövidlátóság (v. szemgyengeség) miatt (*zāfē basardan*).

Kar. Én is fel tudom a váltónál váltatni (*sarrafēn bozažā'nē*).

Kin. Apó, nem azt mondtam hogy a váltó váltja; mivel az ezüst fénylik és hogy néztemkor szemeimet ne kápráztassa, medsidijét se hordok magamnál.

62 *Kar.* Fiam, olyan Mahmud szultán-féle ércz ötös nincs-e nálad?

Kin. Nincs apó, a fűszeresek meg a mészárosok rendesen azt mond-

ják hogy apró pénz és minthogy ilyen para nem használatos és mivel némelye zsiros némelye piszkos, ezt se igen szeretem.

Kar. Jó van, hát holmi réz van-e nálad?

Kin. Apó, az is tudva levő, hogy az ilyen nehéz pénz hordozása az embernek bajt okoz, azért ilyet se hordok magammal.

Kar. Adj hát tíz parát, hogy a hidon át menjek.

Kin. Tizesem sincs apó.

Kar. Öt parát adj, hogy vizet igyam.

Kin. Ötösöm sincs.

Kar. Köpj a markomba, hogy a bajuszodra tegyek.

Kin. Hej kurafi, határt mit nem tudó te.

Kar. (Magában): ugyancsak örökség-evőre találtam, hm.

Hads. Karagöz, már megint kezded a határt átlépni, ez nem a te eszedhez való.

Kar. Bánom is én (a mi lesz legyen), izé Hadsejvat ki ez?

Hads. Ezt névvel-hirrel Kinnap-zadenak (madzagfi) hívják.

Kar. Úgy-e hár, a bátyja köteltánczos kötél, apja hajó istráng?
(Kinnap-zadehoz): izé a napokban paplan-fonál keresett.

Kin. Miféle paplan-fonál?

Kar. Lelkem, te nem a kötél nemzetségből való vagy-e?

Hads. (Kinnap-zadehoz): oda se nézzen uram, oda se nézzen, kissé bolondocska (*mezubža*).

Kar. Sült bolond (*zerzob*) te vagy kurafi.

Hads. (Karagöznek): el innen K., pusztulj csak (*def ol*).

Kar. Tefleszek, dob (*dümbelek*) leszek, mit nekem! (megy).

Hads. Ime én (szolgád) most elmegyek és intézkedem. 61

Kin. Híjával ne legyen, Hadsejvat uram, én is megyek és azonnal küldöm őket.

(Karagöz beszél otthon a feleségével).

Fel. Ember, új fürdő nyílt meg, rég nem voltam már fürdőben; — adj egy-két medsidijét, hogy fürdőbe menjek.

Kar. Hogyan hogyan?

Fel. Fürdőbe akarok menni, egy két medsidijét adj.

Kar. Csodálatos, mintha el akarnák a fürdőt adni; — ha én a fürdőbe megyek, egy garast adok, mikor meg kijövök belőle, öt garast elsuttyantok.

Fel. Ugyan ember, a miénk nem olyan mint a férfi-fürdő, leg-
alább is egy medsidijére van szükségem. 65

Kar. Lelkem mondd hogy adtam egy medsidijét, mit csinálsz azzal az egy medsidijével?

Fel. Két garasért füvet veszek.

Kar. Minek az a fű?

Fel. Ugyan ember, már ez az asszonyok szokása.

Kar. Csodálatos, a bárányokat is magaddal viszed-e?

Fel. Ugyan te is megadtad neki (te is kérdezel ám); asszony nem mehet fű nélkül a fürdőbe.

Kar. Jól van no, két garas erre; hát a többije?

Fel. Negyven paráért meszet.

Kar. Tán ki akarod a fürdőt meszelni?

Fel. Nem úgy lelkem, nektek nem kell a fürdőben beretva? asszonyoknak mész a beretvájuk.

⁶⁶ *Kar.* Aztán?

Fel. Aztán egy-két garas a szolgának (*natêra*).

Kar. Mit keres a fürdőben öszvér (*katêr*)?

Fel. Lelkem nem öszvér, hanem szolgál, szolgál.

Kar. Jól van, hát aztán?

Fel. Három-öt garast az anyának.

Kar. Miféle anyának?

Fel. Lelkem, a fürdő anyának, annak kell adni.

Kar. Ühm tudtam, annak a temető boszorkányának, nem nem nem, olyan nincs. — Most ide vigyázz, ime itt egy garas, ezt a hamamdsinak adod, jövet pedig néhány medsidijét elsuttlyantasz.

Fel. Ember mi mindent nem kell nekem tőled szenvedni.

Kar. Ne szenvedj bé, miért szenvedsz?

Fel. Istenemre, hogy vakulnál meg ember és ezt se érd el; úgy-e?

Kar. A létrát készítem elő, mégis elérem (ezzel a beszélgetést befejezik).

⁶⁷

(Aztán a következő türkü éneklése közben:

«Mentem rózsám kertjébe, útnak hittem,
Kezem nyujtám, himbót rózsának hittem,
Más rózsáját magam társának hittem.
Különös lánynak adtam a szívemet.

Rózsa testre len inget nem ölthetni,
Öldök s szem-nézéssel be nem telhetni,
Szívem adtam, vissza már nem vehetni.
Különös lánynak adtam a szívemet.

Házam előtt út van, de nem járható,
Szűk kalitban szép a rúttól el nem választható,
Rosóliszal telt palaczk nem iható.
Különös lánynak adtam a szívemet.»

jön elől a menyasszony, aztán három-négy barátnője, köztük nő és ruhában Karagöz is, és a dal közben az egyik azt kiáltja, jó kedvem van, kinek rá mi gondja, egy másik meg „a menyasszony egészségére“, Karagöz pedig „ez ni lelkem, ez ni“ kiáltva mindnyájan a fürdőbe mennek.)

A fürdőben.

Ham. (A násznéphez): megkövetem (kérdésem szégyen ne legyen) hányan jöttetek?

Egy a násznép közül: Mi öten jöttünk, de útközben egy asszony furódott közénk, hogy kicsoda nem tudjuk.

Kar. „Ez ni lelkem, ez ni“.

Ham. Nagyon vastag hangnak tetszik.

Kar. (ismét) „Ez ni lelkem, ez ni“.

Ham. Karagöz?

Kar. He?

Ham. Mit jelentsen e ruha?

Kar. A szomszédnál kedveltem meg, hát felvettem.

Ham. Karagöz, én téged ebbe a fürdőbe be nem eresztlek, be nem eresztlek, be nem eresztlek (ezzel Karagözt üti és kihajtja).

Kar. Én is neked e fürdőben nyugtot nem hagyok, nem hagyok, nem hagyok (elmegy).

68

Aztán «Házam előtt saláta van,
Folyó folyik egyre egyre,
Termetét ugyan megragadd.
Menyasszony lettél, menyasszony lettél,
Előbb az én rózsám voltál,
Mostan másnak társa lettél.

Házam előtt ott a lugos,
Lugos ágjára ne taposs,
Az én társam igen bájos.
Menyasszony stb.

Házam előtt ott van egy kút,
Kútból merítik a vizet,
Ama lány régi szokása.
Menyasszony stb.

Házam előtt ott a szérű,
Padisáhtól jó a parancs,
Csókja ír a fájdalomra.
Menyasszony stb.»

70 e nótát énekelve és *zilen* játszva a *Köcsek* tánczol elé és azután meg „jó kedvem van, kinek rá mi gondja, a Hamamdsi egészségére” kiáltásokkal nagy tömeg kíséretében ismét eltávozik. — Utána a *Kil-dsi* (agyagos) jön „ki veszen agyagot” cz. szemajit énekelve; — az agyagos Baba Himmet szamarat vezet és úgy jön, Karagöz meg ügyesen a számárra ül. — Miközben Baba Himmet a szemajit éneкли *Kar. Dah, deh deh deh* (a szamarat hajtani akarja. — Az agyagos a szemaji bevégeztével vonná a szamarat, de nagyon lassan kezd járni).

Kil. Ficzkó, mért nem mész, kék szemű disztó te.

Kar. Baba Himmet tűzbe jött, pedig nem a szamár az oka; (a számárhoz): deh, vén dög (ezt mondván az agyagos a szamarat húzza és úgy megy a fürdőbe).

A fürdőben.

71 *Ham.* Öröm hogy jöttél, Himmet apó.

Kil. Öröm hogy találtunk, szeressem a szemedet (eszem a szemed).

Any. Hát az a karó formájú ember a számáron kicsoda?

Kar. Jól hasonlítottad, jól; (magához) hej kutyaházi, a medve alakú Himmet apót a fürdőbe beinvitálják, engem meg karó formájúnak mondanak.

Ajv. Volú, ejha Karjagoz, megint eljöttél?

Kar. Halgass hé, én nem vagyok Karagöz, hanem az agyagos cselédje.

Ham. Karagöz, megint mit keresel itt, te már mindig ilyen lármát fogsz itt csapni? azonnal ki innen, rajta, hej kurafi hej, kifelé csak; Alláhra mondom, a szádat azonnal borsóval tömetem meg.

Kar. Ne ne ne, efféle mérges dolgokkal ne igen tréfálj.

Ajv. Voláh kitakarodj mondom, vakulj meg he (Karagözt ismét kiteszik).

Kar. (Kifelé mentében): Most meg hozok egy lajtorját, felmászok a 72 kúpra, az ablakot betöröm és úgy megyek a fürdőbe (elmegy; — otthon a feleségéhez): Asszony néne, hol a létránk?

Fel. Minek a?

Kar. A kávéház cserepei letörték, újra kirakom.

Fel. A kertben van. (Karagöz fogja a lajtorját a fürdőhöz megy; a létrát megtámasztja és felmegy a kúpra.)

Kar. (A kúp ablakán át a fürdőbe egyenesen belátva): Nézd csak a vén asszonyt nézd, a medencze főnél használja a füvet; — Hadsi Kandilt nézd, Hadsi Kandilt, a fürdő-patkára heveredett; — hanem az az öreg asszony megtetszett; várj csak ezt egy kissé megbosszantom (ezzel az ablakra üt és kiáltja be az öregnek): „öreg asszony eleje sárga, lámpást gyujt, úgy nézi magát; öreg asszony eleje sárga, lámpást gyujt, úgy nézi magát“. (Ez alatt Karagöz fia a létra mellé jön).

Fiú. Apa, apa.

Kar. Fiú, fiú.

73

Fiú. Apám, elveszem a létrát.

Kar. Hagyd ott, kölyök.

Fiú. Elveszem, elveszem.

Kar. Ott hagyd! (Ezzel a fiú veszi a lajtorját és megy) Nem elvitte? hej gazember fia, hej — én meg az ablakot betöröm és bemegek. (Betöri az ablakot és bepottyan a fürdőbe).

A fürdőben.

Zsidó. Jajajajaj, merről jött megint ez a szemérmetlen ficzkó; jajajaj, a szakállamat húzza, ej hagyj békémet.

Kar. Ej kutyaházi zsidaja, alig hogy hozzá nyúltam, már is jajgatni kezd.

Arab. Fiam meg lelkem, merről jöttél ide?

Alt. Apó hagyd, az edényt felborítottad, a szappanomat ne lopd el

74 *Kar.* Ugyan hallgass hé, — hej kutyaháziak hej, zenélés nélkül is tánczolnak.

(Utóvégre éktelen láрма támad a férfiak meg a nők közt, aztán a következő türkü kíséretében:

«Vizért megyen, bográcska van kezében;
Mi van abban ha legény a leányra néz,
Két szív hogyha egyesül és lefekszik.
Édesem, én édesemet akarom,
Gyémánt társam tejfellel táplálgatom.

Vizért megyen vizes korsó kezében,
Pirost öltött, ruha alja övében,
Édes rózsám a latroknak kezében.
Édesem, én stb.

Vizért megyen, vizes korsót töltöget,
Haza megyen, rózsaaarczot festeget,
A rózsámtól embert öl egy tekintet.
Édesem, én stb.»

Tek-bujék [Fél-bajusz] jön a fürdő kapuja elé.)

75 *Tek.* (A kaput zörgetve): hej, ki van ott lássuk, kifelé csak kifelé.
Kar. Megjött.

Tek. Ficzko, tüzet rakjak a fürdő alá, avagy egyenként karjaidból sonkát, melledből rostélyost, álladból pecsenyét (madár-fejét) csináljak; hanem így kár volna, ezekből egyenként hamuház tőkéjét csinállok.

Kar. Hej kurafi könyörület hej, ugyancsak emberséges vagy; (a zsidóhoz): rajta csak kereskedő szárazza.

Zsidó. Mi lelt hé, ki kiabál kívülről? a fürdőt zárják be?

Kar. Az az, a fürdőt zárják be, lódulj csak kifelé.

16 *Tek.* Ficzko, a ki ott van jöjjön mondom, vagy most mindjárt megtöltöm pisztolytokomat.

Kar. Ne ne ne, ilyen tréfát nem akarok. (A zsidóhoz): rajta, csak rajta (a zsidót azon meztelenül kilódítja).

Tek. Ficzko, mi dolgod asszonyfürdőben?

Zsidó. Ej én nem jöttem, Karajuz hozott erőn erővel.

Kar. (Belülről) Hazugság, Alláhra hazugság, hej kutyaházi zsidaja.

Tek. Ficzkó, csak szakálladat sajnálom, távozz innen; szemeim még egyszer itt ne lássanak (Hadsi Kandil, Alti-Kulač, Kin- nap-zade, Himmet apó és az Arab egyenként kijöven, Karagözt bepanaszolják és Tek-bujék keze alól menekülve elmennek); — Ki van még benn?

Kar. Izé, senki más.

Tek. Füleim hangot hallanak.

77

Kar. Svábbogár az, svábbogár (fürdő féreg).

Tek. Ficzkó, gyere ki, mondom, azonnal előveszem [t. i. azt, a mivel elverlek].

Kar. Ne ne ne, ne vedd, mert a bélést elszakítod. (Ezzel a nélkül. hogy T. látná, elfut, aztán): no én ugyan olcsón megszabadultam

Tek. Leszállj, mondom.

78

Kar. Nincs vásár, hogy megölj, ha majd leszállok?

Tek. Még egyszer mondom, szállj le, rajta.

Kar. Leszálltam hé, én még félnék is tőled? brrr. . . (leszáll).

Tek. No apó, most kedvelj meg egy halálmódot a halálok közül, lássuk.

Kar. Hej hogy az anyját, vajjon melyiket szeressem meg? egyiket se kívánja lelkem, egyet se szerettem meg közülök.

Tek. Ficzkó, nosza hajtsd csak le a fejed.

Kar. Mit akarsz véle?

Tek. Ficzkó, ha így állsz, véres lesz az inged.

Kar. Nem nem nem, izetlen tréfát nem akarok.

Tek. Ficzkó, erre a helyre meg kendőt teríts, rajta.

Kar. A meg miért?

Tek. Ficzkó, ha földre esik a fejed, be ne porozódjék.

Kar. Hogy vénülj meg, halálom után az én fejem fáj neki (még gondoskodik a fejéről). — (A mint ezt mondja Hadsejvat jön). 79

Hads. (T.-hoz) Ugyan uram, ezúttal bocsásd meg vétkét, többé nem teszi.

Kar. Ugy úgy pompás, kétágú szakállú gézengúz.

Hads. (T.-hoz): Ugyan uram, tiszteld éveit, ezúttal nekem (szolgádnak) ajándékozd.

Tek. Jól van, ezúttal hát a te kedvedért megbocsátottam, de ha még egyszer ez úton látom, a dolgot bevégezem (végére járok).
Ime megyek (elmegy).

Kar. (Hadsejvat szakállát czirógatva): Pompás, kecske szakállú
Hadsejvatom.

Hads. Ej Karagözöm.

Kar. Mi a szavad (*sözün*)?

Hads. Holnap este fogsz-e valami szép játékot játszani?

Kar. Milyen játékot akarsz?

Hads. Játszod-e a költőkkel való versenyezés játékát?

⁸⁰ *Kar.* Ha Isten is úgy akarja (reméllem), holnap este a mondott játékot, még jobban mint a hogy kívánod, fogjuk játszani. (Ezzel mindketten egyszerre):

Tízszer nem mondtam-é neked ;
Kilencz leányt ne szeress,
Nyolczában sincsen hűség ;
De a hetet is kerüld,
Hat meg öt, négy meg három
Sem okoz még fejfájást ;
Hármát kettejét is hagyd,
Mig az egynél megmaradsz. (Ezzel elmennek).

Karagöz.

II.

U r u ş m a o j u n u .

Haşejvat (bir gazel söjlijerek c'ekmā başlar ve gazel bittikte ,of haj 1 hakk, mesiret gjahi uşşaka bunun gibi mekjan olmaz' bejtini ve ,eli jüzü junmus' fekralarenē söjler ve fekranēn sonunda makamle): Jar bana, bir ejlenželi jar jar jar, jar bana bir ejlenželi jar jar jar (derken K a r a g ö z gelerek bir görültüjle Haşejvate dōjmeje başlar).

Haş. aman aman aman Karagöz, ajā'ne öpejim, aman ne dir bu kēzgenlek ? (derken Haş. gider).

Kar. brerre . . . beni bilmez, kendisini asla ve katu tanēmaz, sajjēşēz herif; — ne dir o, kapunun önüne gelmissin, harmana pañžar, haj bana pañžar ,zr zr mr mr' (derken Haş. gelüp Kar. elile ,mr' derken Haş. kaçar); — amma pañžar budulasē kerata hā, hiç demek jok-mu-dur ki Karagöz ābēfendi azgēn-mē-dēr dargēn-mē-dēr, jorgun-mu-dur argēn-mē-dēr, jahod kendi kendini-mi sajeklajor, joksa boş keseden akce-mi ajēklajor (derken H. gelir).

Haş. aḡsam şerifler hajr olsun.

2

Kar. bu gün gidemedim.

Haş. nereje ?

Kar. baḡşēs dā'lan jere.

Haş. ulan, ben sana baḡşēs dedim-mi ?

Kar. ben-de sana hediye dedim-mi ? (diye Haşejvata vurur).

Haş. sefa geldin.

Kar. evde unuttum.

Haş. neji ?

Kar. *sopajé.*

Haş. *ulan, ben sana sopa dedim-mi? (der Karagöze vurur).*

Kar. *ben-de sana çelik-çomak dedim-mi? (der Haşevata vurur).*

8 Haş. *aman efendim, her ne hal ise başema bir fes almıştım-de gelürken jorgunlêk almak üzere Karagözüme urajım demıştim.*

Kar. *ne japajım, fez aldësan?*

Haş. *ulan, öjle-mi derler?*

Kar. *ja nasê derler?*

Haş. *ulan, güle güle başënda paralansën, demek jok-mu?*

Kar. *güle güle başënda paralansën.*

Haş. *ha aferim, ste bøjle demeli ja; — derken efem, onun üzerine evde odun bitmiş, bir az odun al dediler, odun kapusëna gidüp beş on çeki odun aldëm.*

Kar. *güle güle başënda paralansën.*

Haş. *ulan sus, bu fes dejl, odun aldëm odun.*

Kar. *güle güle başënda paralansën.*

4 Haş. *ulan, başëm gözüüm jarêlër.*

Kar. *güle güle başënda paralansën.*

Haş. *ulan, öjle demezler.*

Kar. *ne bilejim ben, sen örettin.*

Haş. *ulan, o fese göre idi.*

Kar. *ej ne dejëm?*

Haş. *güle güle jak, otur-da külüne bak, demek jok-mu?*

Kar. *jok jok var-mê? güle güle jak, otur-da külüne bak.*

Haş. *ha aferim, ste şøjle søjle.*

Kar. *güle güle jak, otur-da külüne bak.*

Haş. *derken efendim, geçen günkü jāmür, malümja, evin kiremitleri filan kërêlmës, bütüin jāmür evin icine akmës; bari bir iki dülger çā'rējēm-da hem kiremitli hem-de dā jekêk bazi jerlerini japtërajëm dedim; evi bi-güzelže tamir ettirdim.*

Kar. *güle güle jak, otur-da külüne bak.*

Haş. *ulan, bu ev jeni japtërdëm dā.*

Kar. *güle güle jak, oturda külüne bak.*

Haş. *ulan, jazêk dejl-mi?*

Kar. *güle güle jak, otur-da külüne bak.*

Haş. *öjle denmez ?*

Kar. *ja nasê denir ?*

Haş. *ulan, oh oh maşallā pek memnun oldum, güle güle oturunuz, ⁵ içinde hiç eksik olmajênêz' demek istemez-mi ?*

Kar. *is . . is . . ister, şej oh oh maşallā pek memnun oldum, güle güle oturunuz, içinde hiç eksik olmajênêz.*

Haş. *sōra bilader, borçlunun biri Haşejrat zenginlemiş, evi japtêrî-jor dejüp, para alma gelür ; benim-de param bitmiş oldūndan borçlujle b'āz b'āza gougā ederiz, sōra dāva edüp bizi hapēsa atarlar.*

Kar. *oh oh maşallā pek memnun oldum, güle güle oturunuz, içinde hiç eksik olmajênêz.*

Haş. *aman bilader, hapēside-jim hapēside.*

Kar. *oh oh maşalla etc.*

Haş. *bilader jazêk dejl-mi ?*

Kar. *oh oh maşalla etc.*

Haş. *ulan, öjle demezler.*

Kar. *ja nasê derler, ne blejim ben, sen örettin.*

Haş. *ulan, ben örettisem ev içün örettim ; buna-da öjle-mi derler ?*

Kar. *ne derler ?*

Haş. *isallā efendim jakēnda biri sebep olur-da çekarêr, siz merak etmejin, isallā ötekilerini-de çekarêrlar.*

Kar. *isallā efendim etc.*

Haş. *hā ; — sōra Karagöz nejse biz bununla ejize ūraşêrêz, nejse bizi hapēsdan çekarêrlar ; ben o sevinçile koşa koşa eve gelürken fêrên-ğēnēn biri fêrēndan ekmek çekarijormēş azelejle kürejin sapē bi gözüme dokunup gözümiün biri çekmaz-mē ?*

Kar. *isallā efendim jakēnda biri sebep olur-da çekarêr, siz merak etmejin, isallā ötekini-de çekarêrlar.*

Haş. *ulan, gözüüm çekte.*

Kar. *isallā efendim etc.*

Haş. *ulan, öteki-de-mi çeksēn ?*

Kar. *isallā efendim etc.*

Haş. *ulan, isallā sifa bulursunuz, jakēnda hiç görmemişē döner-siniz' demek jok-mu-dur ?*

Kar. *işallā şifa bulursunuz jakēnda hiç görmemişē dōnersiniz.*

Haş. *memnun oldum efendim, memnun.*

Kar. *ben-de majmun oldum efem, majmun.*

Haş. *ulan, majmun deşl, memnun.*

Kar. *o ne demek?*

Haş. *sevindim, hazz ettim demek.*

Kar. *öşle de-sene jā; — somun oldum, limon oldum deşüp durijorsun.*

7 Haş. *haj terbijesiz haj, ulan seni validen terbiye etmedi-mi?*

Kar. *etti.*

Haş. *böşle-mi terbiye etti?*

Kar. *jō, gečen gün mutfakta idim bir yumurta iki-de limon şekēp bir birine karēştērdē, sōra başēma dōkiüp güzelşe beni bi terbiyeledi.*

Haş. *haj mezub köpek, haj.*

Kar. *zērzob sen-sin.*

Haş. *lakin Karagöz bir iki gün-dür havalar-mē fena, joksā souk-mē aldem, başım pek arēşor, midemde-de bir fenalek var; aşşam limonla kāve kodum, hiç işe jaramadē.*

Kar. *aman Haşejvat, sana bir ilaş sālēk verejim-de şunu jap, hiç bişejin kalmaz.*

Haş. *ne o bakajēm, Karagöz.*

Kar. *şindi jirmi direm tayta kurusu hulasasē alērsēn, altē mil-de sivri sinek gezintisi, dokuz arşēn arē vēzēltēşē, oniki kirat güverşin kanadē, jedi top şejtan akēntēşē, üç denk Veli efendi çajērē, jetmiş beş kantar dolub geşşērtēşē, jedi çekirdek pazar kajē, on üç fersa minare gölgesi, dokuz metro davul tozu, on bir giram ak deniz ruhu, jüz on jedi okka langa marulu posasē, on üç düzüne marmara şurubu.*

8 Haş. *Karagöz çēldērdēn mē?*

Kar. *bēldērşēn sen-sin, sen dinne.*

Haş. *neji dinnejim? sōşlediklerin hep deli saçmasē.*

Kar. *dinne-sene bē, ben bu tertibi baş hekimden örendim.*

Haş. *sōşle bakalēm.*

Kar. *şindi bu ezalarē bir kāve şezvesinde kajnadēp küçük bir tayta havanda dōersin, sōra jetmiş dereşe neft jānē on dokuz kade gaz jā ile karēştērēp öbür ezalarē bunun içine kojup bidaha kajna-*

*dêrsên, ondan sôra günde bir kâve kaşêle birer batman jersin ;
bişejin kalêrsa, janêma gel, şöjle bire bir dir.*

Haş. ulan, sen pusulajê-mê sapêttên, ne japtên ?

*Kar. hā hā hā, nef jānê kajnadêrken üç kile-de kêrēm tartar, — çok
bā'rma bāzênê jêrtar, — korsan içine dā şēfalê olur.*

Haş. beni-de çêldêrdaşak.

Kar. cildêrma be.

Haş. ulan, şöjledîn ne ilaşa benzer, ne lakêrdêje.

Kar. haj şaşkên kerata haj, ilažê-mê bejenmedin-mi ?

*Haş. Karagöz, sana bin kerre tembiş ederim, ne vakit bu delilikten a
vaz geçežên ?*

Kar. ulan, bu delilik-mi ?

*Haş. delilik jā, başka ne olur ? şindi ejlenžeji brakalēm-da biraz-da
işimizi düşünelim.*

Kar. ne işi ?

Haş. Karagöz, gel senlen bir sermaje düzelim.

Kar. ben sermajeji buldum.

Haş. aman Karagöz, nasê sermaje ?

Kar. Hažejvat öjle sermaje ki hiç olmaz.

Haş. kuzum Karagöz ne japijorsun, bakajēm.

Kar. ne japažām, bir māza ačtēm.

Haş. eh ?

Kar. içine beş altê jüz tane tulum doldurdum.

Haş. boş tulum-mu ?

Kar. dinne-sene.

Haş. eh ?

*Kar. jaz geldî vakitte tulumlarên ā'zênê ačêp içine sêžak doldurijor-
um, sôra onlarên ā'zênê kapajêp kêşa saklijorum ; kêş geldi-mi
başka tulumlarên ā'zênê ačêp içine souk ve jel doldurup annarê-da
jaza saklijorum.*

Haş. Karagöz, bu olur sej-mê ?

Kar. neje olmaz ?

Haş. eh, onlarê ne japažān ?

*Kar. mesela kêşên çamaşêržêlar çamaşêrê jêkarlar, beklerler ki gü-
neş ačelsên-da çamaşêrê kurutsunlar ; kêş günü-de güneş üç günde*

dört günde bi parça ortalê eşdêr, onun içün çamaşêrlar geç kurur; — gazetelerle ilan ettim ki çamaşêrğêlara çamaşêr kurutmak içün eza satijorum, sindi çamaşêrğêlar beni örendiler, ne vakit çamaşêr jêkadêlar-mi bana gelijorlar, bi tulum sêzak satijorum, gelüp çamaşêrlarênê çabuzağêk kurutijorlar.

Haş. eh, jazênda ne japağân?

Kar. jazênda mesela bi takêmlêkên gemileri beklîjorlar ki jel çêksên-da gemiler işlesin; sindi beni örendiler, ejer gemîji kaldêrmak istîjorlarsa, onnara-da bir tulum jel satijorum, onnar-da gidüp gemilerini kaldêrijorlar.

11 Haş. Karagöz, bu sôjlediklerini deli bile sôjlemez bē .

Kar. Haşejvat su rujamê tabir et-sene.

Haş. ulan, bu ruja-me idi?

Kar. aj sen gerçekten-mi dînnîjordan?

Haş. gerçekten jā, lakin Karagöz deli-mi oldu deje ben-de sas-mêstêmlê.

Kar. haj zevzek kerata, haj.

Haş. Karagöz, sindi latajfeñ serasê dejl.

Kar. olsa-da jeseke.

Haş. neji?

Kar. şte o kadajfe.

Haş. ulan, ben sana kadajfe dedim-mi? (dijerek Karagöze bir vurur).

Kar. ben-de sana tepsî bôreji dedim mi? (dijerek o-da vurur).

Haş. aman Karagöz, sana buraja geldîmin sebebini sôjlejejim-mi?

Kar. sôjle bakalêmlê.

12 Haş. geçênnerde hanja şu aşêklar mejdanê jok-mu?

Kar. jok.

Haş. var ā.

Kar. hā var.

Haş. şte oradan geçîjordum, şu kasablarên karsusêndaki suara kâ-vesî var, orada bir gürültü patêrtê isittim ki deme gitsin.

Kar. amma japtên Haşejvat hā.

Haş. inan olsun bôjle.

Kar. e sora?

Haş. birde baktêmlê ki ne bakarsên?

Kar. *bakar sen-sin kerata, ā'zen topla.*

Haž. *bičok šajrlar oturmēšlar, sazlarē ellerine almēšlar, hem čali-jorlar hem-de sōjljorlar ; bir hošuma gitti, bir hošuma gitti, bir hošuma gitti (dejerek Karagözün ejize janēna jaklasēr).*

Kar. *keš kerata, burnuma-mē girežen? vaj kerata vaj ... bir hošuma gitti ... bir hošuma gitti ... o ne olažak o? (dejerek Hazejvatē janēndan iter).*

Haž. *oražēkta tam iki sāt oturdum dinnedim, fakat taf bir jeri var, 18 askē-mē-dēr nē-dēr, — bir šal asmeslar, on tane lira japēštērmēšlar ; önümüzdeki filan geže bir birile ve başka istijenlerle uruša-žaklar, kim kimi alt edežek olursa, o šalē liralalarē-da o ala-žakmēš.*

Kar. *deme bē, vaj anažazēnē salladēmēnēn.*

Haž. *ne olijorsun Karagöz, gözlerini öjle fal tašē gibi neje ačtēn?*

Kar. *on tane oski (lira) bu bē Hazejvat, nasē ačmam ; — aman H. nasl etsek ažeba.*

Haž. *nasl edežēz, elimizden ne gelir? bizde šajrlēk jok ki gidelim biz-de urušulēm ; — nasē Karagöz, sen saz čalmasēnē bilirmisin?*

Kar. *kaz čalmasēnē-de bilirim, ördek čalmasēnē-de.*

Haž. *ulan, öjle dejl, hanē saz var-dēr, eline alup-ta zēmbērē zēmbērē 14 zēmbēr-de zēmbēr deje čalarlar, bunu bilirmisin?*

Kar. *mis (misk) gibi.*

Haž. *ē gazel okumasēnē bilirmisin?*

Kar. *kazel kokmasēnē-de bilirim.*

Haž. *ulan külhane, kazel kokmasē dejl, gazel okumasēnē, šajr sōjle-mesina.*

Kar. *pek alasēnē japarēm bē.*

Haž. *e Karagöz sōjle inžeden inžeje bir gezin bakajēm.*

Kar. *(ajakile javaš javaš gezmē başlar).*

Haž. *ulan, öjle gezmek dejl.*

Kar. *ja nasē gezmek?*

Haž. *ulan, sōjle ā'z ile.*

Kar. *(başlar ā'zēnē jere sūriüp gezmē ve bir az bōjle gezdikten sōra) ... ptüh ... ptüh ... ef ā'zēma-da manda pisli bulaštē.*

Haž. *ulan, öjle dejl.*

Kar. *ja nasê bē?*

15 Haž. *žanēm šōjle ,adam aman' deje bi ček, bakajēm.*

Kar. *merdümenden jokarê-mē?*

Haž. *ulan, amma sersem-sin hā (makamile) ,adam aman aman aman' šte bōjle bi sej.*

Kar. *japarēm bē.*

Haž. *hajdē görejim seni.*

Kar. *aman (deje bā'rēr).*

Haž. *vallahi Karagöz işledi bana, bi pača dā javaš.*

Kar. *(azažėk javašča) aman.*

Haž. *biraz dā.*

Kar. *(azažėk dā javaš) aman.*

Haž. *az dā.*

Kar. *(dā javaš) aman.*

Haž. *bipača dā.*

Kar. *(az dā javaš) aman ... ppp ... vaj kerata vaj, az dā az dā deje bana küçük dilimi jutturažaktē.*

Haž. *sahi Karagöz ejī bilirmisin?*

Kar. *alasenē bilirim bē.*

Haž. *ej, dā ne, hajdē gidelim urušalēm, belki baxtēmēza biz kazanē-rēz-da šu kokozlūmuzla mangizlere konarēz, olmaz-mē?*

Kar. *pek ala, olur.*

Haž. *hajdē, öjlejse gidelim.*

Kar. *hajdē gidelim (der ikisi-de giderler).*

16 (Sōra perdeden Hazejvatēn čektē tarafa bir kāve resmi konup ve birde kāveži resmin janēnda oturmakta bulunur ve bu türkūjü

*žezajrin evleri alcažėk evler,
içinde oturur a'alar bejler,
indirir perdeji, görmesün eller.*

(N.) *gönülden-de jürük ata bindin-mi,
deli gönül žostu jarē gördün-mü?*

*ğezajrin kapusu kapu-dêr kapu,
içinde oturur nemsenin topu,
zanêma kjar ejledi gönülün oku.
(N.) gönülden-de etc.*

*Varên bakên alar, kulle tüter-mi?
kullenin içinde bülbül öter-mi?
benim sana hanem güzüm jeter-mi?
(N.) gönülden-de etc.*

*okejarak şajrlar görünür ; — şajrlerin birisi-de bir başka türkü
okurken Karagözle Haşejvat gelür.)*

Kar. *o söyledin jer burasê-mê? oh ellerindeki ne-dir?*

Haş. *aman Karagöz sus, biraz javaş söyle, şte o dedim şajrlar bun-17
nar-dêr, şte bunnarla uruşağân, görejim seni.*

Kar. *brrr ... adam bunnarê ben bir jumrukte geberti veririm.*

Haş. *aman Karagöz, sen nasê uruşmâ annadên?*

Kar. *vuruşma nasl olur? jumruk, tekme, şamar ellezi.*

Haş. *aman Karagöz, sen demek bizi utandêrağân?*

Kar. *neje bê, niçün utandêrajê?*

Haş. *Karagöz öjle uruşma dejl, gazelilen uruşma.*

Kar. *a budala kerata, bunu demin niçün söylemedin, ben evden bir
paça kazel alajdêm.*

Haş. *hala annamadê, ejvâ şindik nasl edelim? şindi bizi rezil
edeğekler.*

Kar. *niçün bê? ulan, bu amma táf herif bê.*

Haş. *Karagöz, şindik onnar bir türkü gibi bejt okurlar sen-de ona
karsêlêk vermeli.*

Kar. *şöjlede-sene, kazel uruşmak, zembil uruşmak ne biçim la-
kêrdê bu?*

Haş. *e nasê, sen-de japa bileğên-mi, joksâ dönelim-mi?*

Kar. *ne var onu japmêğak, ôhô ... ôhô ... jâ ne sandên — ejjj ... şajr-18
ler ben-ki Karagöz-üm sizinlen uruşmâ geldim, söylejin bakajê.*

Haş. *(javaşça sesle) aferim Karagöz bê, ödüm patlijordu.*

Kar. *brrr ... ben öjle şejlerden korkarmêjê mē ?*

Haş. *ha bakajê m ha, aferim Karagöz.*

Sajrlar: *bujrunuz şuraja, safa geldiniz, hoş geldiniz ; (kāvežije) kaveži ! bir şekerli, bir-de kesme.*

Kāv. *şekerli bir asma altê, kesme bir kapu dibi (deje bā'rêr).*

Kar. *(kāvežije) javaş, kulā mēn zarê patladê, b'azê nê su jolžu boru-sujle-mi deldirdin ?*

Kāv. *e kirk jêllêk adeti şindi burdan kaldêrazāz-mê ? (dejüp kave-nin içinden ,kâveleri al' diye bir ses işidilir ; — kaveži gidüp kaveji getirür Karagözle Haşejvat kâveleri içerler.)*

19 Sajrlarin biri: *ej Karagöz bizimle uruşmā-mi geldin ?*

Kar. *ne sandên jā, benim gibi bir ac gözlü dururken bu mangizlerin burada japêşêp kalmasê neje eji ?*

Sajr. *e öjlejse bujrunuz, söllejiniz-de dinnejelim.*

Kar. *jok, siz söllejiniz-de ben-de karşêlenê söllejejim.*

Haş. *aferim Karagöz aferim ha, seni görejim.*

Kar. *brrr ... ben kim-im bē ?*

Sajr. *öjlejse dinnejiniz (dejüp bunnarê söljer).*

Sajr. *Gel zeük idelim bir geze mahfiže Bebekte, bir gjam alalê m bizde murad üzre felekte ;*

Kar. *Gel çergeje seir ejle kuklajê felekte, hem sana hedije virejim bir kêl elekte.*

20 Sajr. *Kêl şerbeti vaslê nla nola hastane timar kalsên-mê azeb bøjleže üftade dösekte ;*

Kar. *Serbetcilerin kjasesini çalmêş idim ben, kaldê m tutulup hajlê zaman bende kürekte.*

Sajr. *Hep oldu heba bunže benim gajretü sajim, raşm ejlemedi bizlere ol sim bilek-te ;*

Kar. *Ezgara masa japmak ile geçti zamanê m, bir para jerini tutmadê çektiyim emek-te.*

Sajr. *Ussakê savar vadile a'uşuma gelmez, akranê bulunmaz anin üftadelikte ;*

Kar. *Bana jetişir bir kaba hasêr dahi olsa, jatte'ê nê işittin-mi çingjanenin dösekte ?*

- Sajr. *Bir mislini görmüş deñil insan ü beşer,* 21
belki bulunur husnile akrane melekter ;
- Kar. *Jok-tur Haşejvat gibi bir maskara adem,*
belki bulunur bakışe majmunu şebekte.
- Kar. *nase, maşallā bana deñil-mi ? öhö ... öhö ...*
- Haş. *aferim Karagöz aferim, bizi-de majmun japtın, amma zarar yok.*
- Kar. *ben adamı majmun japarım, amma vezinli mevzunlu majmun*
japarım, brrr ...
- Haş. *ha Karagözüüm ha.*
- Sajlerin biri: *bir dā sölilejzem, dinne Karagöz.*
- Kar. *söjle, bakalım.*
- Sajr. *lakin eji davranmalı hā.*
- Kar. *sen-de bana kulaklarımı eji dik.*
- Sajr. *dinne.* 22
- Sajr. *Ejjamı şitada sohbeti helva gerek,*
nejü tamburü keman çalpare çanga gerek ;
- Kar. *Cergesinde cingenenin her geze gougı gerek,*
sofrasında her geze bulgurlıça çorba gerek.
- Sajr. *Ejlesün nazreji üftadegjani aşikan,*
meğlisi rindande elbet dilberi rana gerek ;
- Kar. *Jaz günü sārāja kalkar, cergede lazım bize*
örz, cekiç, ahen, kömür, zēmba gerek.
- Sajr. *Bir şeker dahi güle gördüm leblerin manendi dir,*
musikile atēlēr ama biraz hülja gerek ;
- Kar. *Bizde merkeb muteber-dir, hikmetin bilirmisin ?*
pejgir ala-dēr, ama jürüjış jorga gerek.
- Sajr. *Biz eji halva jedik seni hakk mübarek ejlesin,* 23
bir birinden sohbeti helva demek ala gerek ;
- Kar. *Gelse çeri basēdan, bize bir adem jeter,*
şümledenize ter tepeli majmun gibi salta gerek.
- Haş. *ha Karagöz ha, aferim sana be, mejer sende eji sajrlēk-de*
varmēs.
- Kar. *ne sandın jā, dā senin bilmedin bende neler var.*
- Sajrlerin biri: *e Karagöz, bişej dā sölilejim, şevabini vere bilirsen*
,hoşam-sen' deje eleni öpeşem.

Kar. *söjle söjle, hiç durma, alên dedikçe söjle, bende zevab hazêr.*

Sajr. *dinnejin.*

24 Sajr. *Eksik değil insan olanın derdi serinden,
mümkün-mi halas olmasın dünya kederinden ?*

Kar. *Eksik-mi olur hirsizden zer kemerinden,
ben hoşnudum bizim olanın bu hünerinden.*

Sajr. *Ko ben çekeğim aşk zincirini amma
ja rabb hifz ejle bunun beş beterinden ;*

Kar. *Dün ayşam ben bakkal ile laf ederken
geldi aşêrdê üç beş kelle pejniri jerinden.*

Sajr. *Bir suya gönül vermişdim, merhamet etmez,
kurtaramadım jakamê o zalimden şerrinden ;*

Kar. *Sabâlajen ben salhaneje vardım, ona janarım,
çarpamadım beş on bumarê şijerinden.*

25 Kar. *nasê Haşejvat, eji söylememiş-mi ?*

Haş. *pek güzel Karagöz, pek güzel ha gajret, mangizlere konduk
demek dir.*

Sajrlerin biri : *benimle-de imtahan olurmusun :*

Kar. *haj haj.*

Sajr. *öyleise dinne.*

Kar. *brrr ... ben öjle sejlerden korkarmışım be ? kereîlmış fêndêk
gibi zevablar var bende.*

Sajr. *şani dilden mail oldum kaslarê bir jaja ben,
aldêrdım aklēmê başından gözleri elaja ben ;*

Kar. *şani dilden mail oldum gözleri lokmaja ben,
â'zēm burnum jandê koşarken çorbaja ben.*

Sajr. *Bir kerre hatêrēm sajmaz salênêr a'jar ile,
başēmê urattēm dostlar bir ulu gaugaja ben ;*

Kar. *Hiç bir kerre hatêrēmê sormaz jumurtaê kadajif,
başēmê urattēm bugeşe pilava ben.*

26 Sajrlar *aferim Karagöz, artêk askêlarê hak ettin, bu sal ile bu on
lira artêk senin malêndêr al, nereje istersen götür.*

Kar. *ver ver (dejiüp alêr ve Haşejvata) hajdê Haşejvat, hajdê
gidelim.*

Haş. *aferim Karagöz, aferim, hajdê gidelim (der giderler. sajrlar-de*

savuşurlar, sora kâve resmini-de kaldêrerlar, ondan sora Kara-
gözle Hažejvat gelüp).

Kar. nasê Hažejvat, nasê? bana aŕerim deŭl-mi?

Haž. aŕerim Karagöz, aŕerim! ŕindi gel ortak olalê.

Kar. nasl ortak?

Haž. žanê ŕindi paralarê ŕarê senin, ŕarê benim.

Kar. jô, sen bana brak, ben hesabini görejim.

Haž. hajdê bakalê.

Kar. ŕimdi bir bir dâ ne eder?

Haž. iki.

Kar. jo, bir bir dâ bir bir eder.

27

Haž. žanê bir bir olur-mu?

Kar. ne olmaz bê? birin üzerine bir dâ kodûnnan bir bir eder, bir
dâ korsan bir bir bir eder.

Haž. Karagöz, sen çeldêrdê-mê? nasê hesab bu, dur ver ŕunnarê-da
ben paj edejim.

Kar. žanê beŕ beŕ dâ beŕ beŕ, beŕden beŕ çêktê solda sêfêr avužuma
tükür; beŕ dâ çêktê evden kiražê çêktê biŕe kalmaz.

Haž. Karagöz sen galiba deliliklen bana para vermemek istejorsun,
öŭle-mi?

Kar. žanê, hesab mejdanda, ama tâf herif hâ; ŕindi bana bak, ŕu 28
parajê üç paj edelim.

Haž. bir kimin?

Kar. biri benim, biri Karagözün, biride ŕajrlere ževab verenin.

Haž. hanê bana?

Kar. üçün biri-de sana.

Haž. sus edebsiz hattê-huttê bilmez seni.

Kar. ulan, o hattê-huttê ne oljor?

Haž. nasê ne oljor, lakerdêŭlan paralarême jutmak istejorsun?

Kar. ne kêžejorsun bê?

Haž. ben öŭle lakerdê bilmem, ŕindi paralarê beŕ lirasi benim, 29
beŕ lirasi senin; olursa olur, olmazsa sennen ejiže gouga
ederiz.

Kar. ha gouga-mê, hajdê bakajê, karŕêlêna karŕêlêk, çarŕêlêna
çarŕêlêk, pazarlêna karŕêmam.

Haş. Karagöz, ben lakêrdê-makêrdê dinnemem, sen ejilikten su bes lirajî vereşekmişin ?

Kar. (kendi kendine) bir az dā kēzderejim-mi, azaşêk dā damarêna basaşak olursam, ejişe fitili alaşak ; (Haşejvata) : şê Haşizau-şau, gel sena, şurdan üç lira verejim.

Haş. jok jok öjle lakêrdê-mê olur ? ben hêk-mêk dinnemem, ben paralarê isterim.

⁸⁰ Kar. (kendi kendine) ulan H. ,paralarê almeşâm' sanêp dipten tutuşmâ basladê, artêk verejim deşl-mi ? (Haşejvata) : şej Haşizauşau, ben sana şaka japtêm bē, ne o kadar kēzden ?

Haş. nase kēzmajêm ? ben sahiden japijor sandem-de onun için.

Kar. al şu bes taneji, bakajêm.

Haş. ver ver külhane, bu aşsam jine beni kēzderdên.

Kar. kerataja bak, paralarê görinşe jumuşadê bē, haj kerata haj.

Haş. ben gidijorum.

Kar. ben-de gidijorum, e hajdê gidelim (dejüp ikisi bir a'zdan :

Ben sana demedim-mi,
kuzum sevme dokuz jar,
jar jar jar, sevme dokuz jar etc.

Kar. (gidüp tekrar aşā inüp) şê jarêm aşsam jine bujrursanêz ,Kanlê kavak' var (der gider).

Karagöz.

II. Verseny-játék.

Hadsejvat (egy gázelt énekelve kezd kifelé jönni; a gázelt bevégez-
tével pedig a ,hej isten, a szerelmesek sétatere ehhez hasonló
hely nem lehet'-féle verset, utána meg a ,keze arcza tiszta'-féle
szövegtöredéket mondja, ennek végével meg énekszóval): Társat
nekem, mulató társat társat társat; társat nekem, mulató társat
társat társat! (E közben Karagöz hűhóval közeledve Hadsejva-
tot ütni kezdi).

Hads. Jaj, jaj, jaj Karagöz, hogy csókoljam lábaid, mit jelentsen
ez a bosszankodás? (ezzel H. megy).

Kar. Brrre... engem nem tudó és ennen magát teljességgel nem
ismerő oktalan ember. Mi dolog az, a kapu elé jöttél, szérüre
czékla, hej nekem czékla, zr zr mr mr' (ezt mondván Hads.
jön és a mint Kar. kezével ,mr'-t csinál, Hads. elfut). Hej czékla
bolondja gézenguz hej, még csak annyi mondani valód sincs,
hogy Karagöz aga bej efendi dühös-e, bosszús-e, elfáradt-e, bossz-
szankodik-e, vagy pedig maga magában félre beszél, avagy üres
zacskóból pénzt válogat ki? (A mint ezt mondja, jön Hads.).

Hads. Nagyra becsült estéd (*aşşam şerifler*) boldog legyen (jó s
estét).

Kar. Ma nem mehettem.

Hads. Hova?

Kar. Az ajándék kiosztó helyre (*bağış dā'lan jere*).

Hads. Ficzkó, szoltam-e én neked ajándékokról?

Kar. Hát én emlékről szoltam tán neked? (Ezzel Hadsejvatot üti).

Hads. Üdv (*sefa*) hogy jöttél (isten hozott).

Kar. Otthon felejtettem.

Hads. Mit?

Kar. A botot (*sopajê*).

Hads. Ficzko, szóltam-e én neked botról? (Karagözt üti.)

Kar. Én meg tán említettem neked vas-pálczáat furkóst? (üti Hadsejvatot).

Hads. Hanem uram, bármiként legyen is, fezt vásároltam magamnak és jövet hogy kipihenjem magam, hadd találkozom Karagözömmel, gondoltam.

Kar. Hát oszt' mit csináljak, ha fezt vettél?

Hads. Ficzko, így kell mondani?

Kar. Hogyan mondják no?

Hads. „Nevetve nevetve menjen darabokra a fejedén“ (jó egészséggel viseld) — nem mondhatod-e ficzko?

Kar. Nevetve nevetve menjen darabokra a fejedén.

Hads. Így pompás, ime így kell mondani. — Ezzel uram, azon felül meg a fa is elfogyott otthon, s mondták hogy vegyek egy keveset. Megyek a fapiaczra és vettem öt tiz öl fát.

Kar. Nevetve nevetve menjen darabokra a fejedén.

Hads. Hallgass ficzko, nem a fezről van szó, fát vettem, fát.

Kar. Nevetve nevetve menjen darabokra a fejedén.

Hads. Ficzko, a fejem szemem hasadna el.

Kar. Nevetve nevetve menjen szét a fejedén.

Hads. Ficzko nem így kell mondani.

Kar. Mit tudom én, te tanítottál.

Hads. Ficzko, az a fezt illette.

Kar. Mit mondjak no?

Hads. „Nevetve nevetve égesd fel, mellette ülj és hamuját nézd“, így nem mondhatod-e?

Kar. Nem nem lehet-e „nevetve nevetve égesd fel, mellette ülj és hamuját nézd“.

Hads. Úgy, pompás, ime így mond.

Kar. Nevetve nevetve égesd fel, mellette ülj és hamuját nézd.

Hads. Ezt mondván uram, a minapi eső, hisz tudva levő, házam cserepeit mind összetörte és az eső mind befolyt a házba. Hívjak, mondok, legalább egy két ácsot hogy a cserepeket és még az itt ott beomlott helyeket is megcsináltassam; így a házat szépecskén ki is javíttattam.

Kar. Nevetve nevetve égesd fel, mellette ülj és hamuját nézd.

Hads. Ficzko hisz csak nem rég építtettem e házat.

Kar. Nevetve nevetve égesd fel, mellette ülj és hamuját nézd.

Hads. Ficzkó, nem lesz kár érte?

Kar. Nevetve nevetve égesd fel stb.

Hads. Nem így mondják.

Kar. Hát hogy mondják?

Hads. „Oh, óh Isten ugyse, nagyon meg vagyok elégedve, jó kedvvel lakj benne, sohse hiányozz belőle” — ficzkó, nem mondanád-e így?

Kar. Mo.. mo.. mondanám, izé... óh, óh Isten ugyse, nagyon meg vagyok elégedve, jó kedvvel lakj benne, sohse hiányozz belőle.

Hads. Aztán testvér, hitelezőim egyike azt mondván, hogy Hadsejvat meggazdagodott, hogy házat építtet, pénzéért jön; minthogy pedig én egészen kifogytam a pénzből torok torokba (egymás torkába ragadva) veszekedtünk, aztán meg perlekedtünk és mindkettőnket börtönbe csuknak.

Kar. Óh, óh Isten ugyse, nagyon meg vagyok elégedve, jó kedvvel lakj benne, sohse hiányozz belőle.

Hads. De czimbora, börtönben vagyok, börtönben.

Kar. Óh, óh Isten ugyse stb.

Hads. Czimbora, vajjon nem kár-e?

Kar. Óh, óh Isten ugyse stb.

Hads. Ficzkó, nem így mondják.

Kar. Hogy mondják hát no, mit tom én, te tanítottál.

Hads. Ficzkó, ha tanítottalak is, a házra vonatkozva tanítottalak; erre is úgy kell-e mondani?

Kar. Hogyan mondják hát?

Hads. Remellem uram, hogy nem sokára valaki közbe vet magát és kiveszi, ne aggódjék, Isten segedelmével a másikat is kiveszik.

Kar. Remellem stb.

Hads. Úgy — aztán Karagöz elvégre is mi ezzel jócskán vesződünk és a börtönből kibocsátanak bennünket. Én nagy örömben a mint futva-futva hazafelé jövök egy pék a kemenczéből ép kenyeret húzott ki és sebtében a lapát nyele egyik szememhez ütődvén, hát nem kifutott a fél szemem?

Kar. Remellem uram, hogy nem sokára valaki közbe veti magát és kiveszi, ne aggódjék, isten segedelmével a másikat is kiveszik.

Hads. Ficzkó, a szemem futott ki.

Kar. Reméllem stb.

Hads. Ficzkó, nem mondhatod hogy ,reméllem hogy meg fog gyógyulni és nem sokára úgy kerül elő, hogy semmi se látszik meg'.

Kar. Reméllem stb.

Hads. Meg vagyok elégedve uram, meg vagyok elégedve (*memnun*).

Kar. Én is majom lettem uram, majom (*majmun*).

Hads. Ficzkó, nem majom, hanem megelégedett.

Kar. Mit jelentsen az?

Hads. Hogy örvendek, kedvem találtam benne.

Kar. Úgy mondd hát, nem pedig czipó (*somun*) lettem, citrom (*limon*) lettem.

7 Hads. Hej neveletlen hej, ficzkó te anyádtól nem kaptál nevelést (*terbije*)?

Kar. De igen.

Hads. Így nevelt?

Kar. Nem, a minap a konyhában voltam, egy tojás meg két citrom összenyomódva, egymással össze kavaródott, aztán a fejemre öntötték és ugyancsak megmártásoztak (*terbije* = mártás).

Hads. Hej örült kutya, hej (*mezub*).

Kar. Sült bolond (*zerzob*) te vagy.

Hads. Hanem Karagöz egy két nap óta, a levegő rosz-e vagy pedig meghültem tán, nagyon fáj a fejem és gyomromban is baj van; este citromos kávét használtam, de mit sem használt.

Kar. Ej Hadsejvat, én téged egy orvosságra igazítalak, ezt csináld meg, semmi bajod se marad.

Hads. Mi az, lássuk csak, Karagöz.

Kar. Mindenek előtt végy húsz dram poloska kivonatot, hat mér-föld szunyog sétáját, kilencz rőf méh dongását, tizenkét karát galamb szárnyát, hét vég ördög árfolyását, három ló tereh Veli efendi ré'tjét, hetvenöt szekrény nyikorgását, hét szemer omnibus (vasárnapi) sajkát, tizenhárom persa mér-földnyi minare árnyékát, kilencz méter dobport, tizenegy gramm fehér tenger szeszét, száztizenhét okka laktuka salátát, tizenhárom tucztat márvány tenger szirupját.

8 Hads. Karagöz tán megbolondultál (*ölderdên*)?

Kar. Fürj (*beldêrjên*) te vagy, te csak ide hallgass.

Hads. Mit hallgassak? beszéded mind örült beszédje (örült hintése).

Kar. Hallgass csak hé, én ezt a keveréket a fő orvostól tanultam.

Hads. Lássuk hát, beszélj.

Kar. Most ezeket a szereket egy kávé csészébe felforrasztod, egy kis famozsárba megtöröd, azután hetvenfokú terpentint olajat tizenkilencz pohár liba zsírral összekavarva amaszt az orvosságot ebbe teszed, még egyszer felforrasztod, aztán pedig naponként egy kávé kanállal egy-egy batmant (13¹/₂ okkányi súlymérő) eszel; ha marad valami bajod, csak hozzám jöjj.

Hads. Ficzko, tán a czédulád vesztetted el (megbolondultál), mi történt veled?

Kar. Igaz, igaz, mikor a terpentint olajat forralod, három kiló krimi tatárt (cremor tartari: borkő), — sokat ne kiabálj mert a torkod tépi szét, — ha még ezt is bele teszed, annál jobban meggyógyulsz.

Hads. Engem is megbolondít még.

Kar. Ne bolondulj hé.

Hads. Ficzko, a mit mondtál se orvossághoz, se beszédhez nem hasonlít.

Kar. Hej ostoba gézengúz; nincs inyedre az orvosságom?

Hads. Karagöz, már vagy ezerszer megmondtam neked, mikor hagyod abba örültségedet?

Kar. Ficzko, bolondság ez?

Hads. Bolondság hát, mi volna más? most hagyjuk abba a tréfát, egy kissé hadd gondolkozzunk ügyeinkről.

Kar. Miféle ügyről?

Hads. Karagöz, jer csak hadd hozzuk össze egy kis tőkét.

Kar. Én már megtaláltam a tőkét.

Hads. Ugyan Karagöz, miféle tőkét?

Kar. Olyan tőkét Hadsejvát, hogy párja sincs.

Hads. Lelkem Karagöz mitévő vagy, lássuk.

Kar. Mit tennék, boltot nyitottam.

Hads. Aztán?

Kar. Öt-hat száz tömlővel töltöttem meg.

Hads. Üres tömlővel-e?

Kar. Hallgass csak.

Hads. Nos?

Kar. Nyár jöttekor megnyitom e tömlőket, meleggel töltöm meg, szájakat jól betömöm és a télire megőrzöm; tél idején megint

más tömlőket nyitok meg, hideggel meg széllel töltöm meg, ezeket meg a nyárra teszem el.

10 *Hads.* Karagöz, lehetséges-e ilyesmi?

Kar. Mért ne lehetne?

Hads. Nos osztán mit fogsz velük csinálni?

Kar. Télen például fehér ruhát mosnak a mosónék és várják hogy a nap kisüssön, hogy a ruhákat megszáráthassák; ámde téli napokon három négy napban egy keveset ha felmelegíti a nap a külső levegőt és így a fehér ruha későn szárad. Az ujságokban kihirdettem, hogy mosónék számára ruhaszáritó szert árulok, most a mosónék engem megismertek és majd ha ruhát mosnak hozzám jönnek, egy tömlő meleget eladok nekik és fehér ruháikat nagy gyorsan megszáritják.

Hads. Nos, nyáron mit csinálsz?

Kar. Nyáron például egy sereg vitorlás hajó várakozik hogy szél támadjon és a hajó mozoghasson; mostan engem megismertek és ha hajójukat útnak akarják indítani, azoknak is egy tömlő szelet adok el, és hajójukat utnak indíthatják.

11 *Hads.* Karagöz, még bolondtól sem telik ki, a miket most mondtál.

Kar. Ezt az álmodt magyarázd meg Hadsejvat.

Hads. Ficzko, hát álmodtad ezeket?

Kar. Te meg tán úgy hallgattad, mintha való volna?

Hads. Persze hogy úgy, hanem gondolván, hogy Karagöz talán megbolondúlt, én is egészen megzavarodtam.

Kar. Hej ostoba gézengúz, hej.

Hads. Karagöz, most nincs sorja a tréfának (*latajfen*).

Kar. Ha volna, ennők.

Hads. Mit?

Kar. Ime a lapos rétest (*kadaiffé*).

Hads. Ficzko, szoltam-e én neked lapos rétesről? (Karagözre egyet üt.)

Kar. Én meg tán szoltam neked tepsi rétesről valamit? (Ezzel ő is üt).

Hads. Hanem Karagöz, megmondjam-e idejövetelem okát?

Kar. Szólj, lássuk.

12 *Hads.* A minap, a hol a szerelmesek tere nincs-e?

Kar. Nincs.

Hads. De van.

Kar. Igaz, van.

Kar. Ime ott haladtam el, a mészárosokkal szemben levő költők kávéházában olyan zajt, lármát hallottam, hogy soha olyat (ne mondd, hogy menjen).

Kar. Ezt ugyan megtetted Hadsejvat.

Hads. De hidd el, hogy úgy.

Kar. Nos osztán?

Hads. Aztán láttam hogy mit nézel (*ne bakarsen*)?

Kar. Ökör (*bakar*) te vagy gézengúz, befogd a szád.

Hads. Jó sok költő ült ott együtt, hangszeret vettek kezükbe és énekeltek is meg beszéltek is hozzá; úgy megtetszett, úgy megtetszett, úgymegtetszett... (ezt mondván Karagöznek egész az oldalához közeledik).

Kar. Ej te gézengúz, az orromba bús-e? hej gézengúz hej... úgy megtetszett... úgy megtetszett... mit jelentsen ez? (ezzel Hadsejvatot oldalba üti).

Hads. Éppen két órát ültem ott hallgattam, hanem csodálatos egy ¹³ helye van, akasztó-e vagy mi, — elég abból, hogy egy sált akasztottak fel, rá meg tíz darab lirát ragasztottak; valamelyik következő estén egymással és bárkivel a ki akar, versenyezni fognak, a ki a másikat legyőzi, azé lesz a sál is meg a lira is.

Kar. Ugyan ne mondd, hej a kinek én az anyját ringattam.

Hads. Mi lelt Karagöz, szemeid úgy felnyitottad, mint a szerencse mondó kő.

Kar. Tíz darab liráról van szó Hadsejvat, hogyne nyitnám; hanem vajjon mit kellene tenni Hadsejvat.

Hads. Mit tennénk, mi telik mi tölünk? hisz nincs bennünk költői tehetség, hogy menjünk mi is versenyezzünk. Ej Karagöz, tudsz-e hangszeren játszani (*saz çalmasenê*)?

Kar. Libát (*kaz çalmasenê*) is tudok lopni, réczét is tudok.

Hads. Ficzkó, nem úgy, nem tudod-e van egy hangszer, a mit kézbe ¹⁴ véve zimbiri, meg zimbir zimbir-félét játszanak, ezt tudod-e?

Kar. Akár a szag (*moschus*).

Haž. Hát gázelt énekelni (*gazel okumasenê*) tudsz-e?

Kar. A falevél szagát (*kazel kokmasenê*) is tudom.

Hads. Ficzkó, hamuházi, nem falevél szaga, gázelt éneke, költő mondása.

Kar. Nagyon pompásan értem hé.

Hads. Eh Karagöz, lássuk hát, egy mentől finomabb skálát énekelj (gezin).

Kar. (Lábbal lassan lassan sétálni (gezmē) kezd.)

Hads. Ficzkó, nem ilyen sétálás.

Kar. Hát hogyan kell sétálni?

Hads. Ficzkó, szájjal.

Kar. (Száját a földhöz dörzsölve kezd sétálni és miután egy keveset sétált ilyen módon) ... ptüh ... ptüh ... fuj ... bivaly mocsokja akadt a számba.

Hads. Ficzkó, nem így.

Kar. Hogyan hát no?

15 *Hads.* Lelkem emígy ,ugyan ember' mondd és úgy menj fel (ček) rajta.

Kar. A létrán?

Hads. Ficzkó, ugyan csak buta vagy hé; — (énekel) ,ugyan ugyan ember' ime ilyes valami.

Kar. Megcsinálom hé.

Hads. Rajta, hadd lássalak.

Kar. ,Ugyan' (kiabál).

Hads. Alláhra Karagöz hatott rám, hanem egy kicsit lassabban.

Kar. (egy kicsit gyengébben) ,ugyan'.

Hads. Még gyengébben.

Kar. (egy kicsit még gyengébben) ,ugyan'.

Hads. Még egy kicsit.

Kar. (még gyengébben) ,ugyan'.

Hads. Még egy keveset.

Kar. (egy kicsit még gyengébben) ,ugyan' ... ppp ... hej gézenguz hej, még egy kicsit, még egy kicsit, kicsibe mult, hogy nyeldek-lömet le nem nyelte.

Hads. Igazán Karagöz, jól tudod-e?

Kar. Pompásan tudom hát.

Hads. Eh, mire várunk, rajta menjünk, versenyezzünk talán szerencsénkre mi nyerünk, és pénz szükségünkkel garashoz jutunk, nem lehetséges-e?

Kar. Pompás, lehetséges.

Hads. Rajta, menjünk ha így van.

Kar. Rajta, menjünk! (ezzel mindkettő elmegy).

(Aztán a függönynek arra a részére, a merre Hadsejvat el-¹⁶ ment, egy kávéház képét helyeznek és a kép mellett ott ül a kávé- is és a következő türkün énekelve a költők is mutatkoznak:

Dsezajer házai alacsony házak,
Benne laknak bejek agák,
Függönyt bocsásd le, hogy mások ne lássák.
Szívnél is gyorsabb lovat megültél-e
Égő szív hullámú társat láttál-e?

*

Dsezajer kapuja kapuja kapu ám kapu,
Belől van a német ágyu,
Éltem fenyegette a szívnek nyila.
Szívnél is gyorsabb stb.

*

Nézzétek agák, a torony füstöl-e?
A toronyban fülemüle csattog-e?
Az én kinommal ó lány beérted-e?
Szívnél is gyorsabb stb.

miközben a költők egyike egy másik dalt is énekel, jön Karagöz meg Hadsejvat).

Kar. Ez az a hely, a melyről szoltál, hát az mi ott a kezükben?

Hads. Ugyan Karagöz hallgass, egy kicsit lassabban szólj; ime¹⁷ ezek a költők a kigről szoltam, ime ezekkel fogsz versenyezni, no lássalak.

Kar. Brrr... ember, ezeket én egy ökölre is meggebesztem.

Hads. De Karagöz, te milyen versenyt (*urusma*) gondoltál?

Kar. Hát verekedés (*vurusma*) milyen lehet? ököl, lábbugás, pofon- csapás féle...

Hads. Az istenért Karagöz, így hát megszégyenítesz bennünket?

Kar. Már miért, hogy szégyenítenélek meg?

Hads. Karagöz nem ilyen verekedésről van szó, gázellel való versenyzés.

Kar. Hej ostoba gézengúz, miért nem szoltál hát az imént hogy hazulról egy darab kazelt (falevelet) vettem volna magamhoz.

Hads. Még most sem értette meg, ej na most mi tévők legyünk? most csuffá tesznek bennünket.

Kar. Mért osztán? ficzkó, be csodálatos egy ember ez.

Hads. Karagöz, azok most egy türkü-féle verset fognak mondani, neked meg kell rá felelni.

Kar. Így beszélj hát te is, kazelt verekedni, szatyort versenyezni, mi fajta szavak ezek?

Hads. Hogy lesziünk hát, meg tudod-e tenni, avagy forduljunk vissza?

18 *Kar.* Mi van azon meg nem tenni való, öhö... öhö... vagy mit hittél. — Ej... költők, én Karagöz versenyezni jöttem veletek, rajta szóljatok.

Hads. (halk hangon) derék Karagöz, epém majd hogy ki nem pukkad.

Kar. Brrr... ilyen dolgoktól feljek én mi?

Hads. Úgy úgy rajta, pompás Karagöz.

Költők: Tessék erre, üdv hogy jöttetek, öröm hogy jöttetek. (A kávéshoz): Kávés, egy czukrost (kávét czukorral) és egy szelete (egy szelet rahat-lukum).

Káv. Czukros egy, lugos alá; szelet egy, ajtó alján (ezeket kiabálja).

Kar. (a kávéshoz): lassan, fülem hártája még megreped, a torkodat vízvezeték csövével furattad-e át?

Káv. Ej, negyven éves szokásunkat most hagyjuk-e abba? (ezzel a kávéház belsejéből ez a hang, itt a kávé hallatszik. A kávé megy, hozza a kávé és Karagöz meg Hadsejvat kávé isznak).

19 *A költők egyike:* Ej Karagöz, versenyezni jöttél velünk?

Kar. Mit gondoltál, míg egy magam fajta kapzsi ember létezik, majd ezt a pénzt még itt hagyja ragadni, már minek?

Költ. Ha így van tessék, szólj hadd hallgassuk.

Kar. Nem, ti szóljatok és majd én adok rá feleletet.

Hads. Pompás Karagöz, pompás, hadd lássalak csak.

Kar. Brrr... ki vagyok én?

Költ. Ha így van halljad hát (ezzel ezeket mondja):

Jer mulassunk egy estén át elrejtve Bebekben,
Célhoz jussunk kívánságunk szerint a világon.

Kar. Jer sátramba és a bábut bámuld meg az égen,
Ajándékot is hadd adjak egy lószőr szitában.

20 *Költ.* Serbetet adj ha egyesülsz, betegednek ír lesz,
Vaj így lábáról leesve maradjon ágyában.

Kar. A czukorfőzőknek csészéjét én loptam volt el,
Fogva is maradtam jócska időn gálya rabnak.

Költ. Mind oda lett annyi sok törekvés igyekezet,
Meg nem könyörült mi rajtunk az az ezüst kezfi.

Kar. Rostély fogó csinálással töltöttem időmet,
Egy parával fel nem ért az elviselt fáradság.

Költ. A szerelmest biztatgatja és nem jön ölembe,
Hasonló nem találkozik az oda levésben.

Kar. Én beérem egy durva gyékénynyel hogy ha volna,
Hallottad-e, hogy valaha cigány fekszik ágyban?

Költ. Párját nem is láthatta semmiféle ember, 21
Szépségben egyenlő vele tán van az angyalban.

Kar. Hadsejvathoz hasonló figura ember nincsen,
Nézése tán található majom és mókusban.

Kar. Úgy-e hogy pompás tőlem, nem-e? ... öhö ... öhö ...

Hads. Pompás Karagöz, pompás; engem ugyan majomnak tettél
meg, hanem se baj.

Kar. Majmot csinállok ugyan az emberből, hanem mértéket és
mértéket megütő majmot, brrr ...

Hads. Úgy Karagözöm, úgy.

Költők egyike: Mondok még egyet, halld Karagöz.

Kar. Lássuk, beszélj.

Költ. Hanem jól neki kászolódj, hé.

Kar. Te is jól hegyezd ám nekem füleidet.

Költ. Halljad: 22

A téli napokban édes ízű társalgás kell,
Flóta, tambura, hegedű, zil, csengőféle kell.

Kar. A cigánynak sátorába minden éjjel harcz kell,
Asztalára esténként buzakása leves kell.

Költ. Dalt énekeljenek a szivükből szerelmesek,
Részegesek gyűlésében szívrabló szép is kell.

Kar. Nyári napon síkra kelünk, sátorra szükségünk.
Üllő, kalapács, vas, szén és két ágú fogó kell.

Költ. Czukrot láttam mosolyogva ajkadhoz hasonló,
Zenével jár de kissé még gondolkozni is kell.

Kar. Nálunk a számárt becsülik, tudod titkos okát,
Pompás a ló, de járása poroszkás legyen, kell.

23 *Költ.* Ugyancsak jó helvát ettünk, áldjon isten érte,
Egyiknek a másiknál édesebb mondóka kell.

Kar. Ha csapat vezértől jönne, egy ember is elég,
Mindnyájuknak kopasz fejű majom ugrálás kell.

Hads. Úgy Karagöz úgy, pompás hé, ime még jó költői tehetség
is van benned.

Kar. Mit hittél hát, de mi van még én bennem, a miről te nem is
tudsz.

Költők egyike. Hej Karagöz, még valamit énekelni fogok és ha meg
tudsz rá felelni, mesteremnek foglak mondani és kezéd csóko-
lom meg.

Kar. Szólj, szólj, ne késsél, nálam kész a felelet.

Költ. Figyelj :

24 A ki ember, nem hiányzik fájdalom fejéből,
Lehet-e el szabadulnunk a világ bajától ?

Kar. Az arany kifogyhat-e a tolvaj tüszőjéből,
Én beérem az én fattyam e mesterségével.

Költ. Hadd húzzam én továbbra is a szerelem lánczát,
Hanem uram őrizz meg ennek ötszörösétől.

Kar. Tegnap este fűszeressel a mint beszélgettem,
Jött és vagy három-öt egész sajtot tova cipelt.

Költ. Egy bájosnak szívem adtam, de nem kegyelmez meg,
Nem menekülhetek s zsarnok gonoszságától.

Kar. Reggelenként vágó hidra mentem, azt sajnálom,
Hogy öt vagy tíz töltött hurkát el nem is csenhettem

25 *Kar.* No Hadsejvat, hogyan, nem jól beszéltem-e ?

Hads. Nagyon jól Karagöz, nagyon jól, csak igyekezz ; pénzhez
jutunk, mondhatni.

Költők egyike. Velem is kiállasz vizsgára ?

Kar. Haj, haj (ugyancsak).

Költ. Figyelj hát!

Kar. Brr... ilyen dolgoktól ijedjek meg én ? összetört mogyoró-
hoz hasonló feleleteim vannak én nekem.

Költ. Lelkemből megszerettem egy ijas szemöldökűt,
Megrabolta eszem fejemből egy barna szemű.

Kar. Lelkemből megszerettem egy czukor étel-szeműt,
Szám és orrom égett, a mint futottam leveshez.

Költ. Emlékem sem veszi számba, mással ölelkezik,
Barátaim be nagy bajba ütöttem a fejemet.

Kar. Emlékeimet sose kérdi a tojásos kadajf,
Én az éjjel a piláfbá ütöttem a fejemet.

Költők. Pompás Karagöz, most már megérdemled az akasztót, ez 26
a sál meg rajta a tíz líra tied, viheted a hova akarod.

Kar. Add add (ezzel elveszi és Hadsejvatnak): rajta Hadse vat,
rajta menjünk.

Hads. Pompás Karagöz, pompás, nosza menjünk (ezzel elmennek,
a költők is eltávoznak; aztán a kávéház képét elveszik és Kara-
göz meg Hadsejvat megint előjön).

Kar. Hogyan Hadsejvat, hogyan? úgy-e hogy pompás volt tőlem?

Hads. Pompás Karagöz, pompás, most jer legyünk társak.

Kar. Milyen társ?

Hads. Lelkem most a pénznek fele a tied, fele az enyém.

Kar. Neeem, te csak hagyd, majd megcsinálom én a számadást.

Hads. Rajta, lássuk.

Kar. Mostan egy meg egy mennyi?

Hads. Kettő.

Kar. Nem, egy meg egy annyi mint egy egy.

Hads. Lelkem egy egy lehetséges-e?

Kar. Mért ne lehetne? ha egyhez még egyet hozzá teszünk, egy
egy lesz; ha még egyet hozzá tesz, egy egy egy lesz.

Hads. Karagöz, megbolondultál? micsoda számítás ez? add csak,
majd én elosztom.

Kar. Lelkem öt meg öt annyi mint öt öt, ötből ötöt leveszünk, bal-
ról a nulla, köphetsz a markomba; ha még levettél ötöt, a ház-
ból is kiment a bérlő, semmise maradt.

Hads. Karagöz, te talán bolondoskodásoddal pénzt nem akarnál
nekem adni?

Kar. Lelkem előttünk a számadás, be különös egy ember vagy; 28
mostan ide nézz, ezt a pénzt három részre osztom.

Hads. Kié az egyik?

Kar. Az egyik az enyém, a másik Karagözé, a harmadik meg azé,
a ki a költőknek feleletet adott.

Hads. Hát az enyém?

Kar. A háromnak egyike a tied.

Hads. Hallgass erkölcsstelen, határt — mit nem tudó te.

Kar. Ficzkó, az a határ vagy mi mi lenne?

Hads. Hogyan mi lenne, szavaiddal talán pénzemet akarnád elnyelni?

Kar. Mért bosszankodol hé?

Hads. Én ilyen szókat nem ismerek. Mostan a pénzből öt lira az enyém, öt lira a tied; ha adod jó, ha nem, derekasan össze kapok veled.

²⁹ *Kar.* Mit veszekedés, rajta lássuk, feleletre felelet, vásárlásra vásárlás, alkudozásodba nem avatkozom.

Hads. Karagöz, én ilyes szókra nem hajlok, nem adod ide szép szóval azt az öt lirát?

Kar. (Magához): még egy kicsit bosszantom, ha még egy kicsit az erére tapintok, ugyancsak lángra lobban; (Hadsejvathoz) izé Hadsejvat, jer elő, három lirát adok.

Hads. Nem, nem, ilyen beszéd is lehetséges? én hik-mikre nem hallgatok, a pénzt akarom.

³⁰ *Kar.* (Magához): a ficzkó Hadsejvat azt hitte, hogy a pénzt nem adom oda neki és ugyancsak fenekestől felfortyant, most már oda adjam neki? — (Hadsejvathoz): Izé Hadsejvat, én csak tréfáltam veled, miért bosszankodtál annyira?

Hads. Hogyne bosszankodjam? mert azt hiszem, hogy igazán teszed.

Kar. Nesze itt itt az öt darab.

Hads. Add add hamuházi, ma este megint felbosszantottál.

Kar. Nézd csak a gézenguzt, hogy meglágyult, a mint meglátta a pénzt, hej gézenguzt hej.

Hads. Én megyek.

Kar. Én is megyek, rajta menjünk! (Ezzel mindkettő egyszerre elkezd:

Nem megmondtam stb.

Kar. (A mint megy ismét leszáll): izé, holnap este megint méltóztassanak, «Véres nyárfa» (akasztófa) lesz.

Karagöz.

III.

Karagözün jazêžê-ojnu.

Haž. (eskisi gibi kaside okijarak ve kendi lakêrdêlarêne bitirdikten 1
sōra Karagözün kapusu önüne giderek) Karagöz ā Karagöz (deje
bā'rêr).

Kar. (evin içinden) ne o? (deje bā'rêr).

Haž. gel, ulan külhane gel!

Kar. kel sen-sin.

Haž. ulan kel dejl, ne deje čā'rmalê seni, bari jaudiže čā'rajêm —
venaki venaki!

Kar. al paražê doldur rakiji.

Haž. haj köftehor haj, — ulan elado elado!

Kar. ele-de kojajêm sana-da.

Haž. jaketo, jaketo!

Kar. jā kutusu lazim dejl.

Haž. nasêl čā'rmalê bunu bilmem ki — bijo bijo!

Kar. (ašā inerek) hanê pilao?

Haž. ulan nasêl pilao?

Kar. (Hažejvata vurup H. kaçar) haj gidi sajgêsêz herif, kapunun
önüne gelmiş pilao-fêlan dejüp durijor; — bir kerre düşünmek
jok-mê ki Karagöz hazretleri argên-mê-dêr dargên-mê-dêr, jorgun-
mê-dêr joksâ malihulja ile-mi sajêkljor; — efendim bišej ka-
leme alijordum, geldi ziynime te...te...te... (derken Hažejvat
gelir).

Haş. aman Karagöz niçün bu kadar hiddet edijorsun ? — ben deniz mayza konuşmā geldim.

Kar. masa tokuşmā-mē geldin ?

3 Haş. zanēm öjle dejl, efendimizle biraz haspēhal etmeje geldim.

Kar. beni sana bakkal deje kim anlattē ?

Haş. ulān külhane, nasēl bakkal ?

Kar. ne bilejim ben, eski bal jemeje geldim dejorsun.

Haş. zanēm eski bal-fılan dejl, biraz görüşüp dertleşmeje geldim.

Kar. döüşüp sertleşmeje-mi geldin ?

Haş. amma kalēn kafalē imis-sin hā, — zanēm seni özledim-de . . .

Kar. jeni-mi başladēn ?

Haş. neje ?

Kar. jan-keseğiliye.

Haş. nasēl jan-keseği ?

Kar. bilmem beni çok gözlemişsin.

4 Haş. Karagöz gözledim dejl, seni özledim-de ne var ne yok deje görmē geldim.

Kar. ulan öjle sōjle sene, masa tokuşmā geldim, yok, eski bal jemē geldim dejuḡ durijorsun.

Haş. ej bilader, çoktan berü görüşemedik, bakalēm jerde-mi-sin, gökte-mi-sin, ne alewde-sin ?

Kar. dā şerifede dolaşijoruz, aleme çekmadēk.

Haş. zanēm ne japijorsun ?

Kar. brak Haşejvat brak, ne sen sor ne ben sōjlejejim ; başēma gelenleri bilmezsin.

Haş. hājir ola bilader, ne oldu ?

Kar. ne olaşak ? — gazeteği oldum bē.

5 Haş. ulan, eline ajā'na jakēşēr jā, deveje kazzazlēk.

Kar. vaj bejenemedin-mi, ben kimden ašā kalērēm ?

Haş. yok ā zanēm ben sana çok demedim, lakin gazeteğiler okuma jazma bilir, sen-de okumak jazmak hakk getire.

Kar. tāf bē, gazeteği olmak içün okumak jazmak-mē lazim ?

Haş. evet, andan başka adabi umumiyeje xizmet etmek içün ulumi mütenervvia-da meharef lazim, mesela ulumi rijazijeden şebir.

Kar. jō, bak ben şebre gelemem.

Haş. *hendese hesab.*

Kar. *hesabda olan bilgişimi gel-de bizim kasabla alêş-verişte gör.*

Haş. *hejet.*

Kar. *anê pek ala anlarê, mesela bir şik beji gördüm gibi zebinde mangêz var-me joks a nanaj-me bir bakaşt a bilirim.*

Haş. *hikmet.*

Kar. *ondan sual olunmaz.*

6

Haş. *zārafija hukuk.*

Kar. *guguk.*

Haş. *servet fenni.*

Kar. *tanēmam.*

Haş. *kimi ?*

Kar. *Servet efendī.*

Haş. *haj külhane haj ; — ilmi idare.*

Kar. *bilirim, çok jā zıjan olmasın deje geze jakarlar.*

Haş. *ulan o dejl, idare usuli.*

Kar. *ben idaremi bilirim.*

Haş. *tariş.*

7

Kar. *onu bilmejezek ne var, bin üç yüz iki.*

Haş. *düstur.*

Kar. *desturun vardalê sojunu bilirim.*

Haş. *ümuri siyasije.*

Kar. *dört eifte olursa sija-sijadan başka iskarmoz ojunu bile bilirim.*

Haş. *istatastik.*

Kar. *rahat edemem.*

Haş. *neden ?*

Kar. *kêsa jastektan.*

Haş. *haj külhane haj ; — mantik.*

Kar. *hā, onu hepsinden eji bilirim, hem-de pek çok severim.*

Haş. *nasıl bilirsin bakajēm ?*

Kar. *Ramazanda pişirirler, üstüne jourt dökerler, içine kējma korlar.*

Haş. *haj budala haj, mantiki mantê anlararak gazeteşilik ettin hā, ask olsun sana.*

Kar. *ask olsun jā, mantê kim sevmez ?*

Haş. *gazeteşilik eden adam mürekkeb jalameş olmalê.*

Kar. onu-da jaladēm.

Haž. nasël jaladēn bakajēm ?

Kar. baja bizim arkadas içmiş, ben-de çanā'nē jaladēm.

Haž. žanēm o deme dejl, sen okumak jazmak bilirmisin ?

Kar. jazežē ojnunu her sene beraber ojnamazmējēz, bašēma bir-de okujēžē ojunu-mē čekardēn ?

Haž. jazežē ojnu ojnarsēn-da sanki bir bōjūk iş edersin dejl-mi ?

Kar. žanēm ben sana gazete okudum demedim, gazete jazdēm dedim.

9 Haž. nejse, nasël jazdēn bakalēm.

Kar. sorma Hažejvat, tuttular beni bir küp içine saktular.

Haž. vaj, Jalua sefasēna-mi ?

Kar. yok žanēm, šej oldun dediler.

Haž. ne oldun dediler ?

Kar. formason-mē, felfoson-mē, šte öjle bišej.

Haž. hā anladēm, filosóf.

Kar. tamam tamam, šte öjle oldun dediler.

Haž. ej sōra ?

Kar. o dediniz adam ben dejl-im dedim, anlatamadēm ; en sōra zorlan küp içine girdik, ā Hažejvat okadar dar okadar rutubetli-ki az kaldē patlijažaktēm, anamdan emdīm sūt burnumdan geldi.

10 Haž. öjle muzikadan nasël kurtuldun ?

Kar. ulan musika-fēlan ne gezer, küp dibi küp.

Haž. nejse, küpten nasël çektēn ?

Kar. bana kalsa ixtimali joku ; hajēr sābēnēn biri küpü kerdē-da öjle çektēm.

Haž. peki.

Kar. dā tāf. . .

Haž. nakl et bakalēm.

Kar. küp kērēlēnža biz ortada kaldēk jā, bašēma čēngēraklē bir külā, ajā'ma čēngēraklē bir çizme.

Haž. demek iki ajā'nē bir pabuža saktular.

Kar. elime-de bir düdüklü kamčē verdiler, tatar oldun dediler.

11 Haž. ažajb, gazetežilī tatarlē'a-mē taḫvil ettiniz ?

Kar. taḫvil-maḫvil yok, ne söz anlamaz herifsin bē ; ben jine ben, jalnēz kēlēk başka.

Haž. öjlejse, hanja cengëraklarên?

Kar. kêrêldê.

Haž. ejvā kêrmamalêjdên.

Kar. ben-de istemezdîm amma bir kazaja ûradê.

Haž. demek-ki gazeteželi bežeremedin.

Kar. žanêm sanât dejlmîš, bilmem başkalarê nasêl bežerijor.

Haž. ej šimdi ne japažân?

Kar. šindi bir zate aliniz bir-de zate alimiz ejlenir gideriz.

Haž. o kolaž, fakat nejle ejlenežez?

Kar. adam sen-de ejlenže kêtlenā kêran-mê girdi? mesela önümüz
kêš arkasê jaz, kêšên camur jazên toz, destanlar dā neler neler,
bunlarê beš lisanda jazar jazar satarêz.

Haž. ulan sen beš lisan bilirmisin?

12

Kar. bilirim jā, gazetežilimde beš lisan kullanêrdêm, dā dōrusu altê
bilirim amma birini sōjlemem.

Haž. o hangêšê?

Kar. lisani letafet resani mader zadem olan mingenže.

Haž. ej öbürleri hangileri?

Kar. en evvel türkêe.

Haž. sora?

Kar. fransizže.

Haž. sen fransizže bilirmisin?

Kar. bilirim jā.

Haž. sōjle bakajêm.

Kar. didon žoni manža bonor pardon.

Haž. peki, oldu iki.

Kar. bir-de rumže.

Haž. ej rumže-de sōjle bakalêm.

Kar. tikamis kalos falan-fêlan.

Haž. oldu üç.

Kar. bir-de ermeniže.

Haž. sōjle bakalêm.

Kar. he kalp bešli gêsa arnauda jutturmuš gêllas.

Haž. dört.

Kar. bulgarže.

Haş. onu-da söyler bakalım.

Kar. *znašti* *dajna meni dobra bot.*

Haş. *aferim benim aslan Karagözüm, meyer sen kapalı kutu imişsin.*

Kar. *ne sanden jā, varlık olmasın.*

Haş. *ben görmejeli büsbütün başkalaşmışsın.*

Kar. *dā ne gördün bē, demek-ki sen beni bundan sora anlıjaşan.*

Haş. *aman bilader, sahi sen ilerletmişsin.*

Kar. *ilerledim jā.*

14 Haş. *ej seninle bir kazanış bulsak olmaz-mē?*

Kar. *neje olmazmēs?*

Haş. *aman Karagöz, çatırma bişej geldi.*

Kar. *jine ne geldi?*

Haş. *para kazanmak için bir güzel yol.*

Kar. *ulan ben her gün sokaklara dolaşıyorum, hiç öyle bir şey çıkmadım; nerde o güzel yol?*

Haş. *aman bilader, şimdi senin elinde güzel iş yapacak var bıcağ-de lissan biliyorsun.*

Kar. *eh, sora.*

Haş. *ne o açılan?*

Kar. *jok şey, paralı yol anlasak.*

15 Haş. *şimdi benim bir dükkânım var, şunu sana vereyim, o güzel iş yapacak dükkân olur, hem dükkân-da epeyce dir; sen dükkânda otur, ben sana birçok müşteri bulurum, onların işlerine bakarsın. — oradan epeyce para kazanırsın, seninle ortak olup geçinir gideriz; — nasıl bu kazanış?*

Kar. *aferim benim zamba sakallı Haşîzağauşum, eksik olma bаяır turpı gibi.*

Haş. *sora ben sana okumak üzere küçük çocuklar-da gönderirim, oradan-da biraz kazanırsın.*

Kar. *olur, ulan Haşîzağauşu bir onlun joksulu-sun.*

Haş. *Karagöz şimdi ben gidüp dükkânı hazırlayım.*

16 Kar. *hıjde bakalım.*

Haş. *ej sizlere jāhu (deyip gider).*

Kar. *bizlere-de o o (der kendi kapusu tarafına gidüp kapu, tak tak diye çalar. — evin içinden)*

Karê kim dir o?

Kar. (geriye dönüp Hažejvat deje bārēr. — Hažejvat geri gelir) šej bana kim derler?

Haž. nasēl bana kim derler?

Kar. žanēm eve gittim, kim dir o? dediler.

Haž. žanēm ajalēnēz geldi de sene (der gider. — Karagöz tekrar eve gidüp kapujē čalar).

Karê kim-o?

Kar. hajalžēnēz geldi.

Karê ajol, burada sünnēt dūnū-fēlan jok, baška jere bakēnēz. 17

Kar. (jine geri dönüp Hažejvatē čā'rēr. — Hažejvat geri gelir) šej burda sünnēt dūnū jok deyorlar.

Haž. ne dedin bakajēm?

Kar. hajalžēnēz geldi dedim.

Haž. žanēm hajalžē dejl, ajal; — git-te kožan geldi de (der gider. — Karagöz gidüp kapujē čalar).

Karê kim dir o?

Kar. kočan geldi.

Karê ajol biz kočanē ne japalēm, onu sen hajvanē olanlara götür.

Kar. (dönüp) Hažizaužau!

Haž. (gelüp) žanēm ne oldu?

Kar. ulan, kočanē hajvanē olanlara götür dedi.

Haž. žanēm ač ben geldim de, ejer sen kim-sin derse Karagöz-üm de 18
(der gider. — Karagöz gidüp kapujē čalar).

Karê (išitmejüp içerde čožun bešini sallijarak şu jolda, ninni' söyler):

Ninni öluma ninni,
ujusēn ölum ninni,
büjüsün ölum ninni.

Kar. (jine kapujē čalar) ač bē.

Karê (išitmejüp): Ninne derim öluma ninni,
ujusēn pezevengin ölu ninni,
büjüsün keratanēn ölu ninni.

Kar. kapujē ač be, čišim var.

Karê Ninni ninni ninniže,
bol sovanle bürülže,
ölum jesin dojunža.

19 Kar. ulan donuna edežem, ač.

Karê Dandini dan din dandisi bej,
anasê keklik babasê toj,
jandem pistim ne deliže soj,
telliže telliže tejzesi,
sorguclêža halasê,
jarêm papužlu kadên ninesi.

Kar. (kapunen tokmā'nê iki elile kuvveti oldū kadar vurur).

Karê kim o kapuda ninni,
kim çaliğor kapuğê ninni?

Karê (gelüp kapuğê açar) ilahi kör olasên herif, çöğū-da ujan-
dêrdên.

20 Kar. šindi keratanên oluna sölledirsın hā (der içeri girer. — sōra
Karagözün tarafēna bir iskemleyle bir masa korulup masanên
üzerine bir-iki hokkajlan bikač kalem ve bikač tabaka-da jazê
kjadê konur. — andan sōra bir kasideyle Hağejvat çekar).

Hağ. (kasideji bitirdikten sōra) Karagöz, Karagöz, Karagöz!

Kar. ulan soluk al hej.

Hağ. Karagöz, Karagöz koş koş.

Kar. me... me... me... (deje birden bire aşā iner inmez masaja
çarpup düşer sōra kalkup) bu görültüleri buraja kim kōdu?

Hağ. šte o benim dedim dükjan.

Kar. ulan bu nasel dükjan?

Hağ. hem sana-de pek münasib.

21 Kar. bundan ejisi hiç bir şeje jaramaz.

Hağ. eh, kaç gurus kēra verežen?

Kar. ne kērasê, sen bana kaç gurus verežen?

Hağ. ulan ben-mi sana verejim?

Kar. elbette, bunu burada kin beklizejek? bunu çalarlar; hem sen
buraja bir kutu arpa getir.

Haž. *ne arpasė?*

Kar. *ulan bu kaz-kümesi dejl-mi?*

Haž. *žanėm koža dükjanė kaz-kümesi-mi japtėn?*

Kar. *öjle jā.*

Haž. *sen šindi burada otur-da bak ben sana nekadar müšteri gön-deririm.*

Kar. *peki, para-fėlan?*

Haž. *ajda beš mežidije alėrėm.*

Kar. *ulan sen bana günde bir üçlük ver-de ben burda oturajėm.* 22

Haž. *šindi kėra-mėra lazim dejl, müšterilerden aldėmėza ortak oluruz.*

Kar. *hajdė bakalėm.*

Haž. *aybablardan birinin bir ölu var, gečen gün bøjle senin lakėrdėn oldu, ben gidejim-de šindi sana onun ölunu gönderejim, sen-de onu güzelže okut (der gider).*

Kar. *(kalemi eline alıp) beš beš dā dübeš; bešten beš gitti, evden müsafir gitti sėfėr; dokuzdan beš çekmaz, dokuzdan dokuz çekte, evden kėrazė çekte jine sėfėr (derken bir türkøjle küçük bir çožuk gelir).*

Čož. *baba, veriniz destinizi pus idejim.* 23

Kar. *testiji pušt-mi edežen?*

Čož. *elinizi öpejim.*

Kar. *çok jaša (dijerek elini öptürür); — senin adėn ne?*

Čož. *Memiš.*

Kar. *jemiš-mi?*

Čož. *Memiš.*

Kar. *jemiš jememiš nejse, šindi arnaud usulė-mė joks a fransėz usulė-mė okujaž an?*

Čož. *nasıl olursa.*

Kar. *bak (deje eline kalemi alıp elifba harflarėnė jazar) šindi arnaud usulė okijalėm.* 24

Čož. *peki.*

Kar. *e l i f ė s k a, b e a l t ė n d a b i r z ė b ė r n ė k, t e ü s t ü n d e i k i z ė b ė r n ė k, s e ü s t ü n d e ü c z ė b ė r n ė k, ž i m k a r n ė n d a b i r z ė b ė r n ė k, h a ė s k a, χ ı ü s t ü n d e b i r z ė b ė r ı k, d a l ı ı s k a, d e j e b ı j l e d a l - a k a d a r b u n u b ı j l e ž e b e l l e, b i r - d e e l i f, b e, s ı r a . . . ?*

Coş. *elif, be, te, se.*

Kar.

*şim dallê köse
kaptê somunu,
gitti kümese. — sora?*

Coş. *şim, ha ... ti, zi.*

Kar. *çingene kêzê.*

Coş. *ajin, gajin.*

25 Kar. *çingene dajên. — bir-de elif-ekmek, be-börek, te-tere, se-sevaq
şim-çomak, dal-davul, zel-zurna, ben çalajêm sen ojna.*

Coş. *elif nasêl jazêlêr?*

Kar. *şindi frenk usulê jazalêm. — bir xijar jap bakajêm.*

Coş. *şte.*

Kar. *hâ, oldu elif. — şindi bunnar güc-tür, bunnarê-da zel-e kadar
bellejelim. — jarêm simit jap bakajêm, altêna-da bir fêndêk.*

Coş. *böjle-mi?*

Kar. *jok, ver bana kalemi. — şte su jarêm simit, altêna-da bir fên-
dêk oldu be; jine jarêm simit, üstüne iki fêndêk oldu te; jarêm
simit, üstüne üç fêndêk oldu se; şindi bir bütün simit, bir uşun-
dan-da bir kaş çevrilir, ortasêna-da bir fêndêk olur şim; fêndê
kaldêrêrsan ha olur; ejer fêndê bütün simidin üstüne korsan
xê olur; sora ortasêndan bir bükülmüş dejnek japarsan dal
olur; üstüne bir fêndêk korsan zel olur (derken coşu'a öjretir,*

26 *sora coşuk gider. — anên üzerine bu türkijle :*

*Kêr ata urdum kênajê,
atladêm gectim Tunajê,
âlatma garib anajê.*

*(Nakarat) Dimjano hajdê hajdê mori
gömüş gerdano.*

*Tunada çêrpar bezini,
kim sevmez bulgar kêzêne?
öpejdim ela gözüni.*

(N.) Dimjano hajdê etc.

*Tunanėn köprüsü taştan,
sen çekardėn beni baştan,
ajėrdėn eştėn joldaştan.*

(N.) *Dimjano hajdė etc.*

Arnaut çekar ; — sora).

Arn. (*türkü bitirdikten sora*) *ha vore, gele gele geldik buražāza,*²⁷
daha gönliümüz nerežėze.

Kar. (*başėnė kaldėrėp*) *bu kim ?*

Arn. *vore babalėk.*

Kar. *ne var kuru kalabalėk ?*

Arn. *selamin alejkim tuzile biberile.*

Kar. *alejkiim salam karanfil ile tarcin ile.*

Arn. *sije mire sindosi vore, jemeni ze .. ze .. zerde pi .. pi .*
pilafi.

Kar. *zi .. zi .. ziftin katėsėnė je.*

Arn. *ha vore, sen arnautėe bilirsin vore ?*

Kar. *ben arnautėenin farisisini bilirim.*

Arn. *söjle bakalėm.*

Kar. *jizzetini mizzetini je dibimi, anla lezzetini.*

Arn. *sen jazėžė-sėn vore ?*

Kar. *hā.*

Arn. *vore vilajetini var-mė jazėlmėš bir mektub vore ?*

28

Kar. *ulan nasıl jazėlmėš mektub ?*

Arn. *vore pamporini jetišežek hazır mektub ?*

Kar. *ulan hazır mektub olur-mė ?*

Arn. *vore, jazažaksėn çabukėnė ?*

Kar. *adėn ne ?*

Arn. *Bajram vore.*

Kar. *šte bunda halt ettin, ben dā çolu'a çozu'a esbab japmadan ne*
çabuk geldin (dejüp Hažejvatė çā'rėr).

Haž. *ne o külhane, jine ne oldun ? (der gelir).*

Kar. *gel gel (deje bojnuna sarılır) bajramėn mübarek olsun.*

Haž. *ejidiniz sajid olsun.*

Kar. (*birden bire brakarak*) *sebeb ? — ben adėmdan hoşnud-ėm, her*²⁹

kes Karagöz deje bellemiş; şimdi adēm Sajid deje ilan-mi etti-rejim ?

Haş. *žanēm sana Sajid-Majid dijen jok, o bajramēn mübarek olsun demek dir.*

Kar. *ne bilejim ben, öjle sōjle sene; — ben sana bin kerre sōjledim bana öjle lastēklē lakērdē sōjleme.*

Haş. *jazēk sana jazēk, jazēžē olažān; — beni neje čā'rdēn ?*

Kar. *bajram geldi, bajramlaşmā čā'rdēm.*

⁸⁰ **Haş.** *ulan nasēl bajram ?*

Kar. *arnaut bajramē ?*

Haş. *nasēl arnaut bajramē ?*

Kar. *šte arkamda durıjor.*

Haş. *ulan o müšteri, hajdē git-te bak mektub-mi jazdēražak, jaz-da bir kač gurus kērp (der gider).*

Kar. *eh, bajram čelebi, ne japažāz ?*

Arn. *vore selam jazažakšēn.*

Kar. *jazdēk.*

Arn. *vore bu kadar, jalnēz selam.*

Kar. *(bir parče kalem žēžēktērarak) bitti, al bakalēm.*

Arn. *vore arkadan čožuklar taš atıjorlar.*

Kar. *(arkasēna dönüp) atmajēn be (derken arnaut kačar. — Kara-göz dönüp) aj Bajramā hā ? haj köpōlu, ulan ben seni ramazana kauštururum (der kendi kendine jazē jazmā bašlar, sōra bu tür-küjle Laz čēkar :*

81

*Alaža čorablarin
ben verdim parasuni;
nišanlumi alanin
satarum anasuni.
Diu diu div div diu.*

*Ašāda gürgen dali,
jüklēn-de gel jokari,
ničün vermezler karuji ?
Laz-da Allahin kuli.
Diu diu div div diu.*

*Dada biter kestane
tepeleri lüle lüle
nisanlumi verene
sarilurum güle güle.
Diu diu div div diu.*

Türküden sora).

Laz *taço*, gele gele geldik buražāza, daha gönlümüz nerežēze. 32

Kar. aj, bi-dā geldi.

Laz (*gajet çabuk söylüyerek*) *taço*, sen jazuzi-mi-sun, — selamin ale kum, nasıl sun, eju-mi-sun hoş-mi-sun, dolu-mi-sun boş-mi-sun, kuru-mi-sun jaş mi-sun, tok-mi-sun aç-mi-sun; — *taço* ben Trapsondan geldum, aldum bir gemi paçor, aldum bir gemi fundu, jolda bizi aldı bi furtuna aldı bi furtuna, paçor dedugun denizin dibine gittu, fundu dedugun denizin üstünde kaldu, mal dedugun fundu, mal dedugun fundu ...

Kar. stoper, — *haj* söz çekmežesi kerata *haj*, ingiliz makinesi gibi be; — *šej* bana bak bišej-mi jazdēražān?

Laz *taço*, koluma jel girdu, muska jazdirmaga geldum, *taço* fena 33
agrijor babažugum, sen bilirsun nasıl idelum, halumuz fena dur...

Kar. tornehet; — *ulan* nefesi-de bitmijor be, pekī muska jazalēm
amma adēn ne?

Laz *taço*, Xajreddin dur.

Kar. stop, *hajdē* dik dur-me?

Laz Xajreddin dur, Xajreddin.

Kar. hā Hajrettin, annadēm (*dijerek bir iki kjad karalajēp birini vererek*) bunu al sabālajn tūsü et, (*öbürünü vererek*) bunu-de al ezažije götür.

Laz *ejvallā* babaluk, dur baksisin virejum (*derken Karagözün arkasına dōru ,ošt ošt‘ derken Laz kaçar*).

Kar. (*döner bakar-ki Laz gitmiş*) *ulan* bu-du gitti hā. 34

Haz. (*gelüp*) Karagöz?

Kar. hā?

Haz. *čekar* liralare bakalēm.

Kar. ne lirasē?

Haz. sanki ben bilmijorum *dejl-mi*?

Kar. *neji bilijorsun?*

Haş. *iki liri arnauttan, iki-de Hajrettinden etti dört lira, ikisi senin ikisi benim.*

Kar. *ulan biri arkadan çoşuklar taş atıyor, öbürü-de ,oşt oşt' deşüp kaştelar.*

Haş. *bana hepsi ne verdiklerini şöşlediler.*

Kar. *sakēn inanma hā, hepsi jalan.*

85 Haş. *şte ben bilmem, eğer bir dā edersen kabul etmem, göşünü aē kaşerma (der gider; — bunun üzerene bir farisi kaside okijarak A ş e m ēēkmā başlar).*

Aşem (*kaside arasēnda*) *aman aman aman.*

Kar. (*hemen ajā kalkup*) *aman aman aman (deje aşemi zefklenir).*

Aşem *ele sen, nemene gurumsay sen?*

Kar. *kuru sarēmsak sen-sin.*

Aşem *ele jēşēl direm.*

Kar. *jēşēlmam direm.*

Aşem (*kaside arasēnda*) *aman aman aman.*

Kar. *aman aman aman.*

Aşem. *ele senin deden şümün şindi hā.*

86 Kar. *amma-da nevazile düşman-miş hā.*

Aşem *jat kişi.*

Kar. *jatmam kişi, uşkum yok kişi.*

Aşem (*kasideji bitirdikten şora Karagözün janēna gelüp*) *esselam.*

Kar. *vesselam.*

Aşem *ele sen aşem-sen?*

Kar. *hā, aşemi-jim.*

Aşem *farisi midani?*

Kar. *sevejim kajnananē.*

Aşem *ele sen meni bilüşpen?*

Kar. *bilmem.*

Aşem *ele bana Ali Ekbera derler.*

Kar. *bildim deli geberā.*

Aşem *men Irandan gelmişem.*

87 Kar. *haj köftehor haj, bu vakite kadar ajranda idin hā, ben seni ne kadar aradēm; — nasēl şourt beşin keşfi, eşi-mi? onlar geşen*

sene jajêkta ninnile salênzak sallanijorlardê; sindi jine sallanijorlar-mê?

Ažem ele sen benimle eglenüpsen?

Kar. ele seninle eglenüpem.

Ažem ele men adamên gapusun depüpem.

Kar. üç lira žeza alerlar; — sej Ažemi baba, neje lazim gouga, sindi bir işiniz-mi var?

Ažem ele isim olmajuptu, burda ne gezüptüm; — ele ben tüzar olam Irandan min deve inžu getürmüşem.

Kar. aferim Ažemi baba, bin deve inžir eji, bol bol jeriz.

Ažem ele min deve jakut getürmişem.

Kar. onun için dün m'ale kâvesinde bir merhaba görültüsü dir gidi-⁸⁸ jor, bakarêm öteki merhaba Jakubâ, beriki xoş geldin Jakubâ; ulan Istanbুলun içi Jakub dolmuş bē. — eh sōra, dā ne getirdin bakalēm?

Ažem min deve zümrüt getürmişem.

Kar. ste bunda halt ettin, bin deve zürt seni-de sojar beni-de, sinsilemizi-de. — sōra?

Ažem min deve ešjaji girembaha getürmişem.

Kar. vaj, bu hepsinden fena Ažemi baba, sej bin deve gulampara sojumuza-sopumuza nalet okutturur.

Ažem ele bundan çoğ tüzaret itmişem; ele sindi parasênê istipem virmiptü, mene Bektaş için bir senet japupsen?

Kar. sej Ažemi baba, ben jazêžê-jēm.

Ažem ele-de bilirem.

Kar. bilirsın-de Besik-taş için sepet japarmēsēn dije ne sorijorsun? ⁸⁹

Ažem ele sepet dejldü, senet dü senet.

Kar. eh japajēm amma paralar pešin.

Ažem ele virüptüm.

Kar. virüptün amma sōra arkamēzdan belki taş toprak atarlar-da ne olur ne olmaz.

Ažem ele jaz direm.

Kar. ele paralar pešin direm, ustam döjer direm.

Ažem ele-de virem-de köpek ogli.

Kar. sej Ažemi baba, akellê sa'a kaustururum hā.

Ažem ele sen nemene jazmëpsen ?

Kar. Ažeme fitili verejim-mi ? — ele sen nemene parajê virmüpsen ?

Ažem ele senin žanën çekarem hê.

Kar. ele düddüh.

Ažem çar oğlê.

40 Kar. Ažemi baba eski-püşki, sora ben adamê küskü.

Ažem ele jazupsen, ele jazupsen ?

Kar. ažem fena fitili alde. — ele jazupem.

Ažem ele çapuk tü.

Kar. (kalemi bir parçe žëžëktêrêp) al (deje verir).

Ažem ele jazsi dü.

Kar. ekşi dir hā, paralarê onutmajalēm.

Ažem (Karagözün arkasēnda birisi varmêş-da lakêrdê sōjlijor gibi) ele jêxêl direm, seni kim çağuruptü (dedikte Karagöz bu seferde arkasēna döner Ažem kaçar).

Kar. (jüzünü dönüp) Ažemi baba hā, bu-de-mi têrêzê çekti ? (derken Hažejvat gelir).

Haž. šindi ne diježên bakajēm, Ažem tamam üç lira vermiş.

Kar. ben jazêžëlêktan vaz geçtim.

41 Haž. öjle šoroloba gelemem, bir buçuk lirajê vermeli.

Kar. ne bir buçuk lirasê, bir buçuk para bile almadēm.

Haž. ham-hum bilmem, paralarê.

Kar. ne parasê ? — ele jêxêl direm, seni kim çağuruptü dejüp savuştu gitti.

Haž. bu seferlikte böyle gelsin, hanê geležek sefer hêk-mêk dinlemem (der gider. — sora bir šarkîle R u m çekmā başlar, šarki bittik-ten sora).

Rum tikamis kala.

Kar. papazên dibini jala.

Rum vre, sen jazizi-sin ?

Kar. hā jazêžê-jēm, paralar pešin.

Rum jazi bilirsin vre ?

Kar. jazê-da bilirim kêšê-da.

42 Rum jazazaksin bir mektub vre ?

Kar. hā amma paralar pešin.

Rum *vre ti ne parades?*

Kar. *ne söljorsun?*

Rum *vre ekseriz rumeka?*

Kar. *ekstersiz rum kaka bilmem.*

Rum *parla franse?*

Kar. *ne bilejim fransėz parladė-mė parlamadė-mė.*

Rum *vre mektubumu japazaksin?*

Kar. *vre paraji-mi verezeksin?*

Rum *vre elbette para verezejim.*

Kar. *hā ver bakalēm.*

Rum *jaz vre verezejim.*

Kar. *verežen amma pesin olsa dā tatlē olur.*

Rum *jaz vre, mektub jazilmadan para verezekler?*

43

Kar. *orasė-da var ā, sōra belki Ažem gibi bir bildijiniz gelir-de....*

Rum *vre nasıl bildik vre, sindi patlazajim.*

Kar. *patlarsan kimin umuru?*

Rum *vre jaz sindi zanimda sōjdürezeksin.*

Kar. *bana ne bē, žanėna sōversen.*

Rum *vre sen ne zenabetim adem-im?*

Kar. *ulan ženabet adamsan ne japajēm bē?*

Rum *okso vre.*

Kar. *bok soju sen sin kōpōlu.*

Rum *vre jazazaksin, sindi tabanzaji patlajazajim.*

Kar. *jok jok jok, öjle tabanža-fėlan patlama, — eh ne japajēm?*

Rum *vre pesin selam.*

44

Kar. *selam jazdėk.*

Rum *Celebi Nikololakiye jaz bir ev japtirazuk.*

Kar. *hā bir ev japtėražak.*

Rum *vre icinde lazim bir... nasıl derler turkce bilmem... vre japazak vau vau vau.*

Kar. *hā, hau hau hau.*

Rum *ost ost vre.*

Kar. *čelebi sōra fena japarēm.*

Rum *vre jaz.*

Kar. *jazdėk.*

Rum vre ev içinde bir kac kenef.

Kar. kenef.

Rum vre jirmi bes oda.

Kar. oda.

Rum oku vre.

- 45 Kar. vaj bu fena, ben sekiz okka prasa, dokuz okka lāna jazdēm,
şindi ne dedidi, hā ċelebi Nikololaki.

Rum vre Nikololaki.

Kar. hā Nikololaki.

Rum sora ?

Kar. bir ev japtēražak içinde köpek.

Rum ha vre pardon.

Kar. ċelebi bastona gelemem.

Rum ha köpek vre köpek.

Kar. ċelebi köpejin adēnē bellijorsun amma jüzüme karşē köpek-felan
deme, sora külālarē dejişiriz.

Rum sora vre ?

Kar. on iki kenef.

Rum vre, kac kenef ?

Kar. on iki.

Rum vre kül etti vre kül etti, cabuk jala alti tanesini.

- 46 Kar. kenefi sen jala köpölu (ileri dōru gidüp Hažejvati ċā'rēr).

Haž. ne dir o bakajēm ?

Kar. gel benim zēmba sakallē Hažijaužaum.

Haž. ne o külhane ?

Kar. şindi biz ortak dejl-mi-jiz ?

Haž. evet.

Kar. şindi ben on iki kenef jazdēm, ċelebi zijade jazdēm dedi altē
tanesi jalanažak, iċünü sen jala iċünü-de ben.

Haž. ulan külhane, kenefi jalajažak dejl-sin ā, mektubdan mürekkeb
jalajažān (der gider).

Rum vre jaz ev içinde iki bakce.

Kar. jazdēk.

Rum vre iċ sofa.

Kar. onu-da jazdēk.

Rum *vre celebi Dimitraki Sakiz adalarından ... dan dan dana dana* 47
dan (dijerek ikisi-de kalgırlar).

Kar. *(tekrar Hazejrati ça'rup)* otuz kırk tabaka kjad getir.

Haş. *ne kjadé?*

Kar. *bilmem Sakéz adalarından ... dan dan dana dana dan dedi,*
öjle bir iki tabaka kjada semajaşak-ki.

Haş. *zanem öjle up-uzun niçün jazaşan, Sakéz adalarından de geçi*
ver (gider).

Rum *vre zarfla.*

Kar. *zarfladek, — paralaré.*

Rum *(mektubu alıp)* *vre ben sindi seni kajb edezejim.*

Kar. *nasıl kajb edežen?*

Rum *vre bak (der gözünü jumar, sora açar) gördün-mü vre?* 48

Kar. *ulan o güc bişej-mi? ben-de japarém (der gözünü kapajıp Celebi*
kaçar, sora Karagöz gözünü açıp) hoppala ... ujdurduk, bu eji
tişaret, işimiz var, her gelen bir türlü savuşup gidiyor (dejüp bu
kantojle bir kaç genç kızlar çekmâ başlar :

Havuzum dört köşeli,
içi mermer döşeli ;
jana jana kül oldum,
ben bu aska düşeli.
Laj laj laj lam laj laj lam.

Kadifeden jelejim,
pempezardan gömlejim ;
potinim eski deje,
ben niçün evlenmejim.
Laj laj laj lam laj laj lam.

Deniz dibi midije,
altun kusak hedije,
sarelalém jatalém,
sahat geldi jedije.
Laj laj laj lam laj laj lam.

Üstü açék pajtonnar
gezeriz pijasada ;

harf atarêz kêzlara,
bêrakêrêz merakta.
Laj laj laj lam laj lam.

kanto bittikte)

49 Kêzlar: gele gele geldik buražāza, aže b gönlümüz nerežeze, jazeže
baba vaktênêz hajr ola.

Kar. hā? (dijerek birden bire ajā kalkar) šej, sefa geldiniz.

Kêzên biri: sefa bulduk jazeže baba.

Kar. (kendi kendine) ā žanēm šej, öndeki-de parlak amma arkada-ki
dā güzelže; — šej, bišej-mi jazdêražaksênêz?

Kêz. evet jazeže baba amma... abla, šej sen sөjle.

Öbür kêz: ā vallahi sөjlejemižem, kêz sөjleji ver ste.

Kar. ühm, adam ne utanižorsênêz, sөjleji verin vesselam; (kendi
kendine) aže baba bana-mi alaka ettiler? (kêzlara) žanēm sөjleji
versenize.

Kêz. Vallahi...

[jorsun?

50 Abasê: ā ajol sen deli-mi oldun, okadaržêk šej ničün sөjlejemi-

Kar. šej, annasêldê; — name-mi jazdêražaksênêz?

Kêz. hā.

Kar. šej jazarēm amma pešin başlama kêrasê birer seftali.

Kêzlar: ah ajol, hiç öjle šej olur-mu?

Kar. oldünнан olu verir, mektub bittikten sora...

Kêz. ā vallahi bu herif utanmijor.

Kar. žanēm bunda utanažak ne var?

Abl. kêz ne utanmaz herif bu.

Öbür kêz: ah abla, ne olu verir, dedini jape verelim.

Kêzlar: hiç öjle šej olur-mu?

Öbür kêz: olur jā, ničün olmaz.

Kar. šej aferim aferim, olur ja ničün olmaz.

51 Kêzlar: ā vallahi... (derken ,aho‘ diye bir nara kopar, kopup Deli
Bekir gelir).

Bek. ulan anassênê avradênê, kêzênê kësra'ne, ožak davlan-bazênê,
kümešte-ki kazênê, rafta-ki asêlê sazênê, sandê'ne sepetini, asta-
rênê bezini, ā'zênê jüzünü, burnunu gözünü, düzünü düzgününü
sallajép sêrtladēmênên...

Kar. deh köpölu köpek, koža kenef kuburunu juttun-mê?

Bek. ulan babalêk?

Kar. ne var, kuru kalabalêk.

Bek. ulan bunnar burda ne arijor bakajêm?

Kêz. vallahi efendi baba, gezmeje êkmeştêk, burda bu deli herife rast geldik, bize takêlijor.

Bek. ulan hajdên eve, şehennem olun bakajêm, bir dâ sizi buralarda 52 görmejim (dedikte kêzlar giderler). — (Karagöze) ulan şindi elimden ne çekežen bakajêm?

Kar. şej ben burda jazêžêjdim...

Bek. ulan kêzlara niçün takêldên bakajêm?

Kar. inan olsun onnar bana takêldêlar.

[olur.

Bek. ulan şindi senin bejninden meze, kaburgandan pırzola güzel

Kar. haj eşölu, ulan beni Karaman kujunu-mê zann ettin?

Bek. ulan şu belini ej bakajêm.

Kar. niçün?

[gelir)t

Bek. ulan iki parçe edüp kuş başê êkaražân (derken Hažejva.

Haž. vaj Bekirā, vaktê serifler hajr olsun efendim.

53

Bek. Allā ömürler versin H. celebi.

Haž. efendim böyle vakêtle-vakêtsêz buralarda ne dolaşıjorsênêz?

Bek. efendim bu herif bizim kerimeleri ajartêp buraja getirmiş.

Kar. Hažižaužau arê boku ā'zêma dolsun-ki jalan söjljor.

Haž. haj külhane haj; — aman efendim janlêş olmalê, bu zatê ben tanêrê'm, bu burada jazêžê-dêr, bir janlêşlêk olmalê.

Bek. jok Hažejvat celebi, ben bu herifi kesmejinže rahat edemem.

Haž. aman efendim jazêk-têr, bendenize ba'žlajênêz.

Bek. olamaz efendim.

Haž. aman efendim merhamet ediniz, bu seferlik ba'žlajênêz.

Bek. hajdê Hažejvat celebi, bu seferlik senin xatêrên içün braktê'm lakin jarên aysam bir güzel ojnu ojnar-mê bakajêm?

Haž. baş üstüne efendim (dedikte Deli Bekir gider, sora Hažejvatla Karagöz-de ,On kerre ben demedim-mi' türküsünü söjljerek giderler).

III.

Íródeák-játék.

¹ *Hads.* (Mint rendesen Kasidét énekel, mondókájának befejeztével pedig Karagöz ajtaja elé megy és hívja): Karagöz hé Karagöz.

Kar. (A ház belsejéből.) Mi az?

Hads. Jer ficzkó, hamuházi jer (*gel*).

Kar. Kopasz (*kel*) te vagy.

Hads. Ficzkó nem kopaszt mondtam; — hogyan szólítson már az ember, no hivlak hát zsidóul: *venaki venaki* ¹⁾ (jer).

Kar. Vedd a pénzt, tölts rakit.

Hads. Hej *köfte* (hús-gombóc) evő, hej; — ficzkó *elado elado* ²⁾ (jer).

Kar. Másnak is (*ele-de*) megteszem, neked is.

Hads. *Jaketo jaketo* ³⁾ (jer).

Kar. Zsiredényre (*jā-kutusu*) nincs szükség.

Hads. Nem is tudom már hogyan kellene szólítani; *bijā bijā* ⁴⁾ (jer).

² *Kar.* (Lejön.) Hol a pilao?

Hads. Ficzkó miféle pilao?

Kar. (Hadsejvatra egyet üt, a mire az elfut.) Ebatta arcátlan embere, ajtóm elé jön és egyre piláfot mit hajtogat; — még csak eszébe sem jut, hogy Karagöz ő nagysága haragos-e, bosszús-e, fáradt-e avagy melabúsan el-el ábrándozik? — uram, valamit akartam írni (valamit vettem tollamba), jön és agyamat *te... te... te...* (ezzel Hadsejvat ismét jön).

Hads. Ugyan Karagöz, miért bosszankodol annyira, hisz csak beszélgetni (*majza konušmā*) jöttem.

Kar. Asztal verekedni (*masa tokušmā*) jöttél?

³ *Hads.* Lelkem nem így, uraságoddal kissé tanácskozni (*haspuhal etmeje*) jöttem.

¹⁾ Spanyol-zsidó nyelven. ²⁾ görögül. ³⁾ albán nyelven. ⁴⁾ perzsául.

Kar. Ki mondta neked, hogy fűszeres vagyok.

Hads. Ficzko hamuházi, miécsoda fűszeres?

Kar. Mit tudom én, azt mondod, hogy régi mézet enni (*eski bal jemeje*) jöttél.

Hads. Lelkem dehogy régi méz; azért jöttem, hogy lássalak és el-elmondjuk egymás baját (*görüšüp dertleşmeje geldim*).

Kar. Azért jöttél, hogy verekedjünk és egymásnak neki keménykedjünk (*döüşüp sertleşmeje-mi*)?

Hads. Ejnye de vastag fejű vagy hé! — lelkem látni óhajtottalak (*seni özledim*) és...

Kar. Már megint elkezdted?

Hads. Mit?

Kar. A zsebtolvajlást.

Hads. Miféle zsebtolvaj?

Kar. Mit tudom én, nagyon is vizsgáltál (*beni gözlemis-sin*).

Hads. Karagöz dehogy vizsgáltalak, látni óhajtottalak és eljöttem — hogy lássam, mi újság.

Kar. Ficzko, így beszélj hát; — egyre csak azt hajtod, hogy asztal verekedni jöttem, nem, régi mézet enni jöttem.

Hads. Ej testvér régóta nem találkozhattunk, lássuk csak, hogy vagy (földön vagy-e, égen vagy-e, milyen világban vagy *ne alemde sin*)?

Kar. Még csak a *serifében* kódorgok, az *alemig* nem jutottam.

Hads. Lelkem mit csinálsz?

Kar. Hagyd Hadsejvat hagyd, te se kérdezd, én se mondom; nem tudod, hogy mi érte szegény fejemet.

Hads. Mi az (üdv legyen) testvér, mi történt?

Kar. Mi történt volna, újságíró lettem hé.

Hads. Ficzko hiszen kezedhez lábadhoz illik is, akár a tevéhez a selyemkereskedés.

Kar. Ugyan tán nincs inyedre; — kinél vagyok én alább való?

Hads. Nem lelkem, nem azt mondtam, hogy sok neked, hanem az újságírók olvasni meg írni is tudnak, neked pedig az írást meg az olvasást isten teremtsé elé.

Kar. Különös, az újságíráskodáshoz olvasás írás is szükséges?

Hads. Igen és azonfelül, hogy az általános jó erkölcsöknek szolgálatot tehessünk különböző tudományokban való gyakorlottsággal.

ság is szükséges, például az elvont tudományok közül az algebra (*žebir*).

Kar. Neeem, lásd az erőszaknak nem engedhetek (*žebre gelemem*).

Hads. A mérés számtana.

Kar. Hogy a számolásban való tudományom milyen, jöjj és láss a mézszárossal való adás-vevéskor.

Hads. Csillagászat.

Kar. Ahhoz kitünően értek, ha egy *sik bej*-t látok, egy pillantásra megtudom, hogy van-e apró a zsebében avagy nincs.

Hads. Bölcsesség.

6 Kar. Ahhoz gyanu se fér.

Hads. Földrajz meg jog (*hukuk*).

Kar. Kukuk.

Hads. A gazdagság tudománya (*servet fenni*).

Kar. Nem ismerem.

Hads. Kit?

Kar. Servet efendit.

Hads. Hej hamuházi hej; — a közigazgatás tudománya (*ilmi idare*).

Kar. Tudom, hogy sok olaj ne menjen kárba, éjjel égetik.

Hads. Ficzkó nem arról van szó, a gazdálkodás módja.

Kar. Tudom én, hogyan gazdálkodjak.

7 Hads. Történet (*tariḫ*).

Kar. Mi van azon, ezer háromszáz kettő.

Hads. Törvény tár (*düstur*).

Kar. A *destur*-nak (helyet), vigyázz' nemzetségét is ismerem.

Hads. Politikai tudomány (*iimuri siyasije*).

Kar. Ha négy evezőjű, én a *siyasiján* kívül még a dugócska játékot is ismerem.

Hads. Statistika.

Kar. Nyugtóm nincs rajta.

Hads. Min?

Kar. A kurta párnán (*kěsa jastěktan*).

Hads. Hej hamuházi hej; — a gondolkodás tudománya (*mantik*).

Kar. Mindnyája közt még legjobban ezt ismerem, és azon felül nagyon is szeretem.

Hads. Lássuk hogyan ismered.

Kar. Ramazánkor főzik, savanyú tejet öntenek rá, beléje meg vag-
dalt húst tesznek.

Hads. Hej féleszü hej, a gondolkozás-tant (*mantik*) *manti*-nak
(tészta étel) gondolva megtetted az újságíráskodással, egész-
ségedre válják hé.

Kar. Egészségemre hát, ki nem szereti a *mantit*?

Hads. Újságíráskodó embernek még a tintát is kell hogy nyalta
légyen.

Kar. Azt is nyaltam.

Hads. Lássuk hogyan nyaltad?

Kar. Mikor a pajtásom szokta volt inni, én is nyaltam az edényét.

Hads. Lelkem nem erről van szó, tudsz-e olvasni írni?

Kar. Nem együtt játszszuk-e minden esztendőben az íródeák-játé-
kot, még egy olvasó-játékot is rám akarnál sózni?

Hads. Mintha bizony nagy dolgot művelnél vele, hogy az íródeák-
játékot eljátszod úgy-e?

Kar. Lelkem én nem azt mondtam neked, hogy újságot olvastam,
hanem hogy újságot írtam.

Hads. Legyen úgy, lássuk hát hogyan írtál?

Kar. Ne kérdezd Hadsejvat, megfogtak és bedugtak egy edénybe.

Hads. Ugyan, a Jalovai útba-e?

Kar. Nem a lelkem, azt mondták izé lettél.

Hads. Mit mondtak, mi lettél?

Kar. *F'ormason*-e (istentagadó), *felfoson*-e, ilyes valami.

Hads. Ah tudom már, filozóf.

Kar. Az az, azt mondták ime ilyen lettél.

Hads. Hát aztán?

Kar. Váltig mondtam, hogy ez a mondtátok ember én nem vagyok,
meg nem tudtam velük értetni; végre is erőszakkal bejutottam
az edénybe; óh Hadsejvat olyan szűk, olyan nedves volt, hogy
csepp hja, hogy szét nem pukkantam, az anyatej is az orro-
mon jött ki.

Hads. Hogyan szabadultál ki ebből a kínos helyzetből (*muzi-10*
kadan)?

Kar. Ficzkó muzsikának- minek mi helye itt, edény feneke,
edényé.

Hads. Legyen úgy, hogyan kerültél ki az edényből?

Kar. Ha én rajtam múlik, nem lett volna lehetséges; a jóltévők egyike az edényt összetörte és így jutottam ki.

Hads. Nagyon jó.

Kar. De még különösebb...

Hads. Beszéld csak el.

Kar. Az edény összetörtkor a szabadban maradtam ugyan, ekkor a fejemre egy csengős süveget, lábamra meg csengős csizmát.

Hads. Szóval mindkét lábadat egy papucsba szorították.

Kar. A kezembe is egy sípos ostort adtak és azt mondták: ime tatár lettél.

Hads. Különös, az újságírást tatárkodással cserélted fel?

Kar. Dehogy csere-bere, be szót nem értő ember vagy hé, mester-ségem megint az újságírás, csak a formája más.

¹¹ *Hads.* Ha úgy van, hol a csengő?

Kar. Széttörött.

Hads. Ej ej, bár ne tört volna szét.

Kar. Én sem akartam, hanem baleset történt velem.

Hads. Szóval nem újságíróskodhattál.

Kar. Lelkem nem a mesterségen múlt; azt nem tudom, mások hogyan csinálják.

Hads. Na most mi tévő leszel?

Kar. Mostan először is magas személyed azután meg magas személyem egyet mulatunk.

Hads. Ez könnyű, hanem mivel mulatunk?

Kar. Te is megtetted, talán elapadt a mulatás forrása? például előttünk tél megettünk nyár, télen sár nyáron por és még mi mindenféle elbeszélések; ezeket öt nyelven megírjuk és eladjuk.

¹² *Hads.* Ficzkó, tudsz-e öt nyelvet?

Kar. Persze hogy tudok, újságíróskodásomkor öt nyelvet használtam; voltaképpen hatot tudok, hanem egyet nem beszélek.

Hads. Melyiket?

Kar. Szép anyanyelvemet a *mingen* nyelvet, mely a világra hozott.

Hads. Hát a többiek melyek?

Kar. Mindenek előtt törökül.

Hads. Aztán?

Kar. Francziául?

Hads. Tudsz francziául?

Kar. Persze hogy tudok.

Hads. Mondj valamit, lássuk.

Kar. *Didon žoni manža bonor pardon.*

Hads. Nagyon jó, ez a második.

Kar. Aztán görögül.

Hads. Eh görögül is mondj csak valamit.

Kar. *Tikamis kalos falan-filan* (hogya vagy, jól, ez és az).

Hads. Ezzel három.

Kar. Aztán örményül.

13

Hads. Beszélj csak.

Kar. A hamis ötöst a kurta arnautnak adta *gillasz*.

Hads. Négy.

Kar. Bulgárul.

Hads. Emígy is beszélj csak valamit.

Kar. *Znašti dajna meni dobra bot.*

Hads. Pompás, oroszlán Karagözöm, így hát voltaképpen te zárt szekrény voltál.

Kar. Persze, hát mit gondolsz, — hogy jó módunk ne legyen.

Hads. A mióta nem láttalak egészen megváltoztál.

Kar. Pedig még mit láttál, te még csak ezután fogsz engem megérteni.

Hads. Hanem testvér te valóban haladtál.

Kar. Persze hogy haladtam.

Hads. Eh, nem találhatnánk-e együtt valami jövedelmi forrást? 14

Kar. Miért ne?

Hads. Ugyan Karagöz, valami jutott eszembe.

Kar. Mi jutott megint?

Hads. Egy szép útja a pénz-nyerésnek.

Kar. Ficzkó, én minden nap bolyongok az utcázakon, de ilyes dolgra még nem akadtam; hol az a szép út?

Hads. Ugyan testvér, te szépen írsz, néhány nyelvet is értesz.

Kar. Osztán?

Hads. Minek sietsz úgy?

Kar. Nem, izé azt a pénzes utat hadd látnám.

Hads. Nekem egy boltom van, ezt neked adom, szép íróbolt lesz 15 belőle, de meg elegendő nagy is; te ülj a boltban, én neked jócska klienseket szerzek, a kiknek ügyei után fogsz látni; — ebből jócska pénzt szerzünk és társnak állva hozzád majd csak elélünk; mit szólna hozzá?

Kar. Derék, én kétágú szakállú Hadsidsaudsaum, hijával ne légy mint a domb retekje.

Hads. Azután apró gyerekeket is küldök, hogy olvastasd őket; ebből is nyerünk valamieskét.

Kar. Az is lehet ficzkó Hadsejvat, te tíz parásnak a szegénye.

Hads. Karagöz én mostan megyek és rendbe hozom a boltot.

¹⁶ *Kar.* Rajta csak.

Hads. Addig is ,ja hu' veled! (Ezzel elmegy).

Kar. Velem is ,o o' (Ezzel a maga ajtaja felé megy és ,tak tak' zörget az ajtón).

Fel. (A házból): Ki az?

Kar. (Visszatér és Hadsejvatot kiáltja elé. — Hadsejvat visszajön)
Izé kinek hívnak engem?

Hads. Hogyhogy, kinek hívnak engem?

Kar. Lelkem haza mentem és azt kérdezték, ki az.

Hads. Lelkem, mondd, hogy férjed (*ajaliniz*) jött (ezzel elmegy).

Kar. (Ismét haza megy és zörgeti az ajtót).

Fel. Ki az?

Kar. A *hajal* (árnyék) játékos jött meg.

¹⁷ *Fel.* Ugyan ficzkó, itten körülmetélés ünnepe most nincs, más felé nézz.

Kar. (Ismét visszatér, előkiáltja Hadsejvatot és azt mondja neki)
izé azt mondták, hogy nincs itten körülmetélés ünnepe.

Hads. Te mit mondtál?

Kar. Azt mondtam, hogy a *hajal*-játékos jött meg.

Hads. Lelkem dehogy *hajal*-játékos, menj és mondd, hogy az urad (*kozan*) jött meg (ezzel elmegy).

Kar. (Megy és zörgeti az ajtót.)

Fel. Ki az?

Kar. Kocsán (*kočan*) jött.

Fel. Ej ficzkó, mit csináljak a kocsánnal, vidd azoknak, a kik jószágot tartanak.

Kar. (Visszatér) Hadsidsaudsau?

Hads. (Jön) Lelkem, mi baj?

Kar. Ficzkó azt mondták, hogy a kocsánt azoknak vidd, a kik jószágot tartanak.

¹⁸ *Hads.* Lelkem mondd: nyisd ki, én jöttem; ha azt kérdi, ki vagy, mondd: Karagöz. (Ezzel elmegy).

Kar. (Megy és zörgeti az ajtót.)

Fel. (Nem hallja, hanem bent a gyermek bölcsőjét rengetve a következő *ninnit* [gyermekdalt] énekli:

Ninni fiamnak ninni,
aludjék fiam ninni,
nőjjön magzatom ninni. —).

Kar. (Ismét zörgeti az ajtót.) Nyisd ki hé.

Fel. (Nem hallja): Ninnit mondok fiamnak ninnit,
aludjék a gazember fia ninni,
nőjjön a gézengúz fia ninni.

Kar. Nyisd ki az ajtót hé, izé dolgom van.

Fel. Ninni ninni ninnieske,
bő hagymájú kis paszuly,
fiam egyék jóllaktig.

Kar. Ficzkó, a nadrágom piszkítom be, nyisd ki.

19

Fel. Dandini dan din dandija bej,
az anyja kő-tyúk; az apja tűzok;
égtem főztem
de bolond egy faj:
csikoskás, csikoskás nagynéne,
bokrétás sógornéja,
gyúrt nadrágu nénike,
félpapucsú nagyanya.

Kar. (A kapukilincset mindkét kezével veri, a hogy csak erejétől telik).

Fel. Ki az a kapuban ninni
ki veri a kaput ninni?

Kar. Nyisd ki mondom, én jöttem.

Fel. (Jön, a kaput kinyitja.) Alláhra, vakulj meg ember, a gyereket is felköltötted.

20 *Kar.* Most a gézengúz fiának szólaltatsz úgy-e?

(Azután Karagözök felé egy széket és asztalt állítanak fel, az asztalra egy-két tentás edényt, néhány tollat és néhány ív író-papírt tesznek, — azután egy kaszidével Hadsejvat jön ele).

Hads. (A Kaszide befejeztével.) Karagöz, Karagöz, Karagöz!

Kar. Ficzko lélegzetet végy hé!

Hads. Karagöz, Karagöz fuss fuss (*koş*).

Kar. *me...me...me...* (Ezzel egyszerre csak alighogy lejön, bele-
ütődik az asztalba és elesik, aztán felkel): ki rakta ide ezt a
zsibvásárt?

Hads. Ime a mondottam bolt.

Kar. Miféle bolt ez?

Hads. Rád nézve is nagyon alkalmas.

21 *Kar.* Ennél jobb már mit sem ér.

Hads. Ej, hány garas házbért adsz?

Kar. Miféle házbér, te hány garast adsz nekem?

Hads. Ficzko még én adjak neked?

Kar. Minden esetre, ellophatják; aztán egy edény árpát is hozz ide.

Hads. Miféle árpát?

Kar. Ficzko, hát nem liba-ól-é ez?

Hads. Lelkem egy nagy boltot liba-ólnak tennél meg?

Kar. Persze.

Hads. Karagöz, te most ülj le ide, meglátod hogy mennyi klienst
küldök én hozzád.

Kar. Jól van, hát pénz?

Hads. Havonként öt medsidijét kapok.

22 *Kar.* Ficzko, de adj nekem naponként egy hármast (három gara-
sost), hogy én itt üljek.

Hads. Most lakbérre-mire nincs szükség; a mit a kliensektől ka-
punk, közös lesz.

Kar. Nohát rajta.

Hads. Barátaim egyikének egy kis fia van, a minap éppen rólad
volt szó, megyek és azonnal elküldöm fiát, te is szépecskén
olvastasd (ezzel elmegy).

Kar. (Kezébe veszi a tollat.) Öt meg öt kétszer öt, ötből öt elment,
a házból a vendég elment nulla; kilenczből öt nem mehet,
kilenczből kilencz kiment, a házból a bérlő kiment, ismét
nulla.

(Ezzel egy türkű kíséretében egy kis fiú jön.)

Fiu Apó, add kezedet hadd csókoljam meg (*destinizi pus idejim*). 23

Kar. A korsóból latrot csinálsz (*testiji pust-mi edežen*)?

Fiu Kezedet hadd csókoljam.

Kar. Nagyot nőjj (ezzel kezet csókoltat), hogy hívnak?

Fiu: *Memiš*-nek.

Kar. Evett-e (*jemiš-mi*)?

Fiu *Memiš*-nek.

Kar. Evett vagy nem evett legyen; — mostan arnaut avagy francia módszer szerint akarsz-e olvasni?

Fiu A hogyan lehet.

Kar. Ide nézz (ezzel kezébe veszi a tollat és az ábéczé-betűket írja); mostan arnaut módjára olvassunk.

Fiu Nagyon jó.

Kar. *elif* semmi, *be* alatta egy pont, *te* felette két pont, *se* felette három pont, *žim* a hasában egy pont, *ha* semmi, *xi* felette egy pont, *dal* semmi; — így ezeket egészen *dal*-ig jól tanuld be, azután meg *elif*, *be* ... nos?

Fiu *elif*, *be*, *te*, *se*.

Kar. *žim*, *dal*-os ritka szakálú
kapta kenyerét,
ment a lúdólba. — aztán?

Fiu: *žim*, *ha* ... *ti*, *zi*.

Kar. Czigány leánya (*čingene kēžē*).

Fiu: *ajin*, *gajin*.

Kar. Czigány nagybátya (*čingene dajēn*). — továbbá *elif* kenyér (*ekmek*), *be* rétes (*börek*), *te* fű (*tere*), *se* felelet (*sevab*), *žim* furkós (*čomak*), *dal* dob (*davul*), *zel* klarinett (*zurna*) én hadd lopom te játszod (*sen ojna*).

Fiu Az *elif* hogyan íródik?

Kar. Most frank módjára írunk; — csinálj csak egy ugorkát.

Fiu Ime.

Kar. Így, ez az *elif* (!); — ezek már nehezek, *zel*-ig ezeket is tanuljuk be; — csinálj csak egy fél pereczet, alá meg egy mogyorót.

Fiu Így-e?

Kar. Nem, add csak ide a tollat; — ime itt a félperecz alatta meg egy mogyoró, ez a *be* (♫); ismét egy fél perecz felette két mo-

gyoró, ez a *te* (ت); fél perecz felibe három mogyoró, ez a *se* (س); most egy egész perecz, egyik végén egy ívet kell vonni, középebe meg egy mogyorót, ez a *zim* (ج); ha a mogyorót elhagyod, *ha* lesz (ح); ha a mogyorót egészen a perecz felibe teszed, *çi* lesz (خ); aztán ha egy közepén meggörbedt botot csinálsz, *dal* (د); ha mogyorót teszel felibe, *zel* lesz (ذ); (ezzel a gyermeket tanítja, később a gyermek elmegy. — Aztán a következő dallal az Arnaut lép elő:

Fehér lovam befestettem,
A Dunán által ugrattam,
Ne sirasd a szegény anyát.
Dimjano rajta rajta *mori*
Ezüst állú.

A Dunában mossa vásznát,
Ki nem szeret bulgár leányt?
Csókoltam vón sötét szemét.
Dimjano stb.

Duna hidja kőből való,
Te juttattál engem bajba,
Társ baráttól elválasztál.
Dimjano stb.)

27 *Arn.* (A dal bevégeztével): Hé vore (legény) jöttést jöttünk egész idáig, de a szivünk még meddig!

Kar. (Fejét felemelve): Ki ez?

Arn. Vore apócska.

Kar. Mi kell száraz csomóka.

Arn. Üdvözöllek sóval borsóval.

Kar. Isten hozott szegfűvel fahajjal.

Arn. Hogy vagy, jól? (*sije mire šindoši*) vore, nem eszem *ze* ... *zer* ... *zerdés* (édes) *pi* ... *pi* ... piláfot.

Kar. A ke ... ke ... kemény szurkot edd meg.

Arn. Hé vore, arnautúl tudsz-e vore?

Kar. Én az arnautnak perzsáját tudom.

Arn. Beszélj hát csak.

Kar. *Jizzetini mizzetini*, edd a fenekem, hogy tudd meg az ízét.

Arn. Te író vagy vore?

Kar. Az.

Arn. Vore, országomba van-e egy írott leveled, vore?

28

Kar. Ficzkó, lehet-e szó kész levélről?

Arn. Vore, írsz egyet gyorsan?

Kar. Mi a neved?

Arn. Bajram.

Kar. Na ezt rosszúl tetted, mielőtt még a gyerek seregnek ruhát csinálhattam volna, gyorsan elő jöttél. (Ezzel Hadsejvatot kezdi előkiáltani).

Hads. Mi az hamuházi, mi baj megint?

Kar. Jer jer (ezzel átöleli), ünneped áldott legyen.

Hads. Ünneped szent legyen (*ejidiniz sajíd olsun*).

Kar. (Egyszerre csak elhagyja): Az oka? én a nevemmel meg²⁹ vagyok elégedve, mindenki engemet Karagöznek tud, mostan meg tudassam, hogy *Sajíd* a nevem?

Hads. Lelkem ki mondott neked *Sajídot*-mit; az azt jelenti, hogy bajramod áldott legyen.

Kar. Mit tudjam én, így beszélj te is; már vagy ezerszer mondtam, hogy nekem ilyen huzós szókkal ne állj elő.

Hads. Kár érted kár, hisz íródeák volnál; mért hívtál?

Kar. A bajram jött meg, azért hívtalak, hogy ünnepet tartsunk.

Hads. Ficzkó miféle bajram?

80

Kar. Az arnaut bajram.

Hads. Miféle arnaut bajram?

Kar. Ime hátam megett áll.

Hads. Ficzkó az kliens; rajta csak lódulj, nézd: levelet akar-e iratni? írj és kapard be néhány garast.

Kar. Eh (helyére megy, Hadsejvat is el) Bajram uram, mi lesz?

Arn. Vore, üdvözlétet írsz.

Kar. Megvan.

Arn. Vore ennyit, csak is üdvözlétet.

Kar. (Egy kicsit perczegtetve a tollát): Kész.

Arn. Zárd be.

Kar. (Bezárva): Ime fogd.

Arn. Vore, hátad megett követ dobálnak a gyerekek.

Kar. (Hátra fordul): Ne dobáljatok hé! (Ezalatt az arnaut elfut;

— Karagöz ismét megfordul): hé Bajram uram, mit? hej kutyaházi, ficzkó majd összekerítettlek én a ramazánnal. — Ezzel hozzá kezd az íráshoz, azután meg a *Láz* vonul elé ezzel e türküvel:

81

A tarka harisnyáit,
A pénzt én adtam érte;
A ki arám elveszi,
Eladom az anyját is.
Diu diu div div diu.

Odalent a tölgy ága,
Fogjad és jer ide fel;
Mért nem adják az asszonyt?
Láz is isten szolgálja.
Diu diu stb.

Hegyen nő a gesztenye,
A csúcsa pipa forma;
A ki arám id' adja,
Ölelkezem nevetve.
Diu diu stb.

A türkü után)

82 *Láz*: Izé, jöttést jöttünk egész idáig, de a szívünk még meddig.

Kar. Ej, megint jött egy.

Láz: (Nagyon gyorsan beszélve.) Izé, te író vagy üdvözöllek, hogy vagy, jól vagy-e, boldog vagy-e; tele vagy-e, üres vagy-e száraz vagy-e, nedves vagy-e; jól laktál-e, éhes vagy-e; — izé Trapezuntból jöttem, vettem egy hajó rezet, vettem egy hajó mogyorót; az úton nagy vihar ért utól bennünket, nagy vihar ért utól, az említetted réz a tenger fenekére ment, az említetted mogyoró a tenger felett maradt, a portékául említetted mogyoró, a portékául említetted mogyoró...

Kar. Stoper (megállj), hej szófia gézengúzsa hej, akár egy angol gép; — izé ide nézz, iratni akarsz valamit?

83 *Láz*: Izé, szél ment karomba, azért jöttem, hogy muskát iratok veled; izé nagyon fáj apócskám; te tudod, hogy mit kell tennünk, állapotom rossz...

Kar. Tornehet, ficzkó, meg nem szűnik a lélegzete; — nagyon jó, írok egy muskát, de mi a neved?

Laz: Izé Hajreddin...

Kar. Stop (megállj); rajta mereven állj (*hajdē dik dur*)!

Laz: Hajreddin, Hajreddin.

Kar. Ha, Hajrettin, tudom már (ezzel egy-két darab papirost beír és az egyiket átadja): ime vedd, reggelenként füstöltesd; (a másikat adja): ezt meg a gyógyszereshez vidd.

Laz: Köszönöm apócska, várj hadd adjam a baksisodat. (Ezzel Karagöz háta iránya felé elkezdí, czoki czoki, Karagöz is hátra fordul és mialatt czoki czokit mond, a Láz elfut).

Kar. (Visszafordul és látja, hogy a Láz elment): Ficzkó, ez is³⁴ elment, hej.

Hads. (Jön): Karagöz?

Kar. He?

Hads. Vedd csak elő azokat a lírákat.

Kar. Miféle lírákat?

Hads. Mintha én nem tudnám úgy-e?

Kar. Mit tudsz?

Hads. Két líra az arnauttól, kettő Hajrettintől, összesen négy líra; ketteje a tied, ketteje az enyém.

Kar. Ficzkó, az egyik elkezdí, hogy hátad megett követ dobálnak a gyerekek, a másik meg czoki czoki és ezzel elfutottak.

Hads. Nekem mindent elmondtak, a mennyit adtak.

Kar. Valahogy el ne hidd hé, hazugság az egész.

Hads. Ime nem tudom, ha még egyszer mondod, el nem fogadom; ³⁵ — nyisd ki a szemed, ne szalaszd el őket. (Ezzel elmegy; — utána meg egy perzsa kaszidét énekelve a *Perzsa* lép fel.)

Per. (A kaszide éneklése közben): óh óh óh.

Kar. (Azonnal talpra áll és óh óh-kat mondvá a perzsát gunyolgatja.)

Per. Ficzkó te, miféle gazember (*gurumsax*) vagy?

Kar. Száraz hagyma (*kuru saremsak*) te vagy.

Per. Ficzkó, pusztulj, mondom.

Kar. Nem pusztulok, mondom.

Per. (A kaszide éneklése közben): óh óh.

Kar. óh óh.

Per. Ficzkó, most mindjárt nagyapád taknyát..

86 *Kar.* Ugyancsak ellensége a náthának ám.

Per. Kotródj (*jat*) ember.

Kar. Nem fekszem le ember (*jatmam kişi*), nem alhatnám ember.

Per. (Miután a kaszidét befejezte, Karagöz mellé jön): *Esselam* (üdv veled).

Kar. *Vesselam* (és azzal vége).

Per. Ficzkó, te perzsa (*ažem*) vagy?

Kar. Az, tudatlan (*ažemi*).

Per. Tudsz-e perzsául (*farisi midāni*)?

Kar. Hogy szeressem az anyósodat (*sevejim kajnananē*).

Per. Ficzkó, ismersz-e engem?

Kar. Nem ismerlek.

Per. Ficzkó, engem Ali Ekber gazdának hívnak.

Kar. Tudom, bolond dögnek (*deli geber*).

Per. Én Iránból jöttem.

87 *Kar.* Hej *köfte*-evő hej, mindeddig íróban (*ajran*) voltál? mennyire kerestelek én téged, mit csinál savanyú tej úrfi, jól érzi magát? a mult esztendőben anyám asszony a köpüben rázogatta őket, még most is rázódnak?

Per. Ficzkó, gunyolódol velem?

Kar. Ficzkó, gunyolódom veled.

Per. Ficzkó, én az ember fejét beverem.

Kar. Három lira kártérítést vesznek rajtad; — izé Adsemi apó minek veszekedjünk, valami ügyed-bajod van tán?

Per. Ficzkó, ha dolgom nem lett volna, miért jöttem volna ide? — ficzkó, én kereskedő vagyok, Iránból ezer teve gyöngyöt (*inži*) hoztam.

Kar. Derék Adsemi apó, ezer teve füge (*inžir*); ugyancsak eszünk ám.

88 *Per.* Ficzkó ezer teve rubint (*jakut*) hoztam.

Kar. Azért volt hát tegnap negyedünk kávéházában az a nagy üdvözlégyszaj; nézem: hát az egyik üdvözlégyszaj Jakubgazda, a másik Isten hozott Jakubgazda; ficzkó hisz Sztambul egészen megtelt Jakubokkal; — hát még mit hoztál?

Per. Ezer teve smaragdot (*zümrüt*) holmit hoztam.

Kar. No ezt ugyan rosszúl tetted, ezer teve szegény (*zürt*) téged is kifoszt, engem is, nemzetségünket is; — aztán?

Per. Ezer teve nagyértékű (*girembaha*) holmit hoztam.

Kar. Jaj, valamennyi közt még ez a legrosszabb adsemi apó, izé, ezer teve sodomita (*gulampara*) egész nemzetségünkre átkot hoz.

Per. Ficzkó, ezzel én sokat kereskedtem, aztán Bektasnak tízezer garas árú portékát adtam; most én pénzemet akartam, nem adta. Csinálsz-e nekem Bektas számára egy adós levelet (*senet*)?

Kar. Izé Adsem apó, én író vagyok.

Per. Hiszen tudom.

Kar. Ha tudod, miért kérded, hogy *Beşik-taş* számára csinálsz-e 39 kosarat (*sepet*)?

Per. Ficzkó, nem kosár; levél kell, levél.

Kar. Eh csinállok, hanem előbb pénzt.

Per. Ficzkó adok.

Kar. Adsz ám, csak hogy aztán hátam megett talán követ földet dobálnak és mi minden megeshetik még.

Per. Ficzkó írj mondom.

Kar. Ficzkó, előbb a pénzt mondom; mesterem megver, mondom.

Per. Ficzkó megadom, kutya fia.

Kar. Izé Adsem apó, most mindjárt az eszes elevennel hozlak össze.

Per. Ficzkó, fogsz írni?

Kar. Tűzbe hozzam-e a perzsát? — ficzkó fogsz-e nekem pénzt adni?

Per. Most mindjárt kitaposom a lelked.

Kar. *Düddüh.*

Per. Szamárfia.

Kar. Adsemi apó ócska-mi (*eski-püskü*), de aztán majd bot lesz. 40

Per. Ficzkó írsz-e, ficzkó írsz-e?

Kar. A perzsa ugyancsak neki gyuladt; — ficzkó nem írok.

Per. Írj hát mondom.

Kar. Irok no.

Per. Ficzkó gyorsan.

Kar. (Tollát egy kissé perczegtetve): Fogd (ezzel átadja).

Per. Ficzkó jól van (*jaχšê*).

Kar. Hm savanyú (*ekši*), a pénzt el ne felejtsük.

Per. (Úgy beszél, mintha valaki volna Karagöz háta megett): Ficzkó pusztulj mondom, ki hívott téged? — (Ezzel Karagöz is hátra fordul, a perzsa ezalatt elfut).

Kar. (Arcczal visszafordul): Adsemi apó hé? ez is elinalt? (Ezzel Hadsejvat jön).

Hads. Lássuk vajjon most mit mondasz? a perzsa kerekszám három lírát adott.

41 Kar. Én az íródeákoskodásról lemondtam.

Hads. Ezzel nem fogsz ki rajtam, másfél lírát kell adnod.

Kar. Micsoda másfél lírát? még csak másfél parát se kaptam.

Hads. *Ham hum*-ot nem ismerek, pénzt.

Kar. Miféle pénz — ,ficzkó pusztulj mondom, ki hívott téged? és ezzel elmenekült.

Hads. Ezuttal legyen, de következő alkalommal semmire sem hallgatok; — (ezzel elmegy — azután egy sarkival egy görög jön elé).

Gör. (A dal bevégeztével): *tikamis kala* (hogya vagy, jól)?

Kar. A pap fenekét nyald (*jala*).

Gör. *Vre*, író vagy?

Kar. Az, író vagyok, hanem előbb a pénzt.

Gör. Tudsz-e írni (*jazê*)?

Kar. A nyarat (*jazê*) is tudom, a telet is.

42 Gör. Írsz-e egy levelet, *vre*?

Kar. Írok, hanem előbb a pénzt.

Gör. *Vre* miféle pénz (*tine parades*)?

Kar. Mit mondasz?

Gör. *Vre*, tudsz-e (*ekseriz*) görögül?

Kar. A szegnélküli (*ekserisz*) görög piszkot nem ismerem.

Gör. Beszélsz (*parla-vu*) francziául?

Kar. Mit tudom én, fénylett-e (*parlade*) a franczia, nem fénylett-e?

Gör. *Vre*, megírod-e a levelem?

Kar. *Vre*, adod-e a pénzem?

Gör. *Vre*, mindenesetre hogy adok pénzt.

Kar. Adj, hát lássuk.

Gör. Írj *vre*, adok.

Kar. Adsz ám, csak hogy ha előre adod, annál jobb lesz.

43 Gör. Írj *vre*, mielőtt a levél meg nem íródott, ki ad pénzt?

Kar. Olyan is van hé; — aztán talán neked is egy ismerősöd jön mint a perzsának. . .

Gör. *Vre* miféle ismerős *vre*? azonnal megpukkadok.

Kar. Ha megpukkansz, kinek hozzá mi köze?

Gör. *Vre*, írj, most mindjárt kiszídatod a lelkem.

Kar. Mi közöm hozzá hé, ha szídad is a lelked.

Gör. *Vre*, te miféle fertelmes ember vagyok?

Kar. Ficzkó, mit csináljak, ha fertelmes ember vagy?

Gör. Pusztulj (*okso*), *vre*.

Kar. Piszok nemzetség (*bok soju*) te vagy, kutyaházi.

Gör. *Vre*, fogsz-e írni, azonnal elpattantom fegyveremet.

Kar. Nem nem nem, fegyvert-mit ne sütögess; — eh mit írjak?

Gör. Nikololaki úrnak írd, hogy egy házat csináltasson.

44

Kar. Házat csináltasson.

Gör. *Vre*, legyen benne egy hogy is mondják törökül nem tudom *vre*, csináljon *vau vau vau*.

Kar. Aha, hau hau.

Gör. *Czoki czoki*, *vre*.

Kar. Uram, majd rosszúl találom aztán csinálni.

Gör. *Vre* írj.

Kar. Megírtam.

Gör. *Vre*, a házban egy néhány árnyékszék *vre*.

Kar. Árnyékszék.

Gör. *Vre* huszonöt szoba.

Kar. Szoba.

Gör. Olvasd *vre*.

Kar. Jaj ez nem jó, én nyolcz okka spárgát, kilencz okka káposztát írtam; — mit is mondott az imént? igaz Nikololaki úr.

Gör. *Vre*, Nikololaki.

Kar. Igaz, Nikololaki.

Gör. Aztán?

Kar. Házat csináltat, beléje kutya. . .

Gör. Azaz *vre* bocsánat (*pardon*).

Kar. Uram, botot (*bastona*) nem akarok.

Gör. Az kutya *vre* kutya.

Kar. Uram, a kutya nevét tanulod be ugyan, hanem így szemembe kutyát-mit ne emlegess, mert majd kalapot cserélünk aztán.

Gör. Hé, aztán, *vre*?

Kar. Tizenkét árnyékszék.

Gör. *Vre*, hány árnyékszék?

Kar. Tizenkettő.

Gör. *Vre* tönkre teszel, *vre* tönkre teszel, hat darabját azonnal nyald fel.

46 Kar. Az árnyékszéket te nyald kutyaházi! (Egyenesen előre megy és Hadsejvatot kiáltja).

Hads. Mi az, lássuk?

Kar. Jer, én hegyes szakállú Hadsejvatom jer.

Hads. Mi az hamuházi?

Kar. Mi úgy-e társak vagyunk.

Hads. Igen.

Kar. Én most tizenkét árnyékszéket írtam, az uraság azt mondja hogy sokat írtam és hogy hat darabjának fel kell nyalódni, hármát te nyald, hármát meg én.

Hads. Ficzkó hamuházi, hiszen nem az árnyékszéket kell nyalnod a levélről fogod a téntát felnyalni. (Ezzel megy).

Kar. Nos?

Gör. *Vre*, írd a házba két kertet.

Kar. Írtam.

Gör. Három előszobát.

Kar. Azt is írtam.

Gör. *Vre*, az ereszt festett legyen.

Kar. Írtam.

47 Gör. *Vre* Dimitraki urasága Sakiz szigetéről ről ről róla róla ról (ezzel mindkettő ugrál).

Kar. (Ismét Hadsejvatot kiáltja elő): Vagy harmincz-negyven ív papirost hozz.

Hads. Miféle papirost?

Kar. Nem tudom, azt mondta Sakiz szigetéről ről ről róla róla ról, egy-két ív papirosra ez ki nem fér.

Hads. Lelkem ilyen nagyon hosszan miért írnád, mondd hogy Sakiz szigetéről és ez elég (elmegy).

Kar. (Hátra fordul); Megírtam.

Gör. *Vre*, tedd borítékba.

Kar. (A levelet bezárja): beborítottam, a pénzt.

Gör. (Veszi a levelet): *Vre*, én most téged elveszítelek.

Kar. Hogy veszítesz el?

48 Gör. *Vre* ide nézz (ezzel szemét behunyja, aztán kinyitja); látad *vre*?

Kar. Ficzkó, a valami nehéz dolog? én is megcsinálom. (Ezzel

szemét behunyja, az uraság meg elfut; — aztán Karagöz ismét felnyitja szemét): hoppá! jól csináltuk, ez jó üzlet, sok a dolgunk; minden jövő valami úton módon elmenekül. (Ezzel írni kezd, miközben néhány fiatal leány jön elő dalt énekelve).

Medenczém négy szeglettí,
Márvánnyal van kirakva;
Égvést hamuvá váltam,
A mióta szeretek.
Laj laj laj lam laj laj lam.

Bársonyból a mellényem,
Pamutból van az ingem;
Ha a czipőm régi is,
Miért ne házasodjam? — Laj stb.

Tenger alján a csiga,
Arany öv az ajándék;
Ölelkezzünk feküdjünk,
Hétre jár már az óra. — Laj stb.

Felül nyitott fogatok,
Sétatéren sétálunk;
Szót dobunk a lányoknak,
Gondba hagyjuk ott őket. — Laj stb.

Lányok (a dal befejeztével): Jöttést jöttünk egész idáig, de a szívünk vajjon még meddig; — író apó, jó napot.

Kar. Mit? (ezzel egyszerre csak feláll) izé, üdvözöllek.

Lány Üdvözöllek író apó.

Kar. (Maga magához): óh lelkem, izé az elülső is ragyogó, de a tulsó még szebbecske; — izé valamit akartok tán iratni?

Lány Igen író apó, hanem . . . néne, izé te szólj.

Másik l. Ó bizony isten én nem mondom, lány te mondd.

Kar. Ühm, izé ühm, ember mit szégyellitek, mondjátok meg és azzal vége; (maga magához): vajjon én belém szerettek-e ezek?

Lány Alláhra. . . .

⁵⁰ *Néne* : Ugyan gyerek megbolondultál, olyan csekélyke dolgot miért ne mondhatnál el?

Kar. Izé, megértettem, szerelmes levelet akartok-e iratni?

Lány. he . . he . .

Kar. Izé írok, hanem mindenek előtt a kezdés bérekép egy-egy csókot.

Lányok. Ugyan ficzkó, lehetséges-e ilyen dolog?

Kar. Ha megtörténik, lehet; — a levél befejezte után meg . . .

Lány. Istenemre ez az ember nem is szégyelli.

Kar. Lelkem, mi van ebben szégyelni való?

Néne. Lányom, be szemérmetlen ember ez.

Másik l. Ugyan néne, mi történhetik, tegyük meg neki a mit mondott.

Lányok. Lehetséges-e ilyen dolog?

Másik l. Persze hogy lehet, mért ne lehetne.

⁵¹ *Kar*. Izé derék derék, persze hogy lehet, mért ne lehetne. (Ezzel 'ahó' kiáltásokkal éktelen láрма támad, utána meg *Bolond Bekir* jön elé.)

Bek. Ficzkó, a kinek én anyját, feleségét, lányát, kanczáját, tűzhelye dob czifráját, lúdólban levő libáját, polczon felakasztott hangszerét, ládáját kosarát, belését vásznát, száját arczát, orrát szemét, sima voltát ringatván meggyűrtem.

Kar. Hej, kutyaházi, hát az árnyékszék csövét elnyelted?

Bek. Ficzkó, apó.

Kar. Mi baj, száraz csomó?

Bek. Ficzkó, mit keresnek ezek itten?

Lány. Alláhra mondom apó uram, sétálni jöttünk ki, itt evvel az örült emberrel találkoztunk, belénk kapaszkodik.

⁵² *Bek*. Ficzkó, rajta csak haza, a pokolba veletek; még egyszer itt ne lássalak benneteket. (Ezzel a lányok elmennek; — *Karagözhöz* :) ficzkó, lássuk csak, most mindjárt mit kapsz tőlem.

Kar Izé, én itt írószkodtam . . .

Bek. Ficzkó, miért akaszzkodtál a lányokba?

Kar. Hidd el hogy ők akaszkodtak én belém.

Bek Ficzkó, mostan agyadból meze (kis harapni való), bordádból rostélyos, meglásd milyen szép lesz.

Kar. Hej kutyaházi, ficzkó tán azt hiszed, hogy én karamáni juh vagyok?

Bek. Ficzkó, hajtsd csak meg csipőd?

Kar. Miért?

Bek. Hogy ketté vágjalak és pecsenyét csináljak belőled. (Ezzel a Hadsejvat jön).

Hads. Óh Bekir gazda, jónapot.

Bek. Jó egészséget Hadsejvat uram.

Hads. Uram, ilyen idejében is nem is mit járkálsz erre?

Bek. Uram, ez az ember itt leányaimat elcsábította és ide hozta.

Kar. Hadsejvat, mézganajjal teljék meg a szám, ha nem hazudik.

Hads. Hej hamuházi hej; — de uram tévedésnek kell lenni, ezt a személyt én ismerem, ez itten író; tévedésnek kell lenni a dologban.

Bek. Nem Hadsejvat uram, nem nyugszom addig, míg ezt az embert le nem vágom.

Hads. De uram kár volna, nekem tégy jót vele.

Bek. Nem lehet uram.

Hads. De uram szánakozz, ezuttal nekem tégy jót.

Bek. Jól van hát Hadsejvat uram, ezúttal rád való tekintetből hagyom, hanem holnap játszol-e nekem valami szép játékot?

Hads. Szívesen uram, holnap este ha Isten megsegít a nagy házasságot játsszuk. (Ezzel Bolond Bekir elmegy, azután Hadsejvat és Karagöz is a «Nem megmondtam»-féle éneket elénekelve elmennek.)

TÁRGYI ÉS NYELVI MAGYARÁZATOK.

Az oszmanli-török nyelvnek (a népnyelvet, s nem az arabos-perzsás keverékű irodalmi nyelvet értve) két fő nyelvjárása van: az európai vagyis ruméliai és az anadóliai (kis-ázsiai), mindegyik számos változatra elágazva. A ruméliai török a finom (*inže*), az anadóliai a durva (*kaba*) beszédnek a képviselője; amazok oszmanlik, emezek türkök vagyis parasztok. A ruméliai dialektusnak legtisztább és a köznyelvhez is legközelebb álló kifejezője a sztambul-negyedi népnyelv, míg Anadólia nyelvjárása vilajetenként változik, hegyi és völgyi, városi és falusi lakók közt megoszlik. De megannyian élő, fejlődő dialektusok, az oszmanli-török nyelvtörzsnek patois hajtásai.

Megint más természetű az a nyelv-zürzavar, mely a török nyelvterületeken élő idegen faj és nemzetiség szájában megalakult. Külömböző, egészen idegen osztálybeli nyelvek analogiái, altaji nyelvekkel össze nem férő hangrendszer tarkánál tarkább szójárásokat teremtettek a török nyelvterület nem törökjei közt. Ilyen elfajzott szójárásai vannak Ruméliának, vannak Anadóliának. Amott az arnautok és zsidók, emitt a perzsák, örmények és kürdök, mindkét helyen a görögök és arabok megannyian más-más-kép hangoztatják amott a ruméliai, emitt az anadóliai dialektusokat. Ezek az oszmanli-török nyelvnek úgyszólván jargon hajtásai.

És mind ez apró hajtások és mind e ferde kinövészek alkotják együttvéve a török főváros nyelvrajzát. A sztambul-negyedi népnyelv mellett ép annyira járatos az anadóliai türk, az iráni azerbajdsán, a fekete-tenger melléki láz és a kasztamüni paraszt szava, mint Galata féleurópaias zegezugaiban a törököt selypító görög, a spanyolországi eredetű jahudi, az ermeni és még egy egész tarka serege három világrészből beözönlő népeknek.

Ennek a nyelv-egyvelegnek részbeli visszatükrözője a közöltük három Karagöz-játék. A sztambul-negyedi törökség legfőbb képviselői benne Hadsejvat meg Karagöz. Mellettük egyfelől az úribb nyelvnek *Rezaki-zade* a fürdő tulajdonos, *Kénnap-zade* a fürdővendég és a versenyt rendező költők a visszatükrözői, míg a valódi népnyelven a fürdőszemélyzetből a fürdőlány meg a fürdőanya, a násznép és a kíséretében levő dallos, Karagöz családja, *Alté-Kulač* a fürdővendég, a szerelmes levelet írató lányok, végül Karagöz megugrasztói *Tek-Bujek* (Fél-Bajusz) és *Bolond-Bekir* osztozkodnak meg. — Az anadóliai türkök képviselői az agyagos *Himmet* apó a kasztamúni paraszt, a hadarva beszélő lázföldi *Hajreddin* és még az iráni azerbajdsán *Ali Ekber* gazda. Ezek megannyian igazhivők, más-más török nyelvjárás személyesítői. A nem törökök táborában, a csak romlott nyelven beszélők: *Ajvaz Serkiz* az örmény, *Hadsi Kandil* az arab, továbbá *Bajram* gazda az arnaut, *Nikololaki* a görög és *Zakariás* mester, a jahudi.

Ime játékaink alakjai és nyelve. Nem lehet ezuttal célunk mind e nyelvbeli különösségeket apróra ismertetni és magának a sztambul-negyedi népnyelvnek részletesebb leírását is más alkalomra hagyva, ezuttal csak ama főbb nyelvi és tárgyi sajátságokat említjük fel, melyek a Karagöz-játékok megértésére szükségesek.

Még csak Karagöz nyelvéről egy pár szót. A «Bevezetés»-ben is említett ama nyelvi sajátságon kívül, hogy a Karagözi párbeszédek és tréfás szójátékok megannyian szó-megnemértésből, illetőleg szándékos félremagyarázásból keletkeztek, egyéb jellemző vonásai is vannak a nyelvelő Karagöznek. Ilyen az, hogy a szereplő személynevek majdnem valamennyijét néha elferdítve, néha csak lefordítva megértelmesíti. *Rezaki-zade*-ra például, mely név egyúttal egy szőlőfajt (fehér szőlő) jelent, ráfogja, hogy ő az a madár-szőlő, melyet egy *ašura* nevű ételre szoktak hinteni és idősebb testvére a szmirnai fekető-szőlő után is tudakozódik tőle. Mikor e miatt kergetni akarják, folytatja, hogy még egy lány testvére is volt, a magvatlan szőlő és nem a szőlő családjából valók-e ezek, kérdezi végül. — *Sallé Natért* a fürdőszolgát *Sallé Katér*-ra *sálos öszvér*-re ferdíti és egyúttal kérdezősködik testvére után, a kit néha a menyasszonyos kocsiba szoktak befogni. — Majd meg az örmény szolgálával *Serkiz* mesterrel hozza össze sorsa; *Serkiz*-t *Sekiz*-nek *nyolcz*-nak érti, legott értésére adja, hogy a minapába *kilencz*

kereste; később meg azzal fenyegeti, hogy öt testvérével (azaz öt ujjával) hozza mindjárt érintkezésbe. — Az arab *hadsi*-nak *Kandil* vagyis *gyertyatartó* a neve. Érdeklődik is azonnal kisöccse *hadsi hajólámpa* és lánytestvére *hadsi lámpabél* után. — Apó, hogy hív-nak? kérdi más alkalommal *Altē Kulac*-tól a fürdővendégtől. *Hat-ül*-nek (*altē-kulac*), feleli; istenemre *hatodfele* hazugság, pat-tantja vissza. — *Kēnnap-zade*-n (fonal-fi), a ki nem akar neki pénzt kölcsönözni, úgy áll bosszút, hogy elősorolja egész rokonságát, egy idősebb testvérét, a ki *köteltánczos-kötél* (*žambaz-ipi*), apját a ki *hajó-istráng* (*vapor haladē*); izé a minap *takaró-fonal* (*jorgan ipliji*) keresett, folytatja tovább és mikor az megütközve kérdi, hogy miféle *takaró-fonal*? Karagöz még jobban elbámúl, hogy hiszen a *kötél* nemzetségebélivel beszél. — Íródeákoskodása ide-jében az *arnaut Bajram* gazda keresi fel és azonnal rámondul, hogy minek jött meg olyan korán, még a gyerekeinek ruhát se csináltathatott a *bajram* ünnepekre. Később megbosszankodik rá valamiért és fenyegeti, hogy a *ramazan*-nal fogja összekapatni. — Az *arnaut* után a perzsa *Ali-Ekber* gazda köszönt be hozzá, ezt *bolond gebedt* (*deli geber*) gazdának teszi meg és mikor hallja, hogy *Irán*-ból jött: hej húsgombóc-évő, hát ennyi ideig kellett *iró*-ban (*ajran*) maradnod? pattan rá; tudakozódik tőle *savanyú-tej* (*jourt*) úrfi egészsége után, hogy vajjon még mindig a köpüben köpülik-e. *Bolond gebedt*-re is megharagszik végül és szintén fenyegeti, hogy mindjárt az *okos-eleven*-nel (*akellē sā*) kerítetteti össze.

A ramazáni bohócznak közkedveltségű sajátsága ez a tréfás népetymologia-fajta, melyet egyetlenegy ujonnan fellépő bábú tár-sának sem szokott elengedni. Hasonló nyelvi jelenségek azok a töről metszett szójátékok és félremagyarázások, melyekre különö-sen az arab eredetű és általában csak irodalmi használatban levő szavak adnak alkalmat. Ficzkó, kérdi egyszer tőle Hadsejvat, te benned nincs már semmi emberi erkölcs (*edeb erkjan*)? Láttam, felel rá Karagöz. Kit? Egy vemhes boltot (*gebe dükjanē*). — Kara-göz, kérdi ismét más alkalommal tőle, tudod-e mi az a természet-tudomány (*ilmi hikmet*)? Mit tudom én, hogy ki lopta el a szőnye-get az iskolából (*kilimi kim çaldē mektebden*), feleli vissza. — Egy ízben meg neve után tudakozódik és kérdi tőle: nem kaptál-e anyádtól nevet (*isim tesmije kēlmadē-mē*)? Nem, feleli, az anyám kocsisa nem törte el a korsót (*ispir testiji kēlmadē*). — Karagöz,

panaszkodik egyszer Hadsejvat, nincs most sorja a tréfának (*latajf*). Ha volna, ennők, mondja rá Karagöz. Mit? Lapos rétest (*kadaif*). — Költői versenyre kelnek egyszer és kérdi tőle Hads., hogy tud-e hangszeren játszani (*saz çalmasênê*)? Libát is tudok lopni (*kaz çalmasênê*), réczét is, vigasztalja. Hát gázelt énekelni (*gazel okumasênê*), kérdezi H. tovább? Falevelet szagolni (*kazel kokmasênê*) is tudok. — Látogatóba megy egyszer hozzá Hads. és mondja neki: ime kissé tanácskozni jöttem hozzád (*haspêhal etmeje*). Ki mondta neked, hogy én apró-szeres lettem? kérdi K. megütközve. Ficzkó, miféle aprószeresről beszélsz? förmed rá Hads. Mit tudom én, felel K., azt mondod, hogy régi mézet enni (*eski bal jemeje*) jöttél. — Ujságírónak csapott fel egy izben K., kérdi tőle H., hogy ismeri-e legalább a gazdagság tudományát (*servet fenni*)? Nincs szerencsém, feleli. Kihez? kérdi H. Hát ahhoz a *Servet efendi*-hez. Hát a történetet (*tariχ*)? kérdi tovább H. Hogy ne tudnám: ezer háromezár három. (*Tariχ* ugyanis az *évszámot* is jelenti). Hát a *statisztikát*? kérdi ismét Hads. Azon nem nyughatom, feleli. Min? A kurta párnán (*kêssa jastêktan*). A logikával (*mantik*) hogy vagy? faggatja tovább. Azt még a legjobban ismerem, de meg nagyon is szeretem, dicsekedik K. No lássuk hát hogyan ismered? kérdi Hads. A ramazánkor főzik, savanyú tejet öntenek rá és vagdalt húst tesznek belé, — adja meg K. a magyarázatot, a ki a *mantikot* egy *mantê* nevű húseledellel tévesztette össze.

Egy harmadik nem kevésbbé mulattató szokása az élcelelő Karagöznek, hogy a hol csak teheti, rárimeléssel felel a kérdésre. Különösen olyan helyeken, a hol a felelet kissé bajos volna, vagy ha a kérdést egyáltalában meg nem érti. Az örmény Serkiz mester pl. köszönti a fürdőlányt örmény-törökös kiejtéssel: *āšamon hejr ola* (jó estét). Karagöz hallja és rárimel: *b'āzênê sansar bo'a* (a torkodat görény fojtsa). — Máskor meg őt köszöntik: *selamin alejküm babalêk* (üdv veled apus). Kész nála a felelet: *alejküm salam kuru kalabalêk* (veled is üdv száraz sokadalom). — Orvosságul ajánl egyszer a beteg Hadsejvatnak három kilo *cremor tartari*-t vagyis népetymologikus nevén *kêrêm tartar* (krimi tatár) és nyomban utána rimeli: *çok bā'rma b'āzênê jêrtar* (sokat ne kiabálj, mert a torkodat tépi szét). — Mint íródeáknak (III. játék) az európai szokásokat is van módjában kigúnyolni. Tanítja a kis *Memis*-t hol

arnaut, hol meg *frenk* (európai) módszer szerint. Elmondhatja az ábéczt vele: *elif, be, te, se*; egész verset rímél rá:

*şim dallê köse
kapte somunu
gitti kümese.*

*dsim dal-os ritkaszörü
fogta a cipót,
ment a lúdólba.*

Tovább mondatja a fiúval: *şim, ha, ti, zi*; rárimel: *çingene kêzê* (czigányleány); ismét tovább: *ajin, gajin*, megint a rim: *çingene dajên*. — Mikor a perzsa felkeresi, perzsául kérdi tőle: *farisi midâni* (tudsz-e perzsául)? A felelet rá: *sevejim kajnananê* (hogyan szeressem meg az anyósodat). — A görög (*rum*) is ép úgy járja meg vele. *Tikamis kala* (hogyan vagy, jól)? kérdi udvariasan tőle. *Papazên dibini jala* (a pap fenekét nyald): fogadja.

A Karagözbeli nyelvsajátságok jellemzésére hozzájárul még a nem sztambuliasan beszélő személyek nyelve. *Ajvaz Serkiz* a fürdő-fütlő a paraszt örmény törökségének a képviselője. Egy-két örmény szóval, különösen a mondatkezdő *foş geja, fuşki* és a mondatvégező *vlah, vah*-val vegyíti a törököt, melyet ugyancsak össze-vissza alakít. A magashangú szókat mélyhangra eresztí, pl. *ofondi* (efendi), *Karjagoz* (Karagöz), *gozmoni, gjozen* (gözünü, gözün), *banemle* (benimle), *eşettam* (isittim), *etmoje* (etmeje), *gjol-dem* (geldim), *pokî* (pekî), *san* (sen), *kjolhan* (külban), *kjopek* (köpek). — Az *e, u* és néha *i* helyett *o-t* használ, pl. *hanom* (hanem), *boldok* (bulduk), *totmozsoniz* (tutmésszénéz), *bojoron* (bujurun), *çöç* (ček). — Az igenlakokat anadóliasan rövidíti: *barisen* (bā'rijorsun), *söjlisen* (söjlijorsun), *eglenisen* (ejlenijorsun), *jijisen* (jejorsun), *direm* (dejorum), *gelisen* (gelijorsun), *blisan* (bilirsin), *gezisen* (gezi-jorsun).

Zakariás mester a fürdő-vendég, Levante spanyol-zsidóinak törökségét tükrözi vissza. Beszédjüket különösen az jellemzi, hogy a *g-t* kivétel nélkül *j-nek* hangoztatják pl. *Karajuz* (Karagöz), *jelirsin* (gelirsin), *jotum* (götüm), *jiderim* (giderim), *jetirdi* (getirdi). — Az *e-t* vagy *i-nek* vagy *u-nak* mondják, pl. *arkalarim* (arkalarēm), *kaldirimi* (kaldērēmē), *nasî* (nasēl), *çalim* (çalēm), *hamamzu hanum* (hamamzē hanēm), *jeldum* (geldim), *sakalimi* (sakalēmē). — Nagyon sűrűn használják az efféle szóismétlést, mint: *biçimsiz ölu biçimsiz* (neveletlen fiú nevelstlen), *kakavan ölu kakavan* (piszok ficzkó piszok), *kademsiz ölu kademsiz* (esetlen ficzkó esetlen), *ürsuz*

ölu ürsuz (boldogtalan ficzko boldogtalan). — A köz-török nyelvben csak e kettő használatos: *köpölu köpek* (kutya fia) és *eşölu eşek* (szamárfia).

Hadsi Kandil a fürdővendég arabosan bánik el a törökkel. Szintén nem ismeri az *ê* hangot, pl. *adi* (adê), *şanem* (şanêm). — A *z* helyett hol *ž*-t hol *g*-t ejt, pl. *gidežek* (gidežek), *haži* (haži), *ganem* (şanêm). — A személyragokat elhagyogatja pl. *san nerde gidežek* e h. sen neredé gidežeksin, *ben gidežek* e h. ben gidežejim, *benim adi* e h. benim adêm, *ben bir kişim geldi* e h. geldim, *sen nerde geldi* e h. geldin.

Himmet apó az agyagáruló (*kilži*) anadóliai paraszt nyelven beszél. A hangrendszert kasztumúniasan összeforgatja pl. *gozliü* (gözlü), *gozinün* (gözü), vagy pedig megcseréli pl. *gok* (gök), *goz* (göz). — *Jürümijön*-t mond *jürümijorsun* helyett, mely igealak egész Anadoliában járatos; használja a gutturalis orrhangot pl. *doñuz* (disznó), mely a sztambuli dialektusban teljesen ismeretlen.

Bajram gazda az arnaut törökségnek a szószólója. Minden második szava *vore*, mely a török *olan*(ficzko)-nak albán megfelelője. Néha arnautos végzettel látja el a török szót, pl. *pamporini* (vaporu), *čabukini* (čabuk); az *ê* iránt neki sincs érzéke és általában hibásabban beszél a törököt mint többi társai.

Hajreddin a lázföldi hajós azt a sajátságos török dialektust beszéli, mely a fekete-tenger anadóliai partvidékén *Szamszun*-tól egész az orosz határig elterjed. Egyes sajátságos szavain kívül, mint pl. *taço*, még az is jellemzi, hogy az *ê* hang szintén ismeretlen, és helyette vagy *i*-t vagy *u*-t használ, pl. *jazuži-mi-sun* (jazęžemê-sên), *aldum* (aldêm), *kaldu* (kaldê), *halumuz* (halêmêz); de még maga az *i* helyett *u*-val él olykor: *ēju-mi-sun* (eji-mi-sin), *geldum* (geldim), *dedugun* (dedijin), *gittu* (gitti), *girdu* (girdi), *bilirsun* (bilirsin), *idelum* (idelim), *virejum* (virejim) stb. — A *k*-t mélyhangú szavakban anadoliásan *ç*-ra változtatja, pl. *paçor* (bakêr), *funduç* (fëndék); a *ç*-t pedig, mely a ruméliai dialektusban *j*-vé válik, *g*-re erősíti, pl. *jazdirmaga* (jazdêrmâ), *agriçor* (açrijor), *babažugum* (babažęğêm).

Ali-Ekber az iráni kereskedő azerbajdsán-perzsás nyelven beszél, mely sok tekintetben közel áll a láz beszédjéhez és általában az anadóliai nyelvjárásokhoz. A *k* szintén *ç*-vá lesz, pl. *jêçêl* (jêkêl), *rumsaç* (kurumsak), *čoç* (čok), *jaçşi* (jó); a *b*-t néha

m-mel cseréli fel, pl. *min* (bin), *meninle* (benimle); a kemény explosivák lágyúlnak, pl. *gurum* (kurum), *baha* (paba). — Legjellemzőbb az igealakok használata, mely az anadóliai nyelvhasználattól is eltér. Így pl. *dü* az *idi* összevonása, továbbá *direm* (dejourum), *bilüpsen* (bilirsin), *ejlenüpsen* (ejlenirsin), *depüpem* (teperim), *olmajuptu* (olmajordu), *gezüptüm* (gezerdim), *istipem* (isterim), *virmiptü* (vermezdi), *japupsen* (japijorsun), *virüptüm* (verirdim), *jazmipsen* (jazmajorsun), *jazupsen* (jazarsen) stb.

Nikololaki a selypítő görög maradt még hátra. A *rum* azonban nyilvánvaló, ha ilyen alakokat hallani: *jazizi* (jazéžē), *jazazaksin* (jazazaksen), *japazaksin*, *virezeksin*, *patlajazajim* (patlajazam), *sindi* (simdi), *zanim* (zanem), *tabanza* (tabanza) etc. — Továbbá a milyen szavajárása az örménynek a *foški*, a jahudinak *ajde*, az arnautnak *vore*, a láznak *taço*, az adsemnek *ele*, olyan a rumnak a *vre*, *bre*.

A nyelvi és tárgyi tekintetben magyarázatra szoruló szók és kifejezések maradtak még hátra.

1. *Görünmē*, összevonva ebből: *görünmeje*. Így egyáltalában eltűnik a két egyazon vocalis közt álló *γ*, *j*, *a* vocalisok összevonásával, mély- és magashangú szókban. Pl. *ašā* (aşaγa), *čožu* (čožuγu), *topüm* (topuγum), *oldüm* (olduγum), *kapadēnnan* (kapadeγennan), *ajā* (ajaγa), *dedim* (dedijim), *čekmā* (čekmaγa), *emdım* (emdiγim), *kulā* (kulaγa), *āž* (aγaž), *ičtim* (ičtiγim), *analē* (analēγē), *buldüm* (bulduγum) stb. | *ā'zēna*, ebből *arēzēna*. Ha a *k*-nak *γ* változata nem ugyanazon magánhangzók közt áll, egy hehezet-szerű hangban marad meg az elolvadt második vocalisnak a nyoma. E hehezet a *γ*-nek még egy kisebb fokú lágyulása. Példák: *ā'rlēk* (aγēr-), *bā'rmak* (baγermak), *ā'z* (aγēz), *ajā'm* (ajaγēm), *kulā'n* (kulaγēn), *čā'rēr* (čaγērēr), *duražā'na* (daražayēna). De ha az összeolvadandó hangzóbokor a szóvégre esik, a szóvégi vocalis megmarad, pl. *soka'e* (sokaγē), *čožu'a* (čožuγa), *kēlē'a* (kēlēγa), *sača'e* (sačaγē), és ilyen esetekben a hehezet előtti magánhangzó sem nyúlik meg. E hehezet csak a mélyhangú szók sajátja, a magashangúak *j*-je vagy megmarad, vagy hosszú vocalisba olvad.

2. *olan* (ficzkó), az *olan* (oγlan) elrövidülése; az anadóliai nyelvjárásokban, sőt a sztambuli parasztnál is *ulan*, Ruméliában *holan*; v. ö. *havrat* (feleség) e h. *avrat*. Képzésére nézve érdekes analogia a ruméliai *kēzan* (lány), mely úgy viszonylik a *kēz* szó-

hoz, mint *oılan az oıul, oıl* (fıú)-hoz; v. ö. *ölum* (tıam). | *külhane* (hamuházi, aljas ember), voltaképpen *külhan-i*. A *külhane* (hamuház) a török fürdőknek az a helye, hol a vizet forralják. A tűzrakással foglalatostkodó szolga a *külhanjē* (hamuházás) és mint-hogy e fárasztó mesterség többnyire jött-ment embereknek jut osztályrészül, minden sehonnainak *külhani* a neve | *bi a bir* (egy) helyett inkább csak bizonyos szólásokban járatos, a hol számnévi jelentése kevésbé eminens, pl. *öjle bi terler* (olyat, olyan egyet izzad), *bişej* (valami), *hiç bişej yok* (semmi), *bi-de* (tovább, egyet még), *bikaç* (nehány). Ilyen szóvégi és szóközépi hangelkopások nem ritkák, pl. *paça* (darab) e h. *parça, nasē* (milyen) e h. *nasēl* (ne-asēl), *jō* (nem) e h. *jok, isallā* (ha isten akarja) e h. *inşallā*. — Szó kezdetén gyakoribb az *s* előtti vocalis elkopása, pl. *sētma* (hidegláz) e h. *ēsētma, sēžak* (meleg) e h. *ēsēžak*, mindkét szó az *ēsčmak* igéből való; továbbá *smarlamak* (ajánlani, megrendelni) e h. *esmarlamak*, pl. *Allaha-smarladēk* (istennek ajánlottuk, isten vele); *šte* (ime) e h. *ište*.

3. *taula*, egy általánosan elterjedt koczkajáték neve, *tavla*-nak is hangzik; az olasz *tavola* (tabula)-ból | *kaştēlar* e h. *kačtēlar* (futottak); a *č*-t különösen *t* hang előtt gyakran hallottam *s*-nek, pl. *iştiler* (ittak) e h. *ičtiler, aştē* e h. *ačtē, uštu* e h. *učtu, gešti* e h. *gečti* | *kömürlükte* e h. *kömürlükde*; az illeszkedésnek ama szabálya, hogy kemény és lágy mássalhangzók egymáshoz alkalmazkodnak, a sztambuli nyelvjárásra is ráillik pl. *sarraftan* e h. *sarrafdan, boş-ta* e h. *boş-da, brak-ta* e h. *brak-da* (hagyd és); *demıştim* e h. *demis-idim, iştimistim* e h. *iştimis-idim*. Továbbá: *edep-siz* e h. *edeb-siz* (erkölcstelen).

4. *sene* megszólító szócska, többnyire a mondat végén áll, pl. *gel sene* (jöjj csak), *bak sana* (nézd csak), *öjle sājle sene* (így beszélj hát); a *sene* és megfelelő *sana* párja nem egyéb mint a *sen* (te) és *ā* (ara?) összevonása. Ily hangrendi alkalmazkodások nagyon gyakoriak, pl. *öbüir* (a másík) e h. *obir, bírez* (egy kevés) e h. *bir-az* | *takērtē-makērtē* (zaj); a szó-ikerítések egyik legáltalánosabb módja, hogy a szó, kezdőhangját *m*-mel cserélve fel, ismétlődik, pl. *čis-mis* (vizelés), *gürültü-mürültü* (zaj és efféle), *para-mara* stb. Egyáltalában minden szót lehet és szokásos így ikeríteni, és ezzel a szó jelentése némileg gyengül, pl. *paša-maša*: olyan pasaféle, *beşik-meşik*: bölcsőféle.

5. *barsak* (bél), elrövidülése a *bayr-sap*-nak. Hosszú hangzók különösen akkor rövidülnek el, ha etymologiai jelentésök kiveszett a nyelvtudatból, a *coluk* pl. e kifejezésben *coluk-čoŭuk* (sokaság-gyermekek, apróság) a *čok-luk* összevonása; hasonlóan a *bajër* (rét) is a *bay-jer* (kerti hely) elrövidülése | *bilader* (testvér) e h. *birader*. Az *l-r* változás nagyon gyakori jelenség, különösen idegen eredetű szókban, pl. *zelzele* (földrengés) e h. *zerzele* ar.; *zejlan* (gazella) e h. *zejran* ar., *selvi* (cziprus) e h. *serri*, *gülgen* e h. *gürgen* ar., *čalpare* e h. *čar-pare*.

7. *tekme* (lábrugás), a *tekmek* ige főnévi alakja. A *k: p* hangcsere szintén előfordul, pl. *barsak* e h. *bayr-sap*, a *těkmak*-nak (dugni) egyik főnévi alakja *těka* (dugó), mely közönségesen *těpa*-nak hangzik | *ratělokum* vagy *rahatlokum* czukor-féle édesség, az arab eredetű *rahat-ül-halkum* (torok nyugalma) népetymologikus elváltozása. A *lokum* ugyanis *falat*-ot jelent. | *sinsile* (nemzetség), az arab *silsile* dissimilált alakja. Az *l: n* változására v. ö. *finžan* és *filžan* (findsa), *iskemle* és *iskemne* (szék), *kumral* és *kumran* (gesztenyeszínű).

8. *tel* a *telgraf* helyett népetymologikus forma, *tel* fonalat jelent; népies használatban levő szó | *kerata* (gézengúz) görög szó, a *keras* (szarv) görög többese | *sip-sivri* (nagyon hegyes); szintén egyik közönséges formája a melléknévi fokozásnak v. ö. *kəp-kərməzə* (nagyon veres), *kap-kara* (nagyon fekete); a *p* mellett az *m* is előfordul, pl. *jəm-ješil* (nagyon zöld), *züm-zürt* (nagyon szegény). Továbbá az *r* pl. *čər-čəplak*, *čərčəpəldak* (egész meztelen).

13. *kula'əna ezan okudular*. Hads. úgy akarja K. nevét megtudni, hogy kérdi tőle: «gyermek-korodba nem imádkoztak-é a füledbe?» A névadás ugyanis úgy történik, hogy a gyereket születése utáni napján ölbe veszi az apa vagy nagypapa, rááll az imádkozó szőnyegre (*sežade*) és imádkozás után a gyermek fülébe belekiáltja leendő nevét.

16. *šindik* (most) e h. *šimdi*, v. ö. *šindižik*. Ily anorganikus *k* hang követi néha az *-ənža*, *-inže* végű gerundiális alakot, pl. e népdalban:

suja gider elinde dir bakêržak
ne olurməs olan kəza bakənzak
iki gönül bir olup-ta jatənzak.

Szintilyen járulékhang az *m* a következő szókban: *kaplum baça* (teknős béka) e h. *kaplê baça*, továbbá *ebem-gümež* e h. *ebe-gümež* (geranium); ejtéskönnyítő *b*, pl. *imbrendim* e h. *imrendim*, *ömbrüm* e h. *ömriüm* (életem).

17. *ebzerlemek* e h. *ezberlemek*. A metathesis, különösen az anadóliai dialektusban nagyon gyakori, pl. *jarpak* (levél) e h. *japarak*, *devriš* e h. *derviš*, *kevrän* e h. *kervan*, *nalk etmek* (elbeszélni) e h. *nakl e.*, *kêbrač* (korbács) e h. *kêrbač*, *torpak* (föld) e h. *toprak*, *lanet* e h. *nalet okutmak*, *bulgur* e h. *burgul*.

19. *soj-sop* (nemzetség): maga a töszó *soj*, míg a *sop* csak ikerített mása.

21. *kajmaklê jassê kadaif* (tejfeles lapos rétes). *Kadaif*, *katájf* eredetileg bársonyt jelent, de átvittén egy kenyérhéjból készített édes tésztás ételt is annak neveznek; mert a czukros víz, a miben főzik, bársony puhára dagasztja. Egy másik fajtája az *ekmek kadaif* (kenyér-rétes), a mit csurgatott és olajos tésztából sütnék.

23. *hattênê-huttênê* bilmez seni: határt-mit nem tudó te; az arab *haddini hududini* megtörökösítése. Szintén egyik módja a szó-ikerítésnek. | *direm*, eredetileg kis pénz, most súlymérték, egy okkának (török font) 400-ad része.

25. *zarzavat* (zöltség) eredetileg *zebzevat* ar.

28. *okijarak* e h. *okuजारak*. Nagyon közönséges jelenség, hogy a *j* előtti magánhangzó *i*-nek hangzik, pl. *beklijor* e h. *beklejor*, *almijorsun* e h. *almajorsun*, *söjlüjerek* e h. *söjlejekerek*, *furlıjazarak* e h. *furlajazarak*. | *efem*, az *efendim* összevonása; de az se lehetetlen, hogy nyoma van benne az *efe* szónak, melyet a zejbekek «bátyja» értelemben mai nap is használnak.

29. *japažân* e h. *japažaksen*; a sztambuli nyelvjárás rendes alakja. Többi személy alakjai így hangzanak: *japažâm*, *japažân*, *japažak*, *japažâz* stb., *edežem*, *edežen*, *edežek*, *edežêz* stb.

30. *mālebeži* (tejes-étel áruló), ebből: *mohalebeži*. Két egymás mellé kerülő vocalis, akár ha *h* is van köztük, szintén hosszú vocalisba olvad, pl. *mälle* (hely) e h. *mahalle*, *tāf* (csodálatos) e h. *tohaf*, *dā* (is) e h. *dahu*, *sāb* (tulajdonos) e h. *sahib*. Ha a vocalisok közt *γ* hang van, hehezetté gyengül, pl. *p'āca* (pogácsa) e h. *pořaca*, *b'āz* (torok) e h. *bořaz*, *so'k* (hideg) e h. *sořuk* | *ašura* (tizedik) ar. Moharrem hó tizedik napján a mohammedának egy búzából készült

édes levest főznek, melybe mindenféle gyümölcsöt belehintenek. E levest, részben Noé próféta, részben Ali próféta meggyilkolt fiai Haszan és Hüszejn emlékére készítve, *aşura*-nak nevezik.

31. *jediji helvaja bak* (az ette édességet nézd); eredetileg *jediji halta* és *jediji boka bak*-ot mondanak, a mikor valaki hivatlanul beavatkozik valamibe, vagy ha valami illetlenséget követ el.

32. *hamam-şê hanem* (fürdőasszony). A nő-fürdőkben ez a fürdő vezetője, ő szedi be az ajtónál a pénzt és osztogatja a cseleedségnek a parancsokat. A szolgálasmélyzet áll a *hamam-anasê* (fürdő-anyja)-ból, ez a mindenek szolgálja, a kit erre arra küldözgetnek; a *şallênatêr*-ből (sálos szolgálja), a ki a fürdőszobákból kijövőkre ráadja a lepedőket sálakat; továbbá a *hamam ustasê* (férfi-fürdőkben: *tellak*), a ki a dörzsölést és szappanozást végzi. | *halvet* (külön szoba): így nevezik a török fürdőbeli kisebb helyiségeket; ezekben van a *kurna* (medence), kisebb víztartó edény, melyből a dörzsölésre és szappanozásra szükséges vizet meríti a szolgálja. | *göbek-taş* (köldök-kő): így nevezik azt a négyszögletű nagy követ, mely a fürdő legközelebszöli nagy helyiségben van és arra való, hogy a ráheveredőt jól megizzassza. *Köldök-kőnek* azért nevezik, mert a fürdőhelyiség legközelebb, a köldök helyén van elhelyezve.

35. *ajol*, jelentése egy az *olanéval* (ficzkó), csak hogy valamennyire sértőbb, szemrehányóbb. Eredetere nézve nem más mint az *ej orul*, *ej öl* (ugyan ficzkó) összevonása. V. ö. *büjün* (ma) e h. *bu-gün*. | *sen kendini pabuşu büjüje okut* (egy nagy papucsúval olvastass magadra): ezt ajánlja H. a bolondokat össze-vissza beszélő Karagöznek. A «nagy papucsún» a *hoşâ*-t (pap) kell érteni, a ki ráolvasásokkal gyógyít még mainap is mindenféle betegséget. A nagy papucsú «nagy eszút» akar jelenteni.

38. *téramvaj*, tramway. A consonans-torlódáson a török is úgy segít, hogy vocalist iktat a consonansok közé, pl. *téraş* (betrválkozás) e h. *traş*, *firenk* (európai) e h. *frenk*, *direm* e h. *dram*, *pirinş bej*-nek nevezi a német *prinz*-et; sőt a török *brakmak* (hagyni) ige is *berakmak*-nak hangzik a nép szájában. *Tarabolis*-nak hangzik *Tripolis*, *Tarabuzen*-nek *Trapezunt* városa.

39. *mezarşî Māmud* (a temetős Māmud), a *halál* képletes kifejezője.

41. *hâ* a mondat végén álló nyomatékos szócska, pl. *sindi*

seni zaptijeje vererim *hā* : most mindjárt a rendőrnek adlak át; amma kézdē *hā* : ugyancsak bosszankodik ám.

48. *bē*, szintén mondat végi nyomatékosító szó *hé* jelentéssel pl. *kārarsēn bē* : eltöröd hé, jokmu-*bē* : nincs hé, *taf-bē* : csodálatos, ne olur *bē* : mi lesz hé. A ruméliai dialektusban mondat elején is használatos, pl. *bē kīzan* : hé lány, *bē holan* : hé fiu; a bulgáriai törökök közt *bre*-nek hallottam, pl. *ateš bre* : tüzet hé.

56. *kalabalēk* (sokaság) az arab *galebelig* illeszkedett alakja. A sztambuli, de meg egyáltalában az oszmán-török népnyelvben még a kevésbé járatos perzsa és arab szók hangzói is alkalmazkodnak a hangzóilleszkedés törvényéhez. Pl. *ajna* (tűkör) e h. *ajine*, *armud* (körte) e h. *emrud*, *šalvar* (bugyogó) e h. *šelvar*, *zaman* (idő) e h. *zeman*, *fereže* (női köpeny) e h. *feraže*, *abu hajat* e h. *abe hejat*, *zere* (mert) e h. *zira*, *pezevenk* (gazember, szószerint : kurvakerítő) ebből : *puzavenk*.

58. *tornehet*, hajós műszó, az angol *turn head*; ilyenek még a később előforduló *stop* és *stoper* (megállj).

61. *mežidije*, húsz piaszteres (*guruš*) nagy ezüst pénz; nevét első veretőjétől Abdul *Mežid* szultántól nyerte. A *guruš* (v. ö. *groschen*, *garas*), negyvened része a *para*, mely eredetileg *darabot* jelent, v. ö. *par-ča* darabka.

65. *ot* (fü) és *kireč* (mész) adja azt a keveréket, melyet a keleti nők szőr eltávolítására használnak többnyire a fürdőkben. Erre vonatkoznak K. felesége szavai : *karēlarēn usturase kireč-dir*.

70. *zil* apró kis pár csengők, melyeket a *köcek* (énekes fiú) jobb és bal mutató és hüvelyk ujjára illeszt és kíséri vele az éneket. *Köcek*-nek nevezik még azokat a mulató helyeket is, a hol cigánylányok zenekísérettel lejtenek.

72. *merdümen* (lépcső); nevezik még *merdüven*, *nerdüven*-nek is. Eredeti alakja *nerduban*. A *b* : *v* hangcserére v. ö. *esbab* és *esvab* (ruha), *pazban* és *pazvan*, illetőleg *pazvand*.

Karagöz, II.

2. *celik-čomak* (vaspálcza, furkós). A népnyelvben gyakran képeznek alakilag egymáshoz közelálló szavak iker-kifejezéseket, pl. *hatt-hutt* az arab *hadd* és *hudud*-ból; *sin-sinsile* a *sinn* (kor) és *silsile* (nemzetség) szókból, *delik-dišik* (lyukas) a *delmek* és *dešmek* (lyukaszt) igékből, *čoluk čožuk* (gyerek-sereg) stb.

3. *güle güle* (nevetve nevetve, jó kedvvel), közönséges szólás-mód és akkor használatos, ha valakinek valami, különösen öltözetféle viselésére jó kívánatainkat akarjuk kifejezni. A kereskedő rendszeren ezzel bucsuzik vevőitől.

7. *mutfak* (konyha) az arab *matbah* elváltozott alakja | *terbije* (nevelés), egyike azon számos kétértelműségre kínálkozó szókknak, melyek e játékokban különösen össze vannak halmozva. A tojásnak és zöldségnek, melyet a megfőtt ételre szoktak ráönteni, szintén *terbije* a neve. E szó alapjelentése ugyanis: nevelés, előkészítés, felszerelés | *Veli efendi çajêrê* (Veli efendi rétje), egy nagy sétáló és kiránduló helynek a neve a Márvány-tenger közelében, *Jedi-Kule* környékén.

8. *kerem-tartar* népetymologikus elváltozása a *cremor tartari*-nak | *pusulajê-mê sapêttên* (a czedulát vesztetted-é el); a czedulát elveszteni a. m. megbolondulni, esztét veszteni.

11. *saz* egy híres hangszer neve, tambura-féle.

12. *keş-kerata*, a «kerata» (gézenguz) jelentését erősítő *keş* szócska *ostobát* jelent v. ö. fentebb *çelik-çomak*.

13. *askê* (akasztó) az *asmak* (akasztani) igétől. Az *askê* tulajdonképpen a török menyasszonynak falra akasztott hozományát jelenti, melylyel esküvője napjáig szobáját díszíti. Mai napság csak Anatóliában maradt meg e szokás, a sztambuliak virágokból csinálják az *askêt*. | *fal-taş* (szerencse-mondó kő); nagy fényes alakja miatt jegyzi meg Hads. Karagözre, hogy ily szerencse-kő képpen nyitotta fel szemeit. | *oski*, a törökök utczai betyár nyelvén aranyat jelent, itt a *lira* (török arany) helyett használja K.

15. *mangiz* szintén utczai nyelven kelendő; mondják *mangir*-nak is és mint ilyen a *bakir* (réz) szónak változata. A szóközépi explosiva melletti *n*-re v. ö. *tüfek* és *tüfenk* (pisztoly). A mi a szókezdő *m : b* hangcserét illeti v. ö. *benefşe* és *menekşe*, *bumbar* és *mumbar*, *behane* és *mahana*, *êblek* és *êmlék*; egy *bon marché* nevű boltot a sztambuli nép *bumbarşa*-nak nevez; továbbá Anatóliában *belli* és *melli* (bizonyos). A mi végül a szóvégi *r : z* hangcserét illeti, az élő nyelvben nem találtam rá analógiát, de felemlítendőek a *göz* (szem) és *görmek* (látni); *gözetmek*, *göstermek* és *görsetmek* alakok. Az is valószínűnek látszik, hogy az *olma-z*, *verme-z* stb. tagadó alakok *z*-je az *olu-r*, *ver-ir* stb. alakok *r*-jével szemben, szintén *olma-r*, *verme-r* alakok *r*-jéből változtak át.

19. *šekerli* (czukros kávé) és *kesme* (szelet, azaz *rahat-lokum* szelet), a mit a török *kavedsi*-nél kapni lehet. *Šekerli bir asma* alté és *kesme bir kapu dibi* kiáltja a kávé, vagyis egy czukros kávé a lugos alá, egy szeletet (édességet) a kapu mögé. A kávéház közepében rendszeren ott az *asma* (lugos), futókákból rögtönzött kertecske a vendégek számára; némelyek, ha kiszorultak az *asma* alól, a kapu mögé húzódnak.

29. *hēk-mēk* azt a hangot akarja kifejezni, melyet valaki ijedtében vagy akkor mond, ha nem talál kellő szókra. Ilyen utánzóik még *zemberē-zēmbērē* a zene utánzására és *čat-pat* az ütésre.

30. *kanlē-kavak* szószerint «véres nyárfa», egy nagy térség neve a Bosporus közelében, hol régebben az akasztásokat végezték, innen «véres nyárfa» neve.

Karagöz, III.

4. *Šerife*, így nevezik a minaréken levő erkélyt, a honnan a müezzín ötször napjában imára szólítja az igaz hívőket; *alem* pedig a minare csúcsán levő félhold. Ez utóbbi szót kétértelműségét felhasználva feleli Karagöz Hads.-nak ama kérdésére: *ne alemde sin* (milyen világban vagy, hogy vagy) «daha *šerifede* dolasijoruz, *aleme* čekmadek» (mégcsak a *serifében* kódorgok, az *alemig* nem jutottam fel).

5. *šik bej* (gavallér bej, gavallér úrfi); a *šik* szó európai jövevény, a moderneskedő törökök felkapott szava | *nanaj*, olyanféle utcza szó a «nincs» kifejezésére, mint az *oski* a lirára és a *mangiz* általában a pénzre.

7. *destur, düstur*; e szójáték megértésére tudni kell, hogy a *destur* eredeti jelentése «engedelem», mint jogi műszó törvénygyűjteményt jelent és egyuttal figyelmető szó az utcán járó-kelők részére «vigyázz» jelentéssel. Ugyanilyen értelemmel használatos a *varda* (vigyázz), *varda hā* (vigyázz hé) olasz eredetű szó is. Ezért feleli Karagöz, a mikor a törvények (*düstur*) ismeretét feszegetik nála, hogy a *desturnak vardás* nemzetségét is ismerem (*desturun vardalē sojunu bilirim*) | *sijasijje*; a politikai tudományokat jelentő *sijasijjēt* Karagöz azzal a *sija-sijaval* zavarja össze, mellyel az evezősök lapátolás alkalmával taktust olvasnak. A görög eredetű

iskarmoz pedig azt a kis fapálczácskát jelenti, mely az evező lapátot egy kis bőrdarab segítségével a csónak széléhez erősíti. Az *iskarmoz ojunu* Karagözi vicez | *istatastik*, a mit K. *késsa jastéknak* (kurta párna) ért, a francziából átvett *statistik*ből alakult át. A köz-török nyelv nagyszámú idegen szavai közt, különösen gyakoriak az *st*-vel kezdődő görög szók. E szókezdő hangtorlódást a török egy *i* elibe függesztésével oszlatja el, pl. *iskumru* e h. *skumri* (hal-faj), *istavros* e h. *stavroz* (kereszt), *istridja* e h. *stridja* (osztriga), *iskorbut* e h. *skorbut*, *iskele* e h. *skala* (kikötő), *ispirto* e h. *spirito*. E két utóbbi olasz eredetű.

8. *manté*; e szó, melyet Karagöz a gondolkozás tudományát jelentő *mantik*-kal téveszt össze, egy vagdalt hússal töltött és savanyú tejjel (*jourt*) leöntött tézstaételt jelent, *tatar börek*nek (tatár rétes) is nevezik.

9. *formason* (istentagadó), a franczia *franc-maçon* elváltozott alakja; a *formasonnal* és a teljesen értelmetlen *felfosonnal* a *filozóf* szót akarta volna mondani.

11. *destan*, hosszabb verses elbeszélések a nép számára, lehetőleg változatos és tarka tartalommal. Régebben hősi tettekről zengett, ma már ponyva históriává sülyedt.

15. *eksik olma bajır turpı gibi* (ne hiányozzál mint a domb retekje) tréfás szólásmód az egyszerű *eksik olma* helyett. A domb retekje tudvalevőleg mindig található.

16. *jahū*, indulat- és megszólító szócska *hé* jelentéssel, néha köszöntésnek is használják; Karagöz *zevzeftik*ből (ostobaságból) o o-val felel vissza.

17. *sünnet dühünü* (körülmetelés ünnepe); van *mekteb dühünü* (iskola ünnepe), mely a gyerek iskolába menése napját ünnepeli és *gêlim guvej dühümü* (menyasszony-vőlegény ünnepe vagyis lakodalom). Mind o mulatságoknál elmaradhatatlan a *hajalje* (hajal-játékos), a ki karagözi élezeivel ugyancsak mulattatja a vigadozó közönséget. Erre vonatkozik, hogy Karagöznek, a ki az *ajal*-t (férj) *hajal*nak (árny- v. Karagöz-játék) értette, azt feleli felesége: «burada sünnet dühünüfêlan jok» (itten körülmetelési ünnep-féle nincs).

18. *ninni* bölcső- vagy altatódal. Ime a legszokottabb: *Ninni derim jaramaza ninni, dur otur annamaza ninni, ninni derim uju-sun ninni, ujusun-da bÿjÿsÿn ninni, gül janênê bÿrÿsÿn ninni*.

33. *muska*, eredetileg *nusxa* (amulette). Így nevezik azt a koráni mondásokkal beírt és három szegletűre göngyölt papírt, melynek gyógyító erőt tulajdonítanak. Rendszeren a *hoža* írja és adja. Egy czérnaszálra függesztve a nyakban viselik, de néha párját is adnak a betegnek, hogy égesse meg és füstjével füstölgesse magát. Ezt a műtétet *tüsü*-nek (füstölés) nevezik, *tüsü etmek* (füstölni). A *tüsü* valószínűleg *tütsü*-ből (*tütmek*) rövidült el | *stop* és *stoper* (megállj), hajós-műszó; tréfásan a *dur* (megállj) helyett is használják.

40. *eski-püskü* ikerszó; *eski* régít jelent. Az egész szólás különben: *eski püskü, sōra ben adamē küskü*, tréfás rárimelés.

51. *davlambaz*, voltaképen *davlumbaz*, a gőzhajókon levő nagy ívet jelenti, mely alatt a kerék van; *ožak davlambazē* meg szintén azt az íves bolthajtást jelenti, mely a tűzhely (*ožak*) párkányát képezi.

52. *meze* (imbiss), különösen a szeszes italok (*mastika, raki*) mellé egy-egy harapni való.

SAJTÓHIBÁK.

Lap	10,	sor	1	föl.:	<i>anažā' zēnē</i> helyett olvasd <i>anažā' zēna</i>
»	11	»	12	»	<i>izim</i> <i>izin</i>
»	13	»	5	al.:	<i>tezen</i> <i>tejsen</i>
»	13	»	3	»	<i>čakmajejdēm</i> <i>čakmajajdēm</i>
»	14	»	16	föl.:	<i>mejdede</i> <i>midede</i>
»	14	»	12	al.:	<i>sular</i> <i>sularē</i>
»	16	»	4	föl.:	<i>sač mangal</i> <i>saž-mangal</i>
»	18	»	17	»	<i>bitirerim</i> <i>bitiririm</i>
»	19	»	15	»	<i>emrinizi</i> <i>emriniz-mi</i>
»	20	»	7	al.:	<i>düšenir</i> <i>döšenir</i>
»	20	»	4	»	<i>čillelmiš</i> <i>čillenmiš</i>
»	24	»	11	»	<i>geldije</i> <i>gel deje</i>
»	27	»	12	»	<i>Kasida</i> <i>Kaside</i>
»	27	»	12	»	<i>Arabi</i> <i>Arab</i>
»	31	»	14	»	<i>baktēm</i> <i>baktēm</i>
»	37	»	17	»	<i>dišarda</i> <i>dēšarda</i>
»	38	»	18	föl.:	<i>kelliji</i> <i>kelleji</i>
»	38	»	12	al.:	<i>bā'šlajēn</i> <i>bā'šlajēn</i>
»	39	»	1	föl.:	<i>herre</i> <i>kerre</i>
»	76	»	2	al.:	<i>jānē</i> <i>jā'nē</i>
»	79	»	10	»	<i>söjlenmesina</i> <i>söjlenmesine</i>
»	84	»	3	»	<i>hafdē</i> <i>hajdē</i>
»	108	»	10	»	<i>görültü</i> <i>gürültü</i>
»	118	»	7	föl.:	<i>Nikololaki</i> <i>Nikokolaki</i>
»	120	»	18	»	<i>annasēldē</i> <i>annasēldē</i>
»	158	»	10	al.:	<i>gelim guvej dühümü</i> <i>gelin güvrij dühünü.</i>

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

